ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ
ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Μάρτης - Απρίλης 2015 Νο109 Τιμή: 4€

Η αριστερά στην κυβέρνηση
Οι εργάτες στους δρόμους

- Για να έχει συνέχεια η ελπίδα
- Γιατί ο μαρξισμός
- Τι φέρνει η ποσοτική χαλάρωση;
- Είμαστε όλοι Charlie Hebdo;
- Η δίκη της Χρυσής Αυγής

109 Τεύχος Μάρτης-Απρίλης 2015

Ο **Σοσιαλισμός από τα Κάτω** είναι το δίμηνο περιοδικό του **Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος**
Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου
Σύνταξη: Κώστας Βλασόπουλος, Αργυρή Ερωτοκρίτου, Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης, Κώστας Σαρρής, Εξώφυλλο, σελιδοποίηση: Παντελής Γαβριηλίδης,
Υπεύθυνη διακίνησης: Ελεάννα Τσώλη, 210 5247140, Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14,
Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, ISSN: 2241-7176
Για επικοινωνία: **sosialismosapotakato@gmail.com** **www.socialismfrombelow.gr**

Για να έχει συνέχεια η ελπίδα

Ο **Πάνος Γκαργκάνας** αναλύει το τοπίο μετά τον πολιτικό σεισμό της 25 Γενάρη.

Το τοπίο που διαμορφώνεται μετά τη νίκη της Αριστεράς στις εκλογές της 25 Γενάρη προβάλει με δραματικά γρήγορους ρυθμούς. Η συμφωνία που υπέγραψε η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ στο Eurogroup στις 20 Φλεβάρη ανέδειξε όλα τα μεγάλα ερωτήματα της νέας περιόδου:

Τι έχουμε μπροστά μας, μια φάση οικονομικής ανάκαμψης και σταδιακής έστω χαλάρωσης της μνημονιακής λιτότητας ή μια συνέχιση των σκληρών θυσιών χωρίς τέλος;

Τι ήταν η συμφωνία, ένας συμβιβασμός-γέφυρα προς τα μπρος ή μια απότομη οπισθοχώρηση;

Ήταν αναγκαίος αυτός ο συμβιβασμός μπροστά σε δύσκολους συσχετισμούς ή έχει ευθύνες η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ;

Υπάρχει εναλλακτική στρατηγική και ταχτική για να δικαιωθούν οι προσδοκίες της εργατικής τάξης που στράφηκε μαζικά προς τα αριστερά;

Αυτά και πολλά ακόμη ζητήματα απασχολούν χιλιάδες και χιλιάδες αγωνιστές μέσα σε όλους τους χώρους και η πορεία των εξελίξεων θα καθοριστεί σε μεγάλο βαθμό από τις απαντήσεις που θα δώσουν τα διαφορετικά ρεύματα της Αριστεράς, και μάλιστα γρήγορα. Γιατί είναι ορατές με γυμνό μάτι οι δυνάμεις που περιμένουν να επωφεληθούν αν δεν δώσουμε τις κατάλληλες απαντήσεις.

Οι συσχετισμοί

Αφετηρία μας πρέπει να είναι η δυναμική που εκφράστηκε με το αποτέλεσμα των εκλογών του Γενάρη. Η στροφή προς τα αριστερά πήρε τις μεγαλύτερες διαστάσεις εδώ και δεκαετίες και συγκλόνισε την κοινή γνώμη σε όλη την Ευρώπη και ακόμη πιο πέρα. Για να βρει κανείς ιστορικά προηγούμενα πρέπει να ανατρέξει στη δεκαετία του 1930, στο τέλος του Β΄ Παγκόσμιου Πόλεμου ή στα χρόνια μετά τον Μάη του 68.

Η ριζοσπαστικοποίηση της εργατικής τάξης φάνηκε και με το γεγονός ότι πέρα από το άλμα του ΣΥΡΙΖΑ κατά περίπου οκτώ ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με τις εκλογές του 2012, άνοδο κατέγραψαν και οι ψήφοι του ΚΚΕ και της ΑΝΤΑΡΣΥΑ. Το άθροισμα των ποσοστών της Αριστεράς έφτασε το 42,6% πανελλαδικά, ενώ στις εργατογειτονιές της δυτικής Αθήνας και της Β΄ Πειραιά ξεπέρασε το 50%. Σε αυτές τις περιοχές η ψαλίδα ανάμεσα στον ΣΥΡΙΖΑ και τη ΝΔ είναι τεράστια καθώς το δεύτερο κόμμα πέφτει κάτω από το 20%, ενώ το ΚΚΕ είναι τρίτο κόμμα πάνω από ΧΑ, Ποτάμι, ΑΝΕΛ και ΠΑΣΟΚ.[1]

Το μαζικό αυτό ρεύμα χτύπησε σκληρά τα παραδοσιακά κυβερνητικά κόμματα αλλά και τα επίδοξα «αναχώματα». Η ΔΗΜΑΡ εξαφανίστηκε, το «Κί-

Σύνταγμα 15/2, ενάντια στους εκβιασμούς της ΕΕ

νημα» του Γ. Παπανδρέου δεν μπήκε στη Βουλή, οι Οικολόγοι διασπάστηκαν και το Ποτάμι έμεινε πολύ μακριά από τα διψήφια ποσοστά που του έδιναν οι ευσεβείς πόθοι των δημοσκοπήσεων όταν πρωτοεμφανίστηκε.

Πέρα από τα νούμερα, όμως, ίσως το πιο ενδεικτικό στοιχείο για τους συσχετισμούς είναι οι υποκλίσεις που αναγκάστηκαν να κάνουν τα ηττημένα κόμματα στη συνέχεια. Οι σκέψεις για γρήγορες ρεβάνς και «αριστερές παρενθέσεις» κρίθηκαν ανεπίκαιρες και επικράτησαν τακτικές «συναίνεσης» και προτροπών προς τη νέα κυβέρνηση να επιδείξει πνεύμα «ρεαλισμού». Η ΝΔ του Σαμαρά που έλεγε ότι δεν δέχεται ούτε προεκλογικό διάλογο με τους «υβριστές», ανακάλυψε τις ανθοδέσμες του Μεϊμαράκη για τη νέα Πρόεδρο της Βουλής.

Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι έχουν ξεπεράσει το σοκ ή, πολύ περισσότερο, την πολιτική κρίση των κομμάτων της άρχουσας τάξης. Το ΠΑΣΟΚ του Βενιζέλου έχει κι άλλο κατήφορο μπροστά του μετά τη Παπανδρεϊκή διάσπαση. Όσο για τη ΝΔ, η αμφισβήτηση της ηγεσίας Σαμαρά ήδη έχει ξεκινήσει και η αλλαγή της κάθε άλλο παρά ομαλή προβλέπεται.

Επιπλέον, για τη σωστή εκτίμηση των συσχετισμών είναι απαραίτητο να βλέπουμε ότι η κρίση της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ είναι τμήμα ενός γενικότερου προβλήματος για τα κυβερνητικά κόμματα σε όλη την Ευρώπη.

Στο προηγούμενο τεύχος αυτού του περιοδικού, η Μαρία Στύλλου αναφερόταν στον Γκράμσι για να υπογραμμίσει τη σημασία που έχει η εξασθένιση των κομμάτων που παίζουν το ρόλο του «ιμάντα» ή του «μεσάζοντα» ανάμεσα στην κυρίαρχη τάξη και τις λαϊκές τάξεις.[2] Στο ίδιο μοτίβο, ο Άλεξ Καλλίνικος γράφει στο International Socialism Journal:

«*Ο θρίαμβος του νεοφιλελευθερισμού στις δεκαετίες του 1980 και του 1990 οδήγησε τα κατεστημένα κόμματα να συγκλίνουν στο ίδιο καθεστώς μακροοικονομικής διαχείρισης (με στόχο όχι πλέον την πλήρη απασχόληση, όπως ήταν στην περίοδο του Κεϊνσιανισμού, αλλά τη συγκράτηση του πληθωρισμού και κατά συνέπεια την εξυπηρέτηση των χρηματαγορών), καθώς επίσης να συγκλίνουν στις ίδιες πολιτικές ιδιωτικοποιήσεων, απελευθέρωσης των αγορών και εργασιακής ευελιξίας. ... Αυτό που προέκυψε ήταν η έλλειψη ουσιαστικών πολιτικών επιλογών και η αρνητική επίδραση αυτών των πολιτικών στις ζωές των ανθρώπων. Και οι δυο αυτοί παράγοντες έχουν συντελέσει στην αποξένωση των ψηφοφόρων από αυτά τα κόμματα και στην προτροπή να αναζητήσουν λύσεις αλλού*».[3]

Οι επιπτώσεις αυτών των διεργασιών μπορεί να έχουν, για πολλούς λόγους, την πιο οξυμένη έκφρασή τους στην Ελλάδα, αλλά δεν είναι αποκλειστικά ελληνικό φαινόμενο. Είναι ορατές σε όλη την Ευρώπη, προφανώς στην Ισπανία με την εκρηκτική εμφάνιση του Podemos, και στην Ιρλανδία με την άνοδο του Sinn Fein, αλλά και στις άλλες χώρες.

Ακόμη και στη Γερμανία που είναι η ισχυρότερη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και θεωρείται το επιτυχημένο πρότυπο αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης με αυστηρή δημοσιονομική πολιτική, ο παραδοσιακός «Μεγάλος Συνασπισμός» της Χριστιανοδημοκρατίας με τη Σοσιαλδημοκρατία δυσκολεύεται να αποτρέψει τις «διαρροές προς τα άκρα».

Ένα χαρακτηριστικό δείγμα για τη δυσαρέσκεια που υποβόσκει ήταν το ξέσπασμα των κινητοποιήσεων υπέρ και κατά της κίνησης Pegida: οι φασίστες και η ακροδεξιά προσπάθησαν να αποπροσανατολίσουν τη λαϊκή δυσαρέσκεια με ρατσιστικές ισλαμοφοβικές διαδηλώσεις που πήραν μαζικές διαστάσεις, αλλά βρήκαν μπροστά τους ακόμη μεγαλύτερες αντιρατσιστικές και αντιφασιστικές κινητοποιήσεις που τους έφραξαν το δρόμο.[4] Η Μέρκελ και ο Σόιμπλε ανησυχούν ότι το ελληνικό παράδειγμα μπορεί να είναι μεταδοτικό, όχι μόνο στην Ισπανία αλλά παντού.

Εκτός, λοιπόν, από τα προβλήματα της οικονομικής κρίσης, οι άρχουσες τάξεις των ευρωπαϊκών καπιταλισμών αντιμετωπίζουν και τις δυσκολίες μιας πολιτικής αστάθειας που έχει δομικές

ρίζες. Αν χρησιμοποιούσαμε τη γλώσσα του Μάο που παλιότερα ήθελε να επικαλείται και ο Αλέξης Τσίπρας, θα λέγαμε ότι τα διευθυντήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι «χάρτινες τίγρεις».

Οι συμβιβασμοί

Έκανε προσπάθεια η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ να αξιοποιήσει αυτή την εικόνα στη διαπραγμάτευση που άνοιξε; Η απάντηση είναι αρνητική σε κάθε βήμα.

Το πρώτο ήταν ο σχηματισμός της συγκυβέρνησης με τους ΑΝΕΛ. Η παράδοση του υπουργείου Άμυνας στον Πάνο Καμμένο είναι χωρίς καμιά αμφιβολία κίνηση κατευνασμού προς την άρχουσα τάξη και το στρατιωτικό κατεστημένο. Ένας συντηρητικός πολιτικός, γνωστός για τις αντιτουρκικές κραυγές του και ο οποίος στην προεκλογική περίοδο αυτοπροβλήθηκε ως δύναμη επιτήρησης του ΣΥΡΙΖΑ, ανταμείβεται με την εποπτεία του πιο νευραλγικού τομέα αυτού που ονομάζουμε «βαθύ κράτος». Ουσιαστικά είναι μια δέσμευση του Τσίπρα ότι η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ δεν θα θίξει αυτόν τον τομέα.

Μήπως, όμως, μια τέτοια κίνηση επιβλήθηκε από το γεγονός ότι ο ΣΥΡΙΖΑ δεν εξασφάλισε την αυτοδύναμη πλειοψηφία στη Βουλή; Την απάντηση σε αυτό το ερώτημα την έδωσε ο ίδιος ο Καμμένος σε συνεντεύξεις του όπου υποστηρίζει ότι η κυβερνητική συνεργασία ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ θα προχωρούσε ακόμη και σε περίπτωση που ο ΣΥΡΙΖΑ είχε πάνω από 151 βουλευτές. Ο ισχυρισμός αυτός γίνεται πιστευτός γιατί και ο ΣΥΡΙΖΑ έχει διακηρύξει ξανά και ξανά τον προσανατολισμό του προς την εξασφάλιση ευρύτερων συναινέσεων. Ακόμη και η φρασεολογία για «κυβέρνηση της Αριστεράς» είχε εγκαταλειφθεί με την υιοθέτηση του χαρακτηρισμού «κυβέρνηση κοινωνικής σωτηρίας».

Περισσότερο από τα λόγια, όμως, μιλούν οι πράξεις. Ποια λύση στο πρόβλημα του σχηματισμού κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας πρόσφερε ο Πανούσης που ανέλαβε υπουργός Προστασίας του Πολίτη; Δεν διαθέτει καμιά βουλευτική έδρα, το μόνο του προσόν είναι η διακηρυγμένη πολιτική μετριοπάθεια που τον οδήγησε στο χώρο της πέρα από τον ΣΥΡΙΖΑ κεντροαριστεράς και η εξοικείωσή του με τα ηγετικά κλιμάκια της Αστυνομίας με την ιδιότητα του καθηγητή εγκληματολογίας στις αστυνομικές σχολές. Η υπουργοποίησή του είναι άλλη μια χειρονομία καλής θέλησης προς τα δεξιά και επιβεβαιώθηκε με τις προκλητικές δηλώσεις του για τον φράχτη στον Έβρο. Αντίστοιχα συμπεράσματα μπορούν να αντληθούν από την ανάθεση του Υπουργείου Εξωτερικών στο Νίκο Κοτζιά, στέλεχος με θητεία συμβούλου στο ΠΑΣΟΚ και με θέσεις πιο κοντά στους ΑΝΕΛ παρά στην Αριστερά.

Επιπλέον, η λογική της αναζήτησης ερεισμάτων προς τα δεξιά επιβεβαιώθηκε με τις επιλογές για την εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας. Εδώ, δεν υπήρχε θέμα κοινοβουλευτικών συσχετισμών, η συνεργασία ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ διέθετε την απαραίτητη πλειοψηφία. Παρόλα αυτά, η επιμονή στην αναζήτηση δεξιού υποψήφιου ήταν σκληρή. Όταν προέκυψαν δυσκολίες με την υποψηφιότητα Αβραμόπουλου (πιθανά εξαιτίας των αντιρρήσεων Γιουνκέρ που δεν ήθελε να ανασχηματίσει την Κομισιόν της ΕΕ τόσο γρήγορα και με τον κίνδυνο να βρεθεί ένας εκπρόσωπος της Αριστεράς στη θέση του Επίτροπου Μετανάστευσης), η επιλογή στράφηκε στον Προκόπη Παυλόπουλο.

Σαν πρόσωπο, ο νέος Πρόεδρος της Δημοκρατίας κουβαλάει ένα συντηρητικό βιογραφικό που περιλαμβάνει τις μέρες της δολοφονίας του Γρηγορόπουλου. Θα ήταν στοιχειώδες να αποκλειστεί για μόνο αυτό το λόγο, αντί να γίνεται αποδέκτης δημοκρατικών επαίνων από τη Ζωή Κωνσταντοπούλου. Αλλά ακόμη περισσότερο βαραίνει ο συμβολισμός της αποδοχής από τον ΣΥΡΙΖΑ της πάγιας διαδικασίας να προτείνεται μια προσωπικότητα από το χώρο της άλλης παράταξης (το ΠΑΣΟΚ τον Στεφανόπουλο, η ΝΔ τον Παπούλια). Για ένα κόμμα της ριζοσπαστικής αριστεράς που υπόσχεται ανατροπές σε ένα απονομιμοποιημένο πολιτικό σκηνικό, οι προεδρικές επιλογές του Τσίπρα αποδείχθηκαν και θεσμικά συντηρητικές.

Είναι τουλάχιστο άτοπο να φορτώνονται οι ευθύνες για αυτές τις εξελίξεις στην υπόλοιπη Αριστερά, στο ΚΚΕ και στην ΑΝΤΑΡΣΥΑ. Όσοι μιλούν με αυτόν τον τρόπο μάλλον εκφράζουν τη δική τους προτίμηση να στρέψουν τα βέλη της κριτικής τους προς τα εκεί παρά στην ηγεσία Τσίπρα.

Η διαπραγμάτευση

Επιβεβαίωση των κάθε άλλο παρά ριζοσπαστικών προσανατολισμών της ηγεσίας του ΣΥΡΙΖΑ ήταν η συμφωνία στο Eurogroup στις 20 Φλεβάρη. Εκεί είχαμε τη μεγαλύτερη υπαναχώρηση από τις δεσμεύσεις του ΣΥΡΙΖΑ και τις βαρύτερες απώλειες εξαιτίας της πολιτικής του κατευνασμού απέναντι στο ντόπιο και ευρωπαϊκό κατεστημένο.

Η κυβέρνηση μπήκε στη διαπραγμάτευση με την όπισθεν και αυτό φάνηκε με τρεις κινήσεις.

Η πρώτη ήταν η υπουργοποίηση του Βαρουφάκη, ο οποίος ήταν γνωστός για τις «μετριοπαθείς» απόψεις του.[5] Αντιρρήσεις για την πολιτική Βαρουφάκη είχε εκφράσει όχι μόνο η Αριστερή Πλατφόρμα που επέμενε να μην είναι υποψήφιος στις Ευρωεκλογές, αλλά και ο υπεύθυνος οικονομικής πολιτικής Γιάννης Μηλιός που τον θεωρούσε γέφυρα με τις νεοφιλελεύθερες απόψεις. Ένας ακόμη από τους οικονομολόγους που έχουν στηρίξει το ΣΥΡΙΖΑ, ο μαρξιστής Michael Roberts, έχει χαρακτηρίσει τον Βαρουφάκη «*περισσότερο περιστασιακό παρά μαρξιστή*», με βάση τα ίδια τα γραφόμενά του ότι «*το ιστορικό καθήκον της Αριστεράς στη συγκεκριμένη συγκυρία είναι να σταθεροποιήσει τον καπιταλισμό, να σώσει τον Ευρωπαϊκό καπιταλισμό από τον εαυτό του και από τους ανόητους διαχειριστές της αναπόφευκτης κρίσης της Ευρωζώνης*».[6]

Παρόλα αυτά, ο Τσίπρας τον επέβαλε και του άναψε το πράσινο φως για να ξεκινήσει τις διαπραγματεύσεις με την ΕΕ, την ΕΚΤ και το ΔΝΤ.

Η δεύτερη κίνηση αναδίπλωσης ήταν η παραβίαση της δέσμευσης που είχε αναλάβει ο ίδιος ο Αλέξης Τσίπρας στη Θεσσαλονίκη: *"Αναλαμβάνουμε την ευθύνη και δεσμευόμαστε απέναντι στον Ελληνικό λαό για ένα Εθνικό Σχέδιο Ανασυγκρότησης, με το οποίο θα αντικαταστήσουμε το μνημόνιο από τις πρώτες κιόλας μέρες της νέας διακυβέρνησης, προτού και ανεξάρτητα από την έκβαση της διαπραγμάτευσης..."* Αλέξης Τσίπρας, 13 Σεπτεμβρίου 2014, ομιλία στην ΔΕΘ.[7] Αντί να πάει ο Βαρουφάκης στο Eurogroup με το μνημόνιο καταργημένο, οι δηλώσεις ότι δεν θέλουμε τα λεφτά της τρόικας εγκαταλείφθηκαν και η διαπραγμάτευση απέκτησε ως περιεχόμενο τους όρους και τις προϋποθέσεις για την εκταμίευση της δόσης των 7,5 δις που υπολείπονταν από το προηγούμενο μνημόνιο.

Τέλος, μια τρίτη κίνηση ήταν η εγκατάλειψη του αιτήματος για μερική, έστω, διαγραφή του χρέους και η αντικατάστασή του με άλλες «τεχνικές λύσεις» όπως τα ομόλογα χωρίς ημερομηνία λήξης, τα περιβόητα perpetual bonds που έριξε σαν ιδέα ο Βαρουφάκης στις περιοδείες του στο Παρίσι και στο Σίτι του Λονδίνου πριν καθήσει στο τραπέζι του

Eurogroup. Έτσι, με τα βασικά του χαρτιά καμένα, έφτασε να αποδεχθεί την παράταση της αξιολόγησης για τέσσερις μήνες με μόνο αντάλλαγμα μια «δημιουργική ασάφεια» που ήδη ερμηνεύεται από τον Σόιμπλε ως αυστηρή τήρηση όλων των δεσμεύσεων που είχαν αναλάβει οι Σαμαροβενιζέλοι.

Όσο κι αν η κυβέρνηση επιχειρεί να δείξει ότι υπάρχουν περιθώρια «ευελιξίας» φέρνοντας τα πρώτα νομοσχέδια στη Βουλή, αναγκάζεται και η ίδια να δηλώνει ότι οι προτάσεις νομοσχεδίων ξεφεύγουν από την επιτήρηση των «θεσμών» μόνο όταν δεν έχουν αρνητικές δημοσιονομικές επιπτώσεις. Καμιά χαλάρωση της λιτότητας, δηλαδή. Αντίθετα, ασφυκτική πίεση για να αποδείξει ο ΣΥΡΙΖΑ μέσα στο τετράμηνο ότι είναι σε θέση να κρατάει σφιχτά τα λουριά της δημοσιονομικής πειθαρχίας και ανοιχτές τις πόρτες των ιδιωτικοποιήσεων.

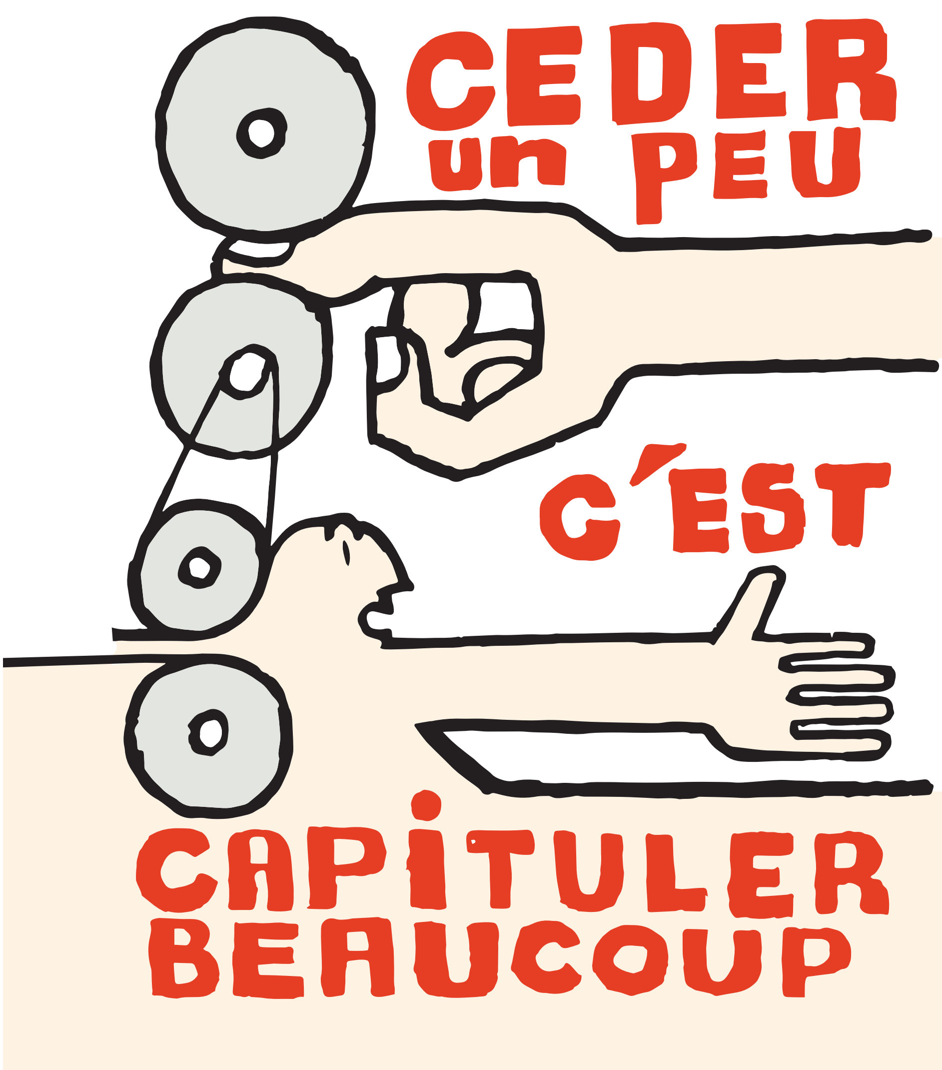
Μήπως, όμως, είμαστε υπερβολικά αυστηροί και δεν παίρνουμε υπόψη την ανάγκη ελιγμών και συμβιβασμών απέναντι σε τόσο σκληρούς αντίπαλους;

Υπάρχουν πολλές φωνές που θυμήθηκαν τη Συνθήκη του Μπρεστ Λιτόφσκ αυτόν τον καιρό. Φωνές από τα δεξιά, όπως του Πρετεντέρη, που έγραψε στα Νέα ότι όταν διαπραγματεύεσαι με έναν ισχυρότερο αντίπαλο πρέπει να συμβιβάζεσαι με την πρώτη προσφορά που θα σου κάνει, γιατί η δεύτερη, αν απορρίψεις την πρώτη, θα είναι χειρότερη. Απόδειξη; Οι Μπολσεβίκοι που καθυστέρησαν τις διαπραγματεύσεις με τη Γερμανία αναγκάστηκαν στο τέλος να παραχωρήσουν το 30% του Ρωσικού εδάφους για να σταματήσουν τις εχθροπραξίες. Και φωνές από την αριστερά, όπως η αρθρογραφία στην Αυγή κατά του αριστερισμού που ξεχνάει ότι ακόμη και οι πιο σκληροτράχηλοι επαναστάτες, οι Μπολσεβίκοι, αναγκάστηκαν να κάνουν συμβιβασμούς όπως στο Μπρεστ Λιτόφσκ.

Υπάρχουν, βέβαια, κάποιες ιστορικές «λεπτομέρειες» που ξεχνούν αυτές οι φωνές. Οι Μπολσεβίκοι είχαν διακηρυγμένο αίτημα τον τερματισμό του πολέμου και το υλοποίησαν ακόμη και αν χρειάστηκε να θυσιάσουν την «εδαφική ακεραιότητα της πατρίδας». Ακόμη και μέσα στην ώρα του συμβιβασμού κράτησαν όρθια την προτεραιότητα των εργατικών απαιτήσεων για τερματισμό του πολέμου. Και βέβαια κράτησαν ανοιχτή την πύλη της επανάστασης που λίγους μήνες αργότερα ανέτρεψε τη Συνθήκη του Μπρεστ Λιτόφσκ γκρεμίζοντας τον Κάιζερ στο Βερολίνο.[8]

Υπάρχουν, δηλαδή, συμβιβασμοί και συμβιβασμοί. Ποια εργατική προοπτική μπορεί να ισχυριστεί ότι υπηρέτησε η συμφωνία στο Eurogroup της 20 Φλεβάρη;

Αφίσα του Μάη του '68:
"Ένας μικρός συμβιβασμός οδηγεί σε μια μεγάλη υποχώρηση"

Τέσσερις μήνες και τέσσερα χρόνια

Το τελευταίο επιχείρημα των υπουργών του ΣΥΡΙΖΑ που υπερασπίζονται τη συμφωνία είναι ότι πρόκειται για δέσμευση μόλις ενός τετράμηνου, ενώ ο ορίζοντας της κυβέρνησης είναι η τετραετία. Το τετράμηνο θα είναι μια ανάσα και η κυβέρνηση μετά θα έχει το χρόνο να υλοποιήσει το πρόγραμμά της.

Δυστυχώς, δεν είναι καθόλου έτσι. Τίποτε δεν δείχνει ότι μετά από ένα διάστημα συμμόρφωσης με τη μνημονιακή λιτότητα, αυτό που θα ακολουθήσει είναι μια βελτίωση των συνθηκών. Όποιος βλέπει έτσι τα πράγματα, απλά επαναλαμβάνει τις αυταπάτες ενός «success story» με χρονοκαθυστέρηση μερικών μηνών σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μύθο του Σαμαρά. Πρέπει να είμαστε ξεκάθαροι πάνω σε αυτό το ζήτημα για να μην περνάνε τα ψεύτικα «επιχειρήματα» του στιλ «κάντε υπομονή για τέσσερις μήνες και έρχονται τα καλύτερα».

Ας υποθέσουμε ότι η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ υλοποιεί τη συμφωνία αυτούς τους μήνες και επίσης ας υποθέσουμε ότι ως ανταμοιβή παίρνει από τους «θεσμούς» κάποιες «τεχνικές ρυθμίσεις» για το χρέος που περιορίζουν το στόχο για το πρωτογενές πλεόνασμα του προϋπολογισμού στο 2-3% του ΑΕΠ. Και οι δυο αυτές υποθέσεις δεν πατάνε καθόλου στην πραγματικότητα, αλλά ας αφήσουμε να επανέλθουμε σε αυτό το ζήτημα παρακάτω. Ακόμη και σε ένα τέτοιο εξωπραγματικό σενάριο, προκύπτει το ερώτημα: από πού θα βρεθούν ρυθμοί ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας ικανοί να εξασφαλίσουν τέτοια πλεονάσματα;

Ήδη η ΕΛΣΤΑΤ αναθεώρησε προς τα κάτω τις εκτιμήσεις της για το τι έγινε στην οικονομία το 2014. Το τελευταίο τρίμηνο της χρονιάς υπήρξε συγκράτη-

ση της ανάκαμψης. Οι προβλέψεις για το πρώτο τρίμηνο του 2015 είναι αρνητικές λόγω των πιέσεων πάνω στις τράπεζες. Υπήρξε φυγή καταθέσεων και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα επιδείνωσε την κατάσταση με τους πολιτικούς εκβιασμούς περιορισμού στη χορήγηση ρευστότητας.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι περιορισμοί της ΕΚΤ υπηρετούσαν και υπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες. Δεν έχει περάσει και τόσος καιρός από τον περασμένο Σεπτέμβρη, όταν ο Μάριο Ντράγκι ανακοίνωνε ότι η ΕΚΤ θα έβαζε μπροστά την αγορά “asset-backed securities” για να διευκολύνει τη ρευστότητα των ευρωπαϊκών τραπεζών.[9]

Αυτά τα τραπεζικά προϊόντα θεωρούνταν μέχρι τότε ως υπερβολικά επισφαλή για να γίνονται δεκτά από την ΕΚΤ. Είχαν παίξει κρίσιμο ρόλο στο ξέσπασμα της τραπεζικής κρίσης στην Αμερική το καλοκαίρι του 2007 και γι’ αυτό υπήρχαν περιορισμοί για τη χρήση τους στην Ευρώπη. Τώρα ο ίδιος κύριος Ντράγκι που χαλάρωσε τους περιορισμούς σε τέτοια ενδυνάμει τοξικά προϊόντα για χάρη των μεγάλων ευρωπαϊκών τραπεζών, αποφάσισε να γίνει αυστηρός με τις ελληνικές τράπεζες. Αυτή είναι άλλη μια ένδειξη ότι η διαπραγμάτευση στο Eurogroup έγινε και γίνεται με κριτήριο όχι «μόνο» τη βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους αλλά και την πολιτική επιδίωξη να παταχθεί κάθε αμφισβήτηση της λιτότητας μέσα στην Ευρωζώνη.[10]

Με το επόμενο τετράμηνο αφιερωμένο σε σκληρές προσπάθειες δημιουργίας πλεονασμάτων για την αποπληρωμή των δανειακών υποχρεώσεων, όπως προβλέπει η συμφωνία της 20 Φλεβάρη, η όποια ώθηση για επανεκκίνηση της οικονομίας αναβάλλεται. Με άλλα λόγια, από οικονομική άποψη, τίποτα δεν προϊδεάζει ότι οι ρυθμοί θα τρέξουν πιο γρήγορα ώστε να δημιουργήσουν καλύτερα περιθώρια χαλάρωσης της λιτότητας αργότερα. Το αντίθετο ισχύει: η συμφωνία και οι πιέσεις του Eurogroup για περικοπές οδηγούν στον ίδιο φαύλο κύκλο που έχουμε γνωρίσει.

Μήπως υπάρχει ελπίδα για βελτίωση του διεθνούς περιβάλλοντος ώστε να έρθουν από εκεί τα περιθώρια χαλάρωσης; Ούτε από εκεί προκύπτει κάτι τέτοιο. Η πτώση της τιμής του πετρέλαιου έχει αρχίσει να έχει αρνητικές επιπτώσεις μέσα στην ίδια την αμερικάνικη οικονομία που μέχρι πρόσφατα θεωριόταν εστία ανάκαμψης για την παγκόσμια οικονομία. Ο ρυθμός των περικοπών των επενδύσεων και των δραστηριοτήτων στις πετρελαιοπηγές του Τέξας έφτασε να γίνει τόσο ανησυχαστικός ώστε οι Financial Times να υπενθυμίζουν πώς το 1980 η κρίση μεταφέρθηκε από την πετρελαϊκή βιομηχανία στις τράπεζες και από εκεί στην ευρύτερη οικονομία των ΗΠΑ και διεθνώς.[11]

Αν η αμερικάνικη οικονομία μπαίνει ξανά στον αστερισμό της αβεβαιότητας, στην Ευρώπη οι προοπτικές είναι χειρότερες. Η υπόσχεση του Ντράγκι για «ποσοτική χαλάρωση» έχει σε μεγάλο βαθμό προεξοφληθεί από τις αγορές, αλλά αυτό δεν βελτίωσε τις επιδόσεις ούτε της Γαλλικής ούτε της Ιταλικής οικονομίας που είναι τα επίκεντρα της στασιμότητας. Ούτε ο Ολάντ, ούτε ο Ρέντσι δεν έχουν κάποια αχτίδα βελτίωσης να προσφέρουν για το επόμενο διάστημα.

Στην αντίσταση η ελπίδα

Πολύ πιο ρεαλιστικό είναι ένα αντίθετο σενάριο, δηλαδή ότι ο δρόμος προς τη βελτίωση περνάει από την πάλη ΕΝΑΝΤΙΑ στη συμφωνία που προσπαθεί να επιβάλει η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ. Πόσο εφικτή είναι αυτή η προσπάθεια και πού μπορεί να στηρίζεται μια τέτοια προοπτική;

Από οικονομική άποψη, τα πλεονεκτήματα είναι ασύγκριτα. Μια στάση πληρωμών του ελληνικού δημόσιου απέναντι στους «θεσμικούς δανειστές» αυτή τη στιγμή σημαίνει να αποφύγει να δώσει περίπου 5,3 δις ευρώ στο ΔΝΤ μέχρι τον Ιούνη και άλλα 6,7 δις στην ΕΚΤ τον Ιούλη. Ποσά αρκετά μεγάλα ώστε να ακυρώνουν τους εκβιασμούς του Eurogroup για άμεση συνέχιση των περικοπών και των ιδιωτικοποιήσεων και να αφήνουν περιθώριο για υλοποίηση όλων των υποσχέσεων που παγώνει η συμφωνία. Αντί να ψάχνει η κυβέρνηση πώς κάθε κίνησή της δεν θα έχει «αρνητική επίδραση στα δημοσιοοικονομικά μεγέθη», θα βρεθούν ο Ντράγκι και η Λαγκάρντ να ψάχνουν τρόπους για να περιορίσουν την αναταραχή στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Είναι φανερό ότι μια τέτοια κίνηση χρειάζεται να συνδυαστεί με μέτρα απάντησης στα «αντίποινα» που θα προκαλέσει από την ΕΕ, την ΕΚΤ, το ΔΝΤ και τα κερδοσκοπικά κεφάλαια, ντόπια και ξένα. Ο έλεγχος των τραπεζών, του νομίσματος και της κίνησης κεφαλαίων δεν μπορεί να αφεθεί στα χέρια τους, όπως είναι σήμερα. Αυτή τη στιγμή, η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ δεν μπορεί ούτε τις διοικήσεις των τεσσάρων «συστημικών» τραπεζών να αλλάξει σύμφωνα με την εκφρασμένη επιθυμία της, χωρίς έγκριση από την εποπτική αρχή των τραπεζών της Ευρωζώνης. Η ρήξη με αυτούς τους περιορισμούς είναι απαραίτητη και βάζει στην ημερήσια διάταξη τον αντικαπιταλιστικό χαρακτήρα αυτής της αναμέτρησης.

Ο Michael Roberts, παραδείγματος χάρη, περιγράφει με αυτά τα λόγια ένα εναλλακτικό σχέδιο: «*Η ελληνική κυβέρνηση και ο λαός της πρέπει να πάρουν τον έλεγχο των κλειδιών της οικονομίας. Αυτό σημαίνει δημόσια ιδιοκτησία και δημοκρατικό έλεγχο των τραπε-*

Συνάντηση στο Eurogroup: Ντάισελμπλουμ, Λαγκάρντ και Βαρουφάκης

11 Φλεβάρη: Συλλαλητήριο στο Ραδιομέγαρο για τους 20 μήνες αγώνα της ΕΡΤ

ζών και των επιχειρήσεων στρατηγικής σημασίας. Έναρξη ενός προγράμματος δημοσίων επενδύσεων για τη δημιουργία θέσεων εργασίας και έκκληση αλληλεγγύης σε όλη την Ευρώπη για στήριξη της ελληνικής εναλλακτικής λύσης απέναντι στις νεοφιλελεύθερες κυβερνήσεις της Ευρωζώνης. Αυτό πιθανά οδηγεί σε πέταγμα της Ελλάδας από την ΕΕ με τους σημερινούς πολιτικούς συσχετισμούς. Αλλά τουλάχιστο ο ελληνικός λαός και οι άλλοι στην Ευρώπη θα έβλεπαν γιατί το κάνουν οι ηγέτες του ευρώ και θα είχαν ένα καθαρό σχέδιο Β να εφαρμόσουν».[12]

Το ζήτημα του ποιος ελέγχει τα κλειδιά της οικονομίας αναδεικνύεται ως κεντρικό και βέβαια φέρνει μαζί του το ερώτημα: μπορεί το εργατικό κίνημα να στηρίξει μια στρατηγική εργατικού ελέγχου;

Μπορούμε

Η απάντηση πατάει πάνω στη δυναμική των αγώνων που μας έφεραν ως εδώ. Μπορεί κάποιοι φίλοι του Τσίπρα να τον θεωρούν ως πρωταγωνιστή της νίκης της Αριστεράς. Ο Στέλιος Κούλογλου, παραδείγματος χάρη, φέρεται από τους Financial Times να έχει δηλώσει ότι *«Έχουμε ένα φαινόμενο τύπου Μαραντόνα. Πήρε μια παρακατιανή ποδοσφαιρική ομάδα και την οδήγησε στην κορυφή. Αυτός το κατάφερε. Χωρίς τον Τσίπρα, ο ΣΥΡΙΖΑ δεν είναι τίποτα. Αλλά εξακολουθούμε να θέλουμε να καυγαδίζουμε για το ποιος θα χτυπάει τα πέναλτι».*[13]

Ακόμη και ποδοσφαιρικά η παρομοίωση είναι αποτυχημένη, καθώς ο Μαραντόνα ποτέ δεν έβαλε τα αυτογκόλ που ήδη βλέπουμε από τον Τσίπρα. Ωστόσο η πραγματικότητα είναι λιγότερο γηπεδική. Η μαζική εργατική ριζοσπαστικοποίηση που εκφράστηκε στα εκλογικά αποτελέσματα και έφερε τον ΣΥΡΙΖΑ στην κυβέρνηση πατάει σε μεγάλα κύματα αγώνων.

Για μεγάλο χρονικό διάστημα πριν από τις εκλογές, ήταν ανοιχτή μέσα στην Αριστερά μια συζήτηση για την κατάσταση του κινήματος. Μια άποψη υποστήριζε ότι υπάρχει κάμψη και κόπωση μετά τις μεγάλες κινητοποιήσεις του 2010-12. Από αυτή την εκτίμηση, πολλοί έβγαζαν το συμπέρασμα ότι πρέπει να κατεβάσουμε τον πήχη των προσδοκιών. Το αποτέλεσμα των εκλογών διέψευσε αυτές τις απόψεις και επιβεβαίωσε ότι οι μάχες όπως της ΕΡΤ και του αντιφασιστικού κινήματος έχουν ανεβάσει την αυτοπεποίθηση και τις προσδοκίες της εργατικής τάξης.

Εργατογειτονιές όπου η Αριστερά παίρνει την απόλυτη πλειοψηφία στις εκλογές δεν πέφτουν από τον ουρανό, είναι καρπός μακρόχρονων διεργασιών, ανθεκτικότητας των συλλογικοτήτων της τάξης στα χρόνια των νεοφιλελεύθερων επιθέσεων και έντονης ριζοσπαστικοποίησης στα χρόνια της μνημονιακής κρίσης. Ούτε η ύπαρξη ενός πολιτικού χώρου στα αριστερά της ρεφορμιστικής αριστεράς προκύπτει από παρθενογένεση. Πατάει σε ένα επίσης μακρύ κύμα που ξεσηκώθηκε με την εξέγερση του Πολυτεχνείου το 1973, τροφοδοτήθηκε με ρήξεις όπως της Β΄ Πανελλαδικής από το ΚΚΕ εσωτερικού το 1979 και της ΚΝΕ από το ΚΚΕ το 1989 και φτάνει ως το σήμερα με τη δημιουργία της ΑΝΤΑΡΣΥΑ το 2009.

Η αριστερόστροφη δυναμική δεν εξαντλήθηκε με τις εκλογές, αντίθετα ενισχύθηκε. Το εκλογικό αποτέλεσμα έκανε να αναθαρρήσουν ακόμη και όσους αμφέβαλαν ότι η ανατροπή των Σαμαροβενιζέλων είναι εφικτή. Η μετεκλογική δημοσκοπική εκτίναξη του ΣΥΡΙΖΑ και η αντίστοιχη κατάρρευση της ΝΔ αυτό δείχνει. Αυτός ο κόσμος δεν είναι κυβερνητικοί χειροκροτητές, είναι γεμάτος προσδοκίες.

Αυτό εκφράζεται και με το γεγονός ότι η ηγεσία Τσίπρα βρίσκεται υπό πίεση από τα αριστερά της από την πρώτη στιγμή. Οι κινητοποιήσεις στις πλατείες την ώρα της διαπραγμάτευσης πήραν σχεδόν από την αρχή περισσότερο χαρακτήρα πίεσης παρά στήριξης για την κυβέρνηση. Οι εργαζόμενοι της ΕΡΤ έγιναν το πρώτο εργατικό κομμάτι που βγήκε στο δρόμο απαιτώντας δικαίωση. Όταν ο Βαρουφάκης έβαλε την υπογραφή του στη Συμφωνία, οι πρώτες διαδηλώσεις ενάντια στο συμβιβασμό έγιναν από την ΑΝΤΑΡΣΥΑ αρχικά και το ΚΚΕ στη συνέχεια. Μέσα στον ίδιο τον ΣΥΡΙΖΑ άνοιξε το χορό της διαφωνίας από τα αριστερά ο Μανώλης Γλέζος και ακολούθησαν φωνές στην Κοινοβουλευ-

τική Ομάδα και στην Κεντρική Επιτροπή.

Οι δυνατότητες για να αναπτυχθεί ένα κίνημα που υπερβαίνει τους συμβιβασμούς της ηγεσίας του ΣΥΡΙΖΑ είναι ορατές. Το θέμα είναι να τις αξιοποιήσουμε. Την παραμονή των εκλογών, η Εργατική Αλληλεγγύη στο πρωτοσέλιδο της καλούσε για στήριξη της ΑΝΤΑΡΣΥΑ με το σύνθημα «Για να έχει η ΕΛΠΙΔΑ της ΑΝΑΤΡΟΠΗΣ συνέχεια και την επόμενη μέρα». Η επόμενη μέρα είναι εδώ, ας φροντίσουμε να έχει συνέχεια η ελπίδα. ■

Σημειώσεις

1. Βλέπε και στον Ριζοσπάστη 27 Γενάρη: το αθροιστικό αποτέλεσμα στους δήμους Αγ. Βαρβάρα, Αγ. Ανάργυροι-Καματερό, Αιγάλεω, Ίλιον, Περιστέρι, Πετρούπολη, Χαϊδάρι δίνει ΣΥΡΙΖΑ 42,34%, ΝΔ 19,55%, ΚΚΕ 8,53%, ΧΑ 6,60%, Ποτάμι 5,67%, ΑΝΕΛ 5,18%, ΠΑΣΟΚ 3,09%, ΚΙΔΗΣΟ 2,10%, ΑΝΤΑΡΣΥΑ 0,97%, ΔΗΜΑΡ 0,49%, Λοιπά 5,49%
2. Μαρία Στύλλου, «Η πτώση της συγκυβέρνησης, η πιο βαθιά κρίση για την άρχουσα τάξη», Σοσιαλισμός από τα κάτω, Νο 108, Γενάρης-Φλεβάρης 2015.
3. Alex Callinicos, Britain and the crisis of the neoliberal state, ISJ 145, winter 2015
4. Βλέπε το κείμενο της βουλευτίνας του Die Linke Christine Buccholz στην Εργατική Αλληλεγγύη στο http://ergatiki.gr/article.php?issue=1162&id=11274
5. Βλέπε σχετικά και το άρθρο «Μετριοπαθής, ριζοσπαστική ή αντικαπιταλιστική πρόταση από την Αριστερά» στο «Σοσιαλισμός από τα κάτω» Νο 107, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2014.
6. https://thenextrecession.wordpress.com/2015/02/10/yanis-varoufakis-more-erratic-than-marxist/
7. βλέπε το άρθρο του Γιώργου Πίττα στην Εργατική Αλληλεγγύη στις 25 Φλεβάρη.
8. Τόνι Κλιφ, Λένιν 1917-23, «Πολιορκημένη Επανάσταση», κεφάλαιο 4 «Η ειρήνη του Μπρεστ Λιτόφσκ», εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο.
9. Βλέπε σχετικό άρθρο μου στην εφημερίδα Socialist Worker του Λονδίνου http://socialistworker.co.uk/art/38990/Far+right+threat+looms+over+Europe+as+its+economy+stagnates
10. Άρθρο του Άλεξ Καλλίνικος στην Εργατική Αλληλεγγύη στις 25 Φλεβάρη και στο http://www.socialistworker.co.uk/art/40009/Greece+deal+is+about+more+than+just+debt
11. Financial Times, 27 Φλεβάρη 2015, «Texas shale boom town 'hurting bad' in crude slide».
12. https://thenextrecession.wordpress.com/2015/02/20/troika-grexit-or-plan-b/«we must remember that the cause of all this mess is the failure of capitalism in Europe and Greece.»
13. Financial Times, 21-22 Φλεβάρη 2015 «Aegina gang holds key to Greece's eurozone crisis».

"Εξημέρωση" της ακροδεξιάς;

Ένα στοιχείο της νέας συγκυρίας που πρέπει να αντιμετωπίσουμε με ιδιαίτερη προσοχή έχει να κάνει με τις απόπειρες των φασιστών και της ακροδεξιάς να ελιχθούν απέναντι στο κύμα αριστερής ριζοσπαστικοποίησης που σηματοδότησε το αποτέλεσμα των εκλογών στην Ελλάδα.

Όπως συνήθως, η πρωτοβουλία προήλθε από τη Μαρίν Λεπέν και το κόμμα της, το Εθνικό Μέτωπο στη Γαλλία. Έτρεξε να κάνει δηλώσεις ότι παρόλο που διαφωνεί με τη μεταναστευτική πολιτική του, βρίσκει μια νίκη του ΣΥΡΙΖΑ στην Ελλάδα θετικό βήμα απέναντι στην υπερεθνική κυριαρχία των Βρυξελλών.

Αντίστοιχα, εδώ εμφανίστηκε ο Μπαλτάκος να κάνει δηλώσεις εκτίμησης («χτυπάω προσοχή») για τον Αλέξη Τσίπρα που «ιδρώνει τη φανέλα στην εθνική προσπαθεια». Και από κοντά ο συνομιλητής του Μπαλτάκου, Κασιδιάρης εμφανίστηκε στη συζήτηση των προγραμματικών δηλώσεων της νέας κυβέρνησης στη Βουλή με εξυπνακισμούς περί «κυβίστησης» και άλλα παρόμοια.

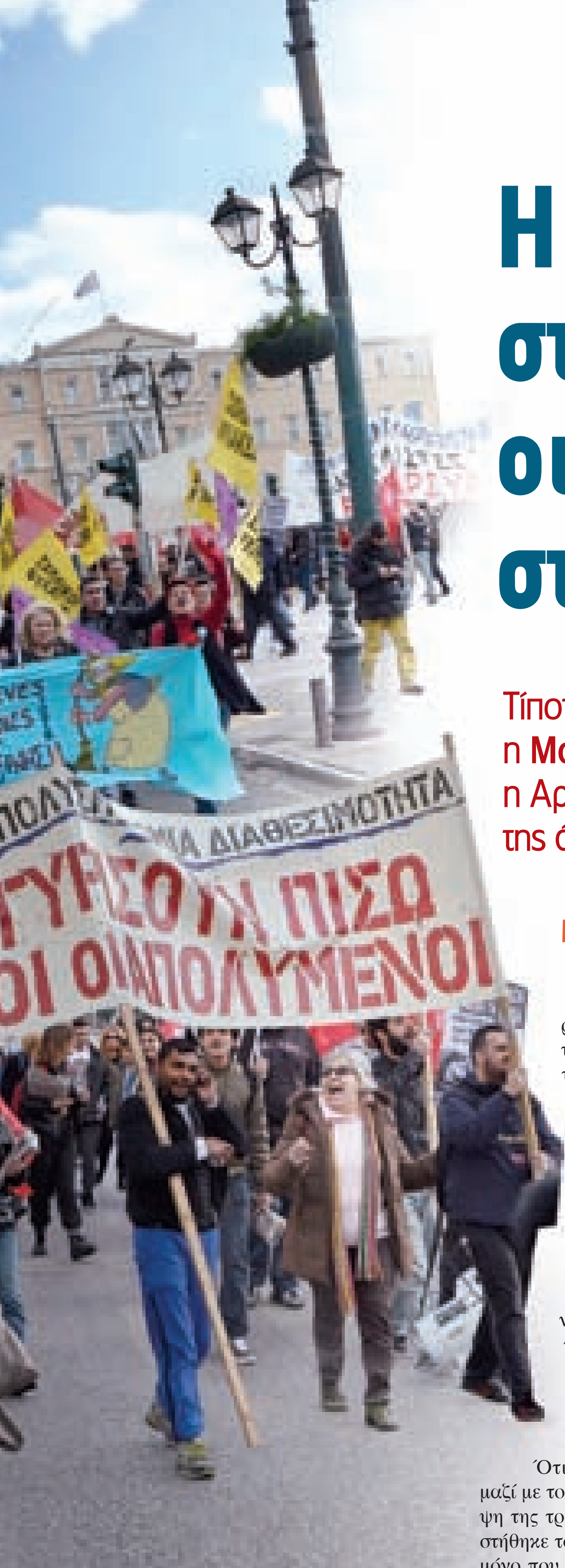
Κάποιοι σχολιαστές «διάβασαν» αυτές τις κινήσεις ως αριστερή στροφή της Χρυσής Αυγής ή έστω αναθέρμανση των σεναρίων για μια «σοβαρή» ακροδεξιά που αφήνει πίσω της τις νεοναζιστικές ακρότητες.

Αυτή είναι μια επιπόλαιη και επικίνδυνη ανάγνωση. Η φασιστική δεξιά έχει κάθε λόγο να προσπαθεί να εξωραΐσει το πρόσωπό της και να αποκτήσει επαφή με τα ακροατήρια που κοιτάζουν προς την Αριστερά όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά σε όλη την Ευρώπη. Η Αριστερά, όμως, δεν έχει κανένα λόγο να αποδεχθεί αυτό τον ελιγμό ή να ενθαρρύνει μια τέτοια στροφή. Κάθε άνοιγμα προς μια τέτοια κατεύθυνση απλά νομιμοποιεί τους φασίστες ως δύναμη που δικαιούται όπως και οι άλλες πολιτικές δυνάμεις να στηρίζει αλλά και να αντιπολιτεύεται την κυβέρνηση, ελπίζοντας να αντλήσει από την όποια απογοήτευση.

Ο Λεπέν και η κόρη του που τον διαδέχθηκε στην ηγεσία του Εθνικού Μετώπου στη Γαλλία εκμεταλλεύτηκαν στο έπακρο τέτοιου είδους λάθη εκεί. Ας μην τα αντιγράψουμε εδώ.

Κάτι τέτοιο θα ήταν ρήγμα στο τείχος απομόνωσης των νεοναζί που χτίζει το αντιφασιστικό κίνημα. Καθήκον της Αριστεράς δεν είναι να «εξημερώσει» τη Χρυσή Αυγή, αλλά να την περιθωριοποιήσει και να τσακίσει τους δολοφονικούς μηχανισμούς που προσπαθεί να θρέψει.

Η Αριστερά στην κυβέρνηση, οι εργάτες στους δρόμους

Τίποτα δεν είναι όπως πριν, υποστηρίζει η **Μαρία Στύλλου**. Όμως, το πώς μπορεί η Αριστερά να αξιοποιήσει την πολιτική κρίση της άρχουσας τάξης απαιτεί ξεκάθαρες επιλογές.

Τίποτα δεν είναι όπως πριν. Το εργατικό κίνημα μετά από σκληρή και παρατεταμένη μάχη με τη λιτότητα και τα μνημόνια, ανέτρεψε την συγκυβέρνηση-ελπίδα για τους καπιταλιστές, ανέδειξε εκλογικά την κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ και τώρα συνειδητοποιεί ότι για την ΕΛΠΙΔΑ – το προεκλογικό σύνθημα του ΣΥΡΙΖΑ – έχει να δώσει μάχες.

Τι σημαίνει αυτό; Τι σημαίνουν οι γρήγοροι συμβιβασμοί της κυβέρνησης της Αριστεράς; Μήπως ότι οι πολιτικές εξελίξεις κάνουν στροφή 360 μοιρών και βρισκόμαστε εκεί απ' όπου ξεκινήσαμε; Ότι η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ μαζί με τον Καμμένο είναι μια επανάληψη της τρικομματικής κυβέρνησης που στήθηκε τον Ιούνη του 2012; Και άρα το μόνο που μένει στο εργατικό κίνημα είναι να ψηφίσει την επόμενη φορά μια πιο συνεπή αριστερά;

Τέτοιες απόψεις υποστηρίζει το ΚΚΕ και κάποια κομμάτια της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, και αυτό επιδρά και στην τακτική τους, δυσκολεύοντας το ξεδίπλωμα της δυναμικής που φάνηκε με τα αποτελέσματα των εκλογών της 25 Γενάρη. Μια τέτοια αντιμετώπιση παλινδρομεί ανάμεσα σε δυο λάθη. Το ένα λάθος είναι η προσαρμογή, το κατέβασμα του πήχη των προσδοκιών, αφού τίποτα δεν άλλαξε, απλά ένας κόσμος «πήρε μεταγραφή από το ΠΑΣΟΚ στον ΣΥΡΙΖΑ». Η άλλη όψη, το δεύτερο λάθος, είναι η περιθωριοποίηση και ο σεκταρισμός. Και τα δύο ξεκινάνε από την ίδια αφετηρία: την υποτίμηση των συσχετισμών για το εργατικό κίνημα μέσα στην κοινωνία.

Η πραγματικότητα είναι διαφορετική. Η εκλογή του ΣΥΡΙΖΑ έχει προκαλέσει ρήγματα πανικού μέσα στην κυρίαρχη τάξη της Ευρώπης και στην Ελλάδα, και έχει ανεβάσει την αυτοπεποίθηση του κόσμου που συγκρούστηκε με τα Μνημόνια και τη λιτότητα σε όλη την Ευρώπη. Οι από πάνω ανησυχούν, όχι τόσο για τη νέα κυβέρνηση, όσο για τη δύναμη που της έδωσε την εκλογική νίκη. Και οι από κάτω έχουν την αίσθηση της

νίκης και την προσδοκία κατακτήσεων.

Αυτή είναι η δύναμη που μπορεί να συγκρουστεί και με τους ευρω-εκβιασμούς και με την καινούργια κυβέρνηση, να βαθύνει την κρίση της κυρίαρχης τάξης και να ανοίξει την εναλλακτική προοπτική και για την ίδια την εργατική τάξη και για την κοινωνία συνολικά.

Κυβερνήσεις της Αριστεράς

Δεν είναι η πρώτη φορά που φτάνουμε σε ένα τέτοιο σημείο. Υπάρχει μια μεγάλη ιστορική εμπειρία από κυβερνήσεις της Αριστεράς. Μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο και την ανατροπή του Κάιζερ το 1918 στη Γερμανία, δημιουργήθηκε κυβέρνηση της αριστεράς με συνεργασία Σοσιαλδημοκρατών με το κόμμα των Ανεξάρτητων Σοσιαλδημοκρατών. Στην Γαλλία και την Ισπανία οι κυβερνήσεις των Λαϊκών Μετώπων το 1936. Μεταπολεμικά στη Χιλή του Αλιέντε, στη Γαλλία οι κυβερνήσεις Σοσιαλιστών και Κομμουνιστών με το Κοινό Πρόγραμμα το 1981 με πρόεδρο τον Μιττεράν και το 1997 με πρωθυπουργό τον Ζοσπέν (η «πληθυντική αριστερά»). Το πιο πρόσφατο παράδειγμα είναι αυτό της κυβέρνησης του ΑΚΕΛ στην Κύπρο.

Εδώ δυο σημεία θέλουν ξεκαθάρισμα. Το πρώτο ότι κυβέρνηση της Αριστεράς δεν σημαίνει έλεγχος της αριστεράς πάνω στα κλειδιά του καπιταλισμού – ούτε στην οικονομία ούτε στο κράτος, ούτε στις ιδέες. Για να αποκτήσει τον έλεγχο πάνω σ' αυτά, χρειάζεται διαφορετική στρατηγική, χρειάζεται να συγκρουστεί με ένα σύστημα που ανέχεται προσωρινά και σαν διάλειμμα αυτή την πολιτική εξέλιξη – ταυτόχρονα, όμως, κάνει συνεχώς την προσπάθεια να πιέσει για την προσαρμογή των κομμάτων της αριστεράς που πήραν την κυβέρνηση.

Το δεύτερο είναι ότι η κυρίαρχη τάξη αναγκάζεται να αποδεχτεί τέτοιες πολιτικές λύσεις όταν βρίσκεται με την πλάτη κολλημένη στον τοίχο. Ενδεικτικό στην Ελλάδα, η πολιτική κρίση έφτασε στο σημείο να διαλυθούν τα κόμματα που κυβερνούσαν μέχρι τώρα. Σε τέτοιες στιγμές η άρχουσα τάξη διχάζεται ανάμεσα σε δυο επιλογές: ή να κάνουν πραξικόπημα – όπως το '67 – ή να αποδεχτούν προσωρινά την αριστερά στην κυβέρνηση σαν παρένθεση. Αυτό μας έχει δείξει η ιστορική εμπειρία και δεν μπορούμε να την αγνοήσουμε γιατί ούτε ο καπιταλισμός έχει αλλάξει ούτε ο ρεφορμισμός.

Τι σημαίνει αυτό; Μολονότι η ανάδειξη της αριστεράς στην κυβέρνηση δεν ανοίγει τις πύλες για τον σοσιαλισμό, οι επαναστάτες δεν είναι αδιάφοροι απέναντι σε ένα τέτοιο γεγονός, ούτε στην κρίση των από πάνω, ούτε στη δυναμική των από κάτω. Κι αυτό, γιατί ανοίγονται μπροστά τεράστιες δυνατότητες και ευκαιρίες.

Γαλλία

Τον Γενάρη του 1936 στη Γαλλία το Σοσιαλιστικό, το Κομμουνιστικό και το Ριζοσπαστικό Κόμμα, παρουσίασαν ένα κοινό πρόγραμμα που μ' αυτό κατέβηκαν στις εκλογές. Το Λαϊκό Μέτωπο, όπως ονομάστηκε αυτή η συνεργασία, μετά από δυο γύρους, κέρδισε τις εκλογές τον Μάη και προχώρησε στον σχηματισμό μιας κοινής κυβέρνησης στις 4 Ιούνη.

Οι εργάτες δεν περίμεναν. Οπλισμένοι και με την αυτοπεποίθηση της εκλογικής νίκης άρχισαν να διεκδικούν από μόνοι τους. Σ' όλα τα μεγάλα εργοστάσια προχώρησαν σε απεργίες και καταλήψεις. Ακόμα και πριν ορκιστεί η κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου, οι εργάτες ύψωσαν κόκκινες σημαίες στα εργοστάσια και άρχισε ο συντονισμός ανάμεσα στα μεγάλα εργοστάσια. Διεκδικούσαν μεγάλες αυξήσεις, συλλογικές συμβάσεις, αναγνώριση των συνδικάτων από την εργοδοσία, μείωση των ωρών δουλειάς και πληρωμένη άδεια για διακοπές. Στην αρχή η κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου προσπάθησε με πιέσεις, ελιγμούς και υποσχέσεις να σταματήσει την εργατική εξέγερση αλλά δεν τα κατάφερε. Έτσι, κάτω απ' αυτή την πίεση, αφεντικά και Λαϊκό Μέτωπο υποκύπτουν και υπογράφουν τη συμφωνία της Ματινιόν. Αναγνωρίζουν όλες τις εργατικές διεκδικήσεις, και γίνεται το πρώτο παράδειγμα της δεκαετίας του '30, το τι μπορεί να κερδίσει η εργατική τάξη.

Η ηγεσία της CGT (αντίστοιχη της ΓΣΕΕ), σε συνεργασία με το ΓΚΚ, έριξε όλες της δυνάμεις της για να βάλει φρένο στη δυναμική σ' αυτό το κίνημα των εργατικών καταλήψεων. Έχει μείνει στην ιστορία η φράση ότι «πρέπει να ξέρουμε να σταματάμε απεργίες, όχι μόνο να τις ξεκινάμε». Ήταν μια αντιμετώπιση που πριόνισε το ίδιο το κλαδί πάνω στο οποίο στεκόταν η κυβέρνηση της αριστεράς. Αλλά αυτή η εξέλιξη δεν ήταν μονόδρομος, ούτε σβήνει από την ιστορία τη φανταστική έφοδο που έκανε η εργατική τάξη της Γαλλίας το 1936.

Ισπανία

Στην Ισπανία, μετά τη νίκη του Λαϊκού Μετώπου στις εκλογές ξέσπασαν 113 γενικές απεργίες. Στην ύπαιθρο επικρατούσε επαναστατική κατάσταση, οι αγρότες προχώρησαν σε καταλήψεις εκτάσεων που άνηκαν στους γαιοκτήμονες.

Το φασιστικό πραξικόπημα του Φράνκο τον Ιούλη του 1936 προκάλεσε τεράστιες αντιστάσεις, στην πραγματικότητα ήταν το ξεκίνημα της επανάστασης. Οι εργάτες απαιτούσαν όπλα. Δίπλα στην επίσημη κυβέρνηση δημιουργήθηκε η ανεπίσημη εξουσία των εργατών. Ήταν αυτό που ο Λένιν είχε ονομάσει στη Ρωσία «δυαδική εξουσία». Η Βαρκελώνη είχε γίνει το σύμβολο της επαναστατικής αλλαγής. Οι εργάτες χρησιμοποίησαν την εξουσία τους για να απαλλοτριώσουν τους καπιταλιστές. Το πραγματικό ζήτημα που έμπαινε το φθινόπωρο του '36, ήταν το ποια από τις δυο εξουσίες θα τσάκιζε τους φασίστες και θα επικρατούσε: η αστική δημοκρα-

Ισπανία 1936: Εργατική πολιτοφυλακή

Γαλλία 1936: Εργάτες έξω από κατειλημμένο εργοστάσιο

τική ή η προλεταριακή επαναστατική;

Ο Τρότσκι, στις πρώτες μέρες του εμφύλιου πολέμου, στις 30 Ιούλη 1936, γράφει

«Η Ισπανική Επανάσταση είναι πολύ πιο αδύνατη σε σχέση με τον εχθρό της, από την καθαρά στρατιωτική άποψη των πραγμάτων. Η δύναμή της έγκειται στην ικανότητά της να ξεσηκώσει στη δράση τις μεγάλες μάζες. Μπορεί ακόμα και να στερήσει τους αντιδραστικούς αξιωματικούς από το στρατό τους. Για να το κατορθώσει, το μόνο που χρειάζεται είναι να εφαρμόσει θαρρετά και με σοβαρό τρόπο το πρόγραμμα της σοσιαλιστικής επανάστασης.

Είναι αναγκαίο να διακηρυχθεί ότι από δω και πέρα, όλη η γη, τα εργοστάσια, τα καταστήματα, περνάνε από τα χέρια των καπιταλιστών στα χέρια το λαού. Είναι αναγκαίο να προχωρήσει άμεσα η εφαρμογή αυτού του προγράμματος στις επαρχίες όπου την εξουσία την κατέχουν οι εργάτες. Ο φασιστικός στρατός δεν θα μπορούσε να αντισταθεί ούτε επί ένα εικοσιτετράωρο στην επιρροή αυτού του προγράμματος: οι στρατιώτες του θα δένανε χειροπόδαρα τους αξιωματικούς και θα τους παρέδιδαν στο πιο κοντινό αρχηγείο της εργατικής πολιτοφυλακής».

Κυβέρνηση της Αριστεράς δεν σημαίνει έλεγχος της αριστεράς πάνω στα κλειδιά του καπιταλισμού – ούτε στην οικονομία ούτε στο κράτος, ούτε στις ιδέες. Για να αποκτήσει τον έλεγχο πάνω σ' αυτά, χρειάζεται να συγκρουστεί με το σύστημα.

Χιλή

Ο Σαλβαδόρ Αλιέντε κέρδισε τις εκλογές το 1970, ως υποψήφιος μιας συμμαχίας έξι κομμάτων που ονομαζόταν Λαϊκή Ενότητα. Βασικές συνιστώσες αυτής της συμμαχίας ήταν το Σοσιαλιστικό Κόμμα που ανήκε και ο Αλιέντε και το Κομμουνιστικό Κόμμα της Χιλής. Οι δυο οργανώσεις είχαν την ηγεσία της εργατικής τάξης. Επειδή η εκλογική νίκη ήταν αποτέλεσμα της ανόδου των μαζικών αγώνων, η εργατική τάξη κα οι αγρότες δεν έβλεπαν το λόγο γιατί έπρεπε να σταματήσουν.

Η κοινή δράση βιομηχανικών εργατών και των εργατών γης, ανέδειξε μια νέα μορφή οργάνωσης που ονομάστηκε «cordones industriales» («βιομηχανικά δίκτυα»). Μια σειρά απ' αυτά τα δίκτυα προχώρησαν σε αποφάσεις που μιλούσαν για εργατικό έλεγχο στην παραγωγή και για την αντικατάσταση του Κοινοβουλίου από συνέλευση εργατών αντιπροσώπων. Οι cordones που απλώνονταν δεν ήταν επιτροπές εφαρμογής των κυβερνητικών αποφάσεων, όπως κάποιοι τις παρουσίαζαν, αλλά εργατικά όργανα που άνοιγαν την προοπτική μιας διαφορετικής πολιτικής και κοινωνικής οργάνωσης.

Οι cordones προχώρησαν στη συγκρότηση Συντονιστικής Επιτροπής για να μπορούν να παίξουν ένα μεγαλύτερο

και κεντρικότερο ρόλο στις εξελίξεις μέσα στη Χιλή. Από τη μια μεριά οι επιθέσεις της αστικής τάξης απέναντι στην κυβέρνηση και από την άλλη οι υποχωρήσεις και οι συμβιβασμοί του Αλιέντε έκαναν καίριο το ρόλο που διεκδικούσαν οι cordones.

Η διετία 1972-'73 έδωσε μια γεύση εργατικής εξουσίας στη Χιλή, όπως το '36 στη Γαλλία και στην Ισπανία. Όμως έδειξε με τραγικό τρόπο ότι ο ρεφορμισμός είναι εχθρός της επανάστασης. Αυτή είναι η κατάληξη μιας πολιτικής εκείνων των δυνάμεων που είναι περισσότερο αφοσιωμένες στη υπεράσπιση του αστικού κράτους, απ' ότι στην πάλη για να αλλάξουμε τον κόσμο.

Μετά την καταστροφή στη Χιλή η πραγματική ιστορία ξαναγράφτηκε για να προστατευτούν οι ρεφορμιστές σε όλο τον κόσμο από τις συνέπειες της πολιτικής των συμβιβασμών. Το πραξικόπημα που έβαλε τέλος στους αγώνες του 1972-73 ήταν μια τρομερή και άγρια ήττα για την εργατική τάξη. Όμως, δεν ήταν μοιραίο, ούτε ήταν αναπόφευκτο. Στην ημερήσια διάταξη των εξελίξεων εκείνα τα χρόνια οι εργάτες της Χιλής είχαν ανοίξει και μια άλλη δυνατότητα, που δεν πρέπει να αφήσουμε να θαφτεί. Η σημασία της Χιλής του 1972-73 είναι κληρονομιά για τους αγώνες του μέλλοντος.

Είναι ο ΣΥΡΙΖΑ διαφορετικό κόμμα;

Και στην προεκλογική περίοδο αλλά και μετεκλογικά υπάρχει η άποψη ότι ο ΣΥΡΙΖΑ δεν είναι ένα κλασικό ρεφορμιστικό κόμμα, ότι η συμμετοχή ομάδων από την εξωκοινοβουλευτική αριστερά, και ταυτόχρονα η αναφορά του και η σύνδεση του με τα κινήματα το κάνει ένα διαφορετικό κόμμα. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, ο ΣΥΡΙΖΑ εκφράζει την αριστερά του μέλλοντος και όχι του παρελθόντος.

Απέναντι σε τέτοιες αντιλήψεις, είναι απαραίτητο να θυμόμαστε και τα ιστορικά παραδείγματα, αλλά και να βλέπουμε τις «μετατροπές» του ΣΥΡΙΖΑ μέσα στον πρώτο μήνα της κυβέρνησής του, και γιατί τις κάνει.

Όποιος θεωρεί τον ΣΥΡΙΖΑ ένα καινούργιο πολυσυλλεκτικό και πλατύ κόμμα όπου μπορούν να συνυπάρχουν για πρώτη φορά η παραδοσιακή, η κινηματική και η επαναστατική αριστερά, χρειάζεται να θυμηθεί και να ανατρέξει στο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Γερμανίας (SPD) από τη δημιουργία του μέχρι τον πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Στην ηγεσία του SPD συνυπήρχαν ο Έντουαρντ Μπέρνσταϊν, ο Κάρλ Κάουτσκι και η Ρόζα Λούξεμπουργκ. Ο Μπέρνσταϊν ανέπτυξε την άποψη ότι ο καπιταλισμός έχει αλλάξει, ότι οι θεωρίες του Μαρξ για την κρίση είναι ξεπερασμένες, ότι η κοινωνία δεν αλλάζει με επαναστάσεις, και ότι η καπιταλιστική ανάπτυξη μπορεί να φέρει τη σοσιαλιστική προοπτική. Ο Μπέρνσταϊν επαναπροσδιόρισε τον βασικό χαρακτήρα του εργατικού κόμματος σαν ένα «δημοκρατικό σοσιαλιστικό μεταρρυθμιστικό κόμμα» και όχι ένα κόμμα της σοσιαλιστικής επανάστασης.

Η Ρόζα Λούξεμπουργκ στο βιβλίο της «Μεταρρύθμιση ή επανάσταση» αποδομεί ένα προς ένα τα επιχειρήματα του Μπέρνσταϊν και για τον ίδιο τον καπιταλισμό και εάν έχει απαλλαγεί από τις οικονομικές κρίσεις, και για το αστικό κράτος («το παρόν κράτος δεν είναι μια «κοινωνία» που εκπροσωπεί την ανερχόμενη εργατική τάξη, αλλά αντίθετα είναι ο εκπρόσωπος της καπιταλιστικής κοινωνίας») και συνέχιζε αντιπαραθέτοντας το χάσμα που χωρίζει την ρεφορμιστική από την επαναστατική στρατηγική.

«Γι' αυτό όσοι υποστηρίζουν τις μεταρρυθμίσεις σαν έναν άλλο δρόμο για την πολιτική εξουσία και τη σοσιαλιστική επανάσταση, δεν διαλέγουν κάτι που οδηγεί στον ίδιο στόχο, αλλά ένα διαφορετικό στόχο. Αντί για θέση υπέρ της καθιέρωσης μιας νέας κοινωνίας, παίρνουν θέση για επιφανειακές αλλαγές της παλιάς.»

Ο Κάρλ Κάουτσκι ήταν στη μέση σ' αυτή τη διαμάχη, άλλοτε υποστηρίζοντας τη μια και άλλοτε την άλλη πλευρά. Όμως η πραγματικότητα είναι ότι στις μεγάλες επιλογές συντάχτηκε με τον Μπέρνσταϊν. Έφτασε σ' αυτό το σημείο μέσα από δυο βασικά λάθη που έκανε.

Το μεταβατικό πρόγραμμα είναι η προσπάθεια να συνδέσει τα εργατικά αιτήματα και διεκδικήσεις με την πάλη των ίδιων των εργατών και όχι με την ανάθεση σε μια αριστερή ή προοδευτική κυβέρνηση

Το πρώτο ήταν η υποτίμηση των ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών και το δεύτερο ήταν η υπερτίμηση του κοινοβουλευτικού δρόμου.

Το πρώτο λάθος ξεκινούσε από τη θεωρία ότι ο ιμπεριαλισμός έχει αλλάξει. Στην περίοδο καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης, υποστήριζε, οι ανταγωνισμοί ανάμεσα στα κεφάλαια δίνουν τη θέση τους σε συμφωνίες και συνεργασίες. Γι' αυτό ακόμα και τις παραμονές του Α' Π.Π. ο Κάουτσκι θεωρούσε ότι αυτός ο πόλεμος δεν θα γινόταν.

Η δεύτερη αυταπάτη του ήταν ότι το SPD και η εργατική τάξη μπορούσαν να ελέγξουν το κράτος, αποκτώντας την πλειοψηφία στο κοινοβούλιο. *«Ο αντικειμενικός στόχος της πολιτικής μας πάλης παραμένει ο ίδιος: να κερδίσουμε την κρατική εξουσία, κερδίζοντας την πλειοψηφία στο Κοινοβούλιο, και θα ανεβάσουμε το κοινοβούλιο σε δεσπόζουσα θέση μέσα στο κράτος. Σίγουρα όχι στην καταστροφή της κρατικής εξουσίας».*

Πού οδηγήθηκε το μαζικότερο αριστερό κόμμα, που είχε τον έλεγχο των συνδικάτων, που στο εσωτερικό του είχε την μεγαλύτερη πολυφωνία από την επαναστατική μέχρι την ρεφορμιστική αριστερά και που ο Μπέρνσταϊν έκανε δηλώσεις ότι «τίποτα άλλο δεν αξίζει όσο τα κινήματα»; Η ηγεσία του συμμετείχε στην σφαγή του Α' Π. Πολέμου, αφοπλίζοντας την εργατική τάξη να αντισταθεί σ' αυτό το σφαγείο και μετά τον πόλεμο προχώρησε να σχηματίσει την κυβέρνηση που τσάκισε τη Γερμανική Επανάσταση και τους πρωταγωνιστές της.

Μεταβατικό πρόγραμμα

Ο ΣΥΡΙΖΑ είναι ένα αριστερό ρεφορμιστικό κόμμα που σχηματίσε κυβέρνηση μέσα σε περίοδο παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Αυτό σημαίνει ότι κάθε μεταρρύθμιση υπέρ της εργατικής τάξης οδηγεί σε σύγκρουση. Και αυτή την σύγκρουση δεν είναι διατεθειμένη να τη δώσει η νέα κυβέρνηση.

Δεν είναι δική μας η διαπίστωση ότι δεν θέλει να συγκρουστεί, το επιβεβαίωσε ο ίδιος ο Τσίπρας όταν στην κριτική για τη Συμφωνία που υπέγραψε στο Eurogroup, η τοποθέτηση του ήταν «Πηγαίναμε για συμβιβασμό και όχι για σύγκρουση».

Για να δούμε πιο συγκεκριμένα την αναγκαιότητα της σύγκρουσης, ας σταθούμε σε ένα παράδειγμα: το ποιος ελέγχει τις τράπεζες, και άρα τη ρευ-

Πανεργατική 27 Νοέμβρη 2014

στότητα της οικονομίας, και έτσι τη δυνατότητα να γίνουν προσλήψεις, να δοθούν αυξήσεις, να αυξηθούν οι δαπάνες για το κράτος πρόνοιας, ενώ πριν από μερικές δεκαετίες αυτές οι επιλογές ανήκαν στις κυβερνήσεις, τώρα είναι μια απόφαση που παίζεται ανάμεσα στις Βρυξέλες, την ΕΚΤ και την Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδας.

Στη δεκαετία του 1970, ο Παπαληγούρας, υπουργός Συντονισμού του Καραμανλή, απέκτησε το παρατσούκλι «σοσιαλμανής» επειδή προχώρησε σε κρατικοποίηση μιας σειράς ιδιωτικών τραπεζών. Όχι γιατί αγάπησε το σοσιαλισμό, αλλά γιατί οι πιέσεις της κρίσης είχαν φέρει κομμάτια των τραπεζών στο χείλος του γκρεμού. Σήμερα ο έλεγχος του τραπεζικού συστήματος, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά σε όλη την Ευρωζώνη, ανήκει στην Ε.Κ.Τ. Είναι κομμάτι της προσπάθειας για ενιαία νομισματική πολιτική και ενιαίο νόμισμα μέσα σε μια συμφωνία συνύπαρξης διαφόρων καπιταλιστικών χωρών.

Αυτό το παράδειγμα με τις τράπεζες επισημαίνει πώς χοντραίνουν τα στοιχήματα και οι πιέσεις πάνω σε μια κυβέρνηση της ρεφορμιστικής αριστεράς. Το ζήτημα είναι ποιος μπορεί να είναι ο ρόλος μιας αριστερής αντιπολίτευσης μέσα σ' αυτές τις συνθήκες.

Το μεταβατικό πρόγραμμα που διαμόρφωσε ο Τρότσκι το '30 είναι η προσπάθεια να συνδέσει τα εργατικά αιτήματα και διεκδικήσεις με την πάλη των ίδιων των εργατών και όχι με την ανάθεση σε μια αριστερή ή προοδευτική κυβέρνηση. Στη δεκαετία του '30, στην προηγούμενη διεθνή οικονομική ύφεση, έγιναν οι μεγαλύτεροι αγώνες σε όλον τον κόσμο. Εκτός από τις καταλήψεις στη Γαλλία και την Επανάσταση στην Ισπανία, παντού το εργατικό κίνημα έδωσε τις πιο σκληρές μάχες. Ο Τρότσκι πρότεινε το μεταβατικό πρόγραμμα σαν *«γέφυρα που συνδέει τις μάχες που δίνουν οι εργάτες στις σημερινές συνθήκες και τη σημερινή συνείδηση πλατιών στρωμάτων της εργατικής τάξης και που οδηγεί (αναπόφευκτα) στο τελικό συμπέρασμα: την κατάκτηση της εξουσίας από το προλεταριάτο»*.

Το νόημα της αναφοράς στον Τρότσκι δεν είναι να αντιγράψουμε το πρόγραμμα που έβαλε κάτω.Τα αιτήματα που πρότεινε τότε το μεταβατικό ήταν διαφορετικά (κάποια ναι και κάποια όχι) από τα σημερινά. Αυτό όμως που έχει σημασία είναι η αντιμετώπιση ότι μέσα σε περίοδο οικονομικής κρίσης η εργατική τάξη χρειάζεται ένα πρόγραμμα με αιτήματα κλειδιά που θα της δώσει τις δυνατότητες και να παλεύει για να καλυτερέψει άμεσα τη ζωή της αλλά και να ανοίγει το δρόμο για τον έλεγχο όλης της κοινωνίας.

Το μεταβατικό πρόγραμμα ξεφεύγει από τη διάκριση ανάμεσα στο μάξιμουμ και στο μίνιμουμ πρόγραμμα των ρεφορμιστικών κομμάτων, όπου τα δυο είναι τελείως ασύνδετα, και η προοπτική του σοσιαλισμού που είναι το μάξιμουμ, πηγαίνει στις καλένδες συνήθως από την αρχή που σχηματίζεται αριστερή κυβέρνηση. Αυτή είναι η εμπειρία απ' όλες τις προηγούμενες φορές, αυτή είναι η εμπειρία και σήμερα.

Το εργατικό κίνημα

Οι επαναστάτες υποστηρίζουν ότι η εργατική τάξη είναι το κλειδί για να αλλάξει η κοινωνία. Οι καπιταλιστές δεν μπορούν να συνεχίζουν χωρίς να βγάζουν κέρδη, αλλά δεν μπορούν να το πετύχουν εάν δεν εκμεταλλεύονται την εργατική τάξη. Παρ' όλες τις αμφισβητήσεις και τις διάφορες θεωρίες που ακούγονται, η εργατική τάξη συνεχίζει να είναι έτσι όπως τους χαρακτηρίζει το Κομμουνιστικό Μανιφέστο «ο νεκροθάφτης» του καπιταλισμού.

Η συνείδηση των εργατών δεν είναι μονολιθική αλλά αντιφατική. Οι μάχες για να αλλάξουν τη ζωή τους, τους φέρνει αντιμέτωπους με το σύστημα και έτσι αλλάζουν και τις ιδέες τους. Αυτή την αλλαγή τη ζούμε τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα. Έτσι εξηγείται όχι μόνο η κυβέρνηση της αριστεράς αλλά και η συζήτηση που γίνεται σήμερα μέσα σε όλους τους εργατικούς χώρους.

8 Μάρτη 2014: Διαδήλωση στη διεθνή μέρα γυναικών. Μπροστά οι καθαρίστριες και οι σχολικοί φύλακες.

Το ότι οι καθαρίστριες του Υπουργείου Οικονομικών ταυτόχρονα με τα χαρτιά για να πάρουν ξανά τη δουλειά τους, κρατάνε και τις σκηνές στην Καραγεώργη Σερβίας, οι διοικητικοί του Πανεπιστημίου οργανώνουν απεργιακή κινητοποίηση και συγκέντρωση όταν θα γίνει το ραντεβού με τον Υπουργό Παιδείας, οι εργαζόμενοι στα νοσοκομεία οργανώνουν συνελεύσεις κα προετοιμάζονται για κινητοποιήσεις, δείχνουν τις αλλαγές που έχουν υπάρξει και στις ιδέες αλλά και στην οργάνωση του εργατικού κινήματος και σε κομμάτια της εργατικής πρωτοπορίας.

Εάν οι εργάτες έχουν ψευδαισθήσεις ότι οι ίδιοι έχουν πάρει την εξουσία, και όχι ότι έκαναν μόνο ένα βήμα, εάν στηριχτούν στην κυβέρνηση και όχι στην δική τους δράση, τότε το προχώρημα θα σταματήσει και μετά από λίγο θα χάσουν και αυτά που κέρδισαν. Βρισκόμαστε μπροστά σε ένα παράδοξο. Η εργατική τάξη θα κερδίσει από μια αριστερή κυβέρνηση εάν παλέψει η ίδια και δεν στηρίξει τις ελπίδες της στην κυβέρνηση. Όσο περισσότερο δυναμώσουν οι μορφές οργάνωσης της εργατικής τάξης, τα συνδικάτα, οι επιτροπές βάσης μέσα στους χώρους, το κομμάτι της εργατικής πρωτοπορίας, τόσο μεγαλύτερη πίεση βάζουν στην αριστερή κυβέρνηση, τόσες περισσότερες κατακτήσεις μπορούν να έχουν, και τόσο μεγαλύτερα εμπόδια μπορούν να βάλουν στην ανασύνταξη της κυρίαρχης τάξης.

Γι' αυτό είναι λάθος η άποψη που ακούγεται από την ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ, ότι χρειάζεται το εργατικό κίνημα και τα συνδικάτα να κάνουν υπομονή και να μπουν σε αναμονή, «να δώσουν χρόνο στην κυβέρνηση» και να σταματήσουν να διεκδικούν γιατί έτσι βάζουν τρικλοποδιά στην κυβέρνηση.

Ο στόχος των επαναστατών είναι να σπάσουν τις αυταπάτες που υπάρχουν, και αυτό σημαίνει ότι στηρίζουν και οργανώνουν από τους μικρούς αγώνες που ξεσπάνε μέχρι τους μεγάλους. Οι αυταπάτες δεν εξαφανίζονται μέσα από την προπαγάνδα αλλά κύρια μέσα από την κοινή δράση.

Στρατηγική και τακτική

Η αριστερή αντιπολίτευση για να κερδίσει την εργατική τάξη στην προοπτική της απελευθέρωσης της κοινωνίας από την εκμετάλλευση, τις διακρίσεις και την καταπίεση, χρειάζεται να έχει επαναστατική στρατηγική, ενιαιομετωπική τακτική και ανεξάρτητη επαναστατική οργάνωση.

Η άποψη ότι οι εργατικές επαναστάσεις ανήκουν στο παρελθόν, ότι χρειάζεται η σύγχρονη αριστερά να ψάξει για νέα υποκείμενα και νέους δρόμους, έχει διαψευστεί ξανά και ξανά. Τα ιστορικά παραδείγματα επιβεβαιώνουν τρία πράγματα. Το πρώτο ότι ο πρωταγωνιστής σε όλα αυτά τα ιστορικά γεγονότα ήταν η εργατική τάξη, που έδωσε την έμπνευση και τράβηξε μαζί της και άλλα κομμάτια. Το δεύτερο ότι σχεδόν παντού ήταν τα εργατικά συμβούλια ή αντίστοιχες μορφές που έφτιαξε το εργατικό κίνημα σε διάφορες χώρες, που λειτούργησαν σαν το αντίπαλο δέος απέναντι στο αστικό κράτος. Και τρίτο, εκεί που το εργατικό κίνημα υπέκυψε στις πιέσεις των αριστερών κυβερνήσεων, κέρδισε η αντεπανάσταση και όχι απλά μια αστική κυβέρνηση. Το παράδειγμα της Ρώσικης Επανάστασης συνεχίζει να είναι επίκαιρο και σήμερα. Όχι μόνο πώς οργανώνεται μια νικηφόρα εργατική επανάσταση, αλλά και τι μπορεί να κάνει η εργατική τάξη όταν πάρει την εξουσία.

Η τακτική του ενιαίου μετώπου συζητήθηκε με μεγάλη επιμονή στο Γ' συνέδριο της Γ' Διεθνούς. Το 1921 η περίοδος άλλαξε, η κυρίαρχη τάξη ξαναποκτούσε τον έλεγχο στις διάφορες χώρες και τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα ξανασυσπείρωναν κόσμο και έτσι μετα-

τράπηκαν σε υπαρκτή πολιτική δύναμη στα αριστερά των αστικών κομμάτων. Το ενιαίο μέτωπο ήταν η τακτική των νέων επαναστατικών κομμάτων να ανοίξουν δίαυλους επικοινωνίας με τους εργάτες που συσπειρώνονταν στη σοσιαλδημοκρατία. Δυο ήταν τα χαρακτηριστικά αυτής της συνεργασίας – από τη μια κοινή δράση και από την άλλη, ανεξάρτητη επαναστατική οργάνωση. Το δεύτερο σημαίνει ότι οι επαναστάτες, ενώ από τη μια οργάνωναν κοινές μάχες μαζί με τους σοσιαλδημοκράτες, από την άλλη επέμεναν ιδιαίτερα για τις ιδέες τους και την πολιτική τους. Δεν υπάρχει ενιαίο μέτωπο χωρίς πολιτική συζήτηση, διαφωνίες και επιχειρήματα, είτε τότε είτε σήμερα.

Υπάρχουν δυο λάθος απόψεις για σήμερα. Η πρώτη ότι ενιαίο μέτωπο με κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ σημαίνει μέτωπο για στήριξη της κυβέρνησης. Και η δεύτερη είναι αυτή που χαρακτηρίζει εναιομετωπική συνεργασία κάθε συνεργασία και κάθε μέτωπο.

Η αριστερή αντιπολίτευση επιδιώκει την συνεργασία πάνω σε όλες τις μάχες, οικονομικές και πολιτικές με εργάτες/τριες που τρέφουν αυταπάτες για τον ρόλο της αριστερής κυβέρνησης. Η συνεργασία δεν γίνεται πάνω σε ιδεολογικές συμφωνίες και πλατφόρμες αλλά πάνω στην κοινή ανάγκη να ανατρέψουμε τη λιτότητα και τα Μνημόνια, να πάρουν οι απολυμένοι πίσω τις δουλειές τους, να ανοίξει η ΕΡΤ, να ανοίξουν τα κλειστά νοσοκομεία και σχολεία. Είναι η κοινή δράση με όλον τον κόσμο που ψήφισε αριστερά, να οργανώσουμε τη μάχη για να τσακίσουμε τους φασίστες και να μπει η ηγεσία της Χρυσής Αυγής βαθειά στη φυλακή, για να ανοίξουν όλα τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, και μαζί να παλέψουμε ενάντια στην ισλαμοφοβία. Όποιος αρνείται αυτή την κοινή δράση, στην πραγματικότητα απέχει από τις μάχες και αφήνει το έδαφος ανοιχτό για να ξαναοργανώσει η κυρίαρχη τάξη την επιστροφή της.

Το ενιαίο μέτωπο ήταν η τακτική των νέων επαναστατικών κομμάτων να ανοίξουν δίαυλους επικοινωνίας με τους εργάτες που συσπειρώνονταν στη σοσιαλδημοκρατία

Ανεξάρτητη επαναστατική οργάνωση

Η κοινή ενιαιομετωπική δράση μέσα στο εργατικό κίνημα, όμως, δεν επεκτείνεται μέχρι το σημείο της συμμετοχής των επαναστατών στην κυβέρνηση της αριστεράς. Η αυταπάτη ότι μπορεί να την αλλάξει κάποιος από τα μέσα, έχει οδηγήσει επανειλημμένα σε δυο καταστροφικές εξελίξεις: τη διάλυση των επαναστατικών οργανώσεων, και την υποχώρηση του εργατικού κινήματος. Η συμμετοχή οργανώσεων της επαναστατικής ή αντικαπιταλιστικής αριστεράς σε κυβερνήσεις, ή ακόμα και η στήριξη τους, ενισχύει τις αυταπάτες μέσα στην εργατική τάξη. Αυταπάτες για τον κοινοβουλευτικό δρόμο και για το ότι η αριστερά στην κυβέρνηση σημαίνει κυβέρνηση των εργατών.

Στο ίδιο αποτέλεσμα οδηγεί και η άποψη ότι η συμμετοχή στο αριστερό ρεφορμιστικό κόμμα, στην προκειμένη περίπτωση στον ΣΥΡΙΖΑ, λειτουργεί σαν εμπόδιο για το δεξιό κατρακύλισμα της κυβέρνηση. Ότι η λειτουργία αριστερής τάσης σε ένα ρεφορμιστικό κόμμα είναι εγγύηση για να μην πάει η κυβέρνηση πιο δεξιά.

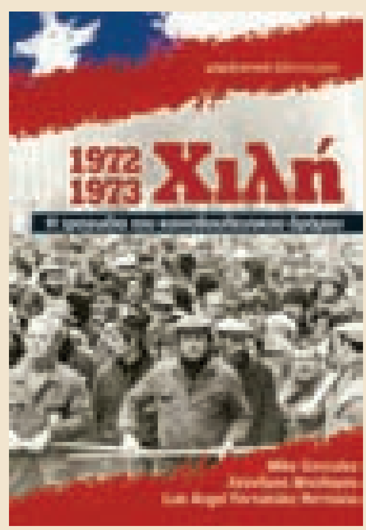
Ανεξάρτητη επαναστατική οργάνωση σήμερα είναι απαραίτητος όρος για να μπορεί να ανταποκριθεί στις ευκαιρίες και στις προκλήσεις που ανοίγουν. Να μπορεί να παίρνει τις πρωτοβουλίες που στηρίζουν τους εργατικούς αγώνες και αναδεικνύουν τα αιτήματα του μεταβατικού προγράμματος. Για να παίζει αυτό το ρόλο χρειάζεται να έχει ρίζες μέσα στους εργατικούς χώρους, να συσπειρώνει και να κερδίζει τους πιο μαχητικούς εργάτες με τη μεριά της, να λειτουργεί κάθε μέλος της όπου και να βρίσκεται, όπου και να παρεμβαίνει, όχι απλά σαν συνδικαλιστής του χώρου του, αλλά σαν ο ντελάλης ενάντια στην εκμετάλλευση και την καταπίεση όλης της τάξης και κάθε καταπιεσμένου.

Μόνον έτσι μπορούμε να εξασφαλίσουμε ότι το πρώτο βήμα που είναι η κυβέρνηση της αριστεράς δεν είναι και το τελευταίο, αλλά μπορεί να έχει συνέχεια. Στόχος μας δεν είναι μια αριστερά που μπορεί να διαχειρίζεται «ανθρώπινα» τον καπιταλισμό μέσα στην κρίση του, αλλά η απελευθέρωση όχι μόνο της εργατικής τάξης αλλά και όλης της κοινωνίας. ■

Βιβλία που χρησιμοποιήθηκαν στο άρθρο.
Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο

Ο Ντράγκι και οι τραπεζίτες της ΕΚΤ.

Τι φέρνει η ποσοτική χαλάρωση;

Ο **Σωτήρης Κοντογιάννης** γράφει για τη συνεχιζόμενη κρίση στην Ευρωζώνη.

Είναι αλήθεια ότι η "ποσοτική χαλάρωση" που ανακοίνωσε στα τέλη του περασμένου Γενάρη ο Μάριο Ντράγκι αποτελεί στροφή 180 μοιρών στην νομισματική πολιτική της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ). Και είναι επίσης αλήθεια ότι αυτή η στροφή αποφασίστηκε σε πείσμα των ενδοιασμών, των αντιρρήσεων, των διαμαρτυριών -ακόμα και των απειλών- της γερμανικής πλευράς. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι υπάρχει κάτι το "προοδευτικό" στη νέα νομισματική πολιτική. Η "ποσοτική χαλάρωση" δεν σημαίνει ούτε κατά ένα χιλιοστό "χαλάρωση" της σκληρής πολιτικής λιτότητας πάνω στην οποία είναι οικοδομημένη η Ευρωζώνη. Ούτε πρόκειται να δώσει κάποια διέξοδο στο τρομαχτικό πρόβλημα της υπερχρέωσης που ταλανίζει εδώ και πέντε τουλάχιστον χρόνια την Ευρωπαϊκή Ένωση. Όχι δεν πρόκειται να "βρέχει ευρώ" όπως έτρεξαν να γράψουν τον Γενάρη (μέσα στην περίοδο των προεκλογικών αντεγκλήσεων) κάποια μέσα μαζικής ενημέρωσης. Για την ακρίβεια, ακριβώς το αντίθετο θα συμβεί: αυτό που ανάγκασε τον Ντράγκι και την πλειοψηφία των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ στη στροφή είναι η δραματική επιδείνωση, τους τελευταίους μήνες, της κρίσης που έχει χτυπήσει τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *"Για την ΕΚΤ"*, έγραφε τον Γενάρη ο Βόλφγκανγκ Μύνχαου, ο ευρωπαϊκός σχολιαστής της εφημερίδας Financial Times, *"είναι ένα μεγάλο βήμα... Αλλά ταυτόχρονα είναι ένα σημάδι για το πόσο απελπιστικά έχουν γίνει τα πράγματα..."*.

Τι είναι, όμως, ακριβώς η "ποσοτική χαλάρωση"; Και τι είναι αυτό που τρόμαξε τόσο πολύ τον Ντράγκι ώστε να τον αναγκάσει σε μια τόσο μεγάλη στροφή; Θα πετύχει ή θα βυθιστεί η Ευρώπη ακόμα πιο βαθιά στην κρίση; Τι θα σημάνει για τις χώρες του Ευρωπαϊκού νότου; Οι εργάτες και οι φτωχοί έχουν να περιμένουν κάτι από την "ποσοτική χαλάρωση"; Παρακάτω θα προσπαθήσουμε να τα εξηγήσουμε όλα αυτά μέσα από πέντε βασικές ερωτήσεις και απαντήσεις.

1. Τι είναι η ποσοτική χαλάρωση;

Η "ποσοτική χαλάρωση" είναι μια "μη συμβατική" προσπάθεια αύξησης της ποσότητας του χρήματος που βρίσκεται σε κυκλοφορία μέσα στην Ευρωζώνη. Οι κεντρικές τράπεζες έχουν το "προνό-

μιο" της έκδοσης χρήματος -δηλαδή, με απλά λόγια, ελέγχουν τα πιεστήρια. Αλλά τα πιεστήρια, ενώ μπορούν να τυπώσουν με ευκολία εκατοντάδες νέα εκατομμύρια μέσα σε μερικά λεπτά (για την ακρίβεια χρειάζονται μόνο μερικά κλάσματα του δευτερολέπτου, αφού δεν μιλάμε συνήθως ούτε για πραγματικά πιεστήρια, ούτε για πραγματική εκτύπωση αλλά για ηλεκτρονική έκδοση νέου χρήματος) δεν μπορούν να εξασφαλίσουν κιόλας ότι τα δισεκατομμύρια αυτά θα φτάσουν πράγματι στην οικονομία -να γίνουν "χρήμα σε κυκλοφορία". Για να γίνει αυτό πρέπει να "πειστούν" οι αγορές να τα πάρουν. Η Κεντρική Τράπεζα, φυσικά, δεν τα χαρίζει αυτά τα λεφτά στους φτωχούς -τα δανείζει στις εμπορικές τράπεζες οι οποίες στη συνέχεια τα δανείζουν στις επιχειρήσεις, τις κυβερνήσεις και τους καταναλωτές.

Το βασικό εργαλείο που χρησιμοποιούν οι κεντρικές τράπεζες για να "πείσουν" τις αγορές να πάρουν το νέο χρήμα που έχουν τυπώσει είναι τα επιτόκια. Όταν θέλουν να "σπρώξουν" περισσότερο χρήμα στις αγορές ρίχνουν τα επιτόκια χαμηλότερα. Όταν θέλουν να μειώσουν την κυκλοφορία, τα αυξάνουν. Τον Γενάρη του 2002, όταν κυκλοφόρησαν τα πρώτα τυπωμένα ευρώ (τυπικά το ευρώ υπήρχε από το 1999) το βασικό επιτόκιο με το οποίο δάνειζε η ΕΚΤ τις ευρωπαϊκές εμπορικές τράπεζες ήταν 4.25%. Σήμερα έχει φτάσει στο 0.3% -στο κατώτατο δυνατό όριο, με άλλα λόγια.

Αυτό είναι και το βασικό πρόβλημα σήμερα του Ντράγκι. Η ΕΚΤ πιέζεται να αυξήσει την ποσότητα του χρήματος σαν αντίδοτο στην στασιμότητα της οικονομίας. Αλλά το όπλο των επιτοκίων έχει ήδη, προ πολλού, εξαντληθεί. Για αυτό αναγκάζεται να καταφύγει στο "μη συμβατικό" πρόγραμμα της "ποσοτικής χαλάρωσης".

Ο στόχος του προγράμματος είναι να διοχετεύσει (τουλάχιστον) 1.14 τρις φρέσκα ευρώ στις αγορές μέσα από την αγορά ομολόγων κρατών μελών ή ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Το πρόγραμμα θα διαρκέσει μέχρι τον Σεπτέμβρη του 2016 και ο στόχος του Ντράγκι είναι να "σπρώχνει" 60 δισεκατομμύρια κάθε μήνα.

Η αγορά ομολόγων ήταν μέχρι τώρα ταμπού για την ΕΚΤ. Οι ευρωπαϊκές συνθήκες απαγορεύουν ρητά την χρηματοδότηση κρατικών ελλειμμάτων κατευθείαν από τα πιεστήρια της κεντρικής τράπεζας. Η αλήθεια είναι ότι η ΕΚΤ έχει κάποια ομόλογα στα χέρια της: την περίοδο της όξυνσης της κρίσης χρέους στην Ευρωζώνη με την απογείωση των επιτοκίων των υπερχρεωμένων χωρών στα ύψη, ο Ντράγκι είχε προχωρήσει σε μαζικές αγορές, κύρια Ισπανικών και Ιταλικών τίτλων, με στόχο τη δημιουργία τεχνητής ζήτησης που θα έσπρωχνε τα επιτόκια προς τα κάτω. Οι αγορές αυτές, όμως, πραγματοποιήθηκαν στη "δευτερογενή αγορά" (δηλαδή αγόραζε ομόλογα που είχαν ήδη εκδοθεί και βρίσκονταν στα χέρια ιδιωτών επενδυτών) και δεν χρηματοδοτήθηκαν από την έκδοση νέου χρήματος. Αυτή τη φορά τα πράγματα είναι διαφορετικά.

2. Γιατί πιέζεται ο Ντράγκι να αυξήσει την ποσότητα του χρήματος σε κυκλοφορία;

Η Ευρωζώνη βρίσκεται σήμερα αντιμέτωπη με το φάντασμα του αποπληθωρισμού. Τον περασμένο Δεκέμβρη ο δείκτης τιμών καταναλωτή έπεσε για πρώτη φορά μετά το ταραχώδες 2009 (την πρώτη χρονιά μετά την κατάρρευση της Λήμαν Μπράδερς) σε αρνητικά επίπεδα στην Ευρωζώνη. Και από όσα όλα δείχνουν η καθοδική πορεία των τιμών συνεχίστηκε και τους επόμενους μήνες: στη Γερμανία οι τιμές των καταναλωτικών προϊόντων έπεσαν κατά 0.5% τον Γενάρη, ενώ η πτώση συνεχίστηκε, με κάπως μικρότερους ρυθμούς και τον Φλεβάρη. Στην Ισπανία, μια από τις χώρες που έχουν, όπως και η Ελλάδα, χτυπηθεί άγρια από την κρίση ο πληθωρισμός είναι σταθερά αρνητικός εδώ και 8 μήνες.

Η πτώση των τιμών των καταναλωτικών προϊόντων μπορεί να μοιάζει, από πρώτη άποψη, θετική εξέλιξη για τους εργάτες και τους φτωχούς: το "καλάθι του νοικοκυριού" γεμίζει πιο εύκολα όταν οι τιμές είναι χαμηλότερες. Αλλά μπορεί να έχει καταστροφικές συνέπειες για την οικονομία. Ο αποπληθωρισμός ήταν ένα από τα στοιχεία που έκαναν την ύφεση του Μεσοπολέμου "μεγάλη" μετά το Κραχ του Χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης τον Οκτώβρη του 1929.

Στην πραγματικότητα και ο υψηλός πληθωρισμός και ο πολύ χαμηλός (αρνητικός) είναι εξίσου επικίνδυνος για την καπιταλιστική οικονομία. Οι μεγάλες διακυμάνσεις στις τιμές των καταναλωτικών προϊόντων διαταράσσουν τον "φυσιολογικό" κύκλο αναπαραγωγής του κεφαλαίου. Όταν, για παράδειγμα, πέφτουν οι τιμές, τα κεφάλαια που έχουν ήδη επενδυθεί σε πρώτες ύλες χάνουν ένα κομμάτι της αξίας τους. Αντίθετα, ο υψηλός πληθωρισμός ζημιώνει τα κεφάλαια που βρίσκονται ακόμα στην αρχή του κύκλου επένδυσης, σε χρηματική μορφή, κατατεθειμένα πχ στις τράπεζες σε αναμονή της συγκέντρωσης του κρίσιμου κεφαλαίου για την υλοποίηση της επένδυσης.

Οι Κεντρικές Τράπεζες μπορούν να αντιμετωπίσουν σχετικά εύκολα έναν μέτριο πληθωρισμό. Το μόνο που χρειάζεται να κάνουν είναι να ανεβάσουν τα επιτόκια: ό,τι χάνουν οι καπιταλιστές που έχουν τα λεφτά τους στις τράπεζες από τον πληθωρισμό το παίρνουν πίσω με τη μορφή του τόκου. Αλλά δεν μπορούν να κάνουν τίποτα αντίστοιχο όταν ο πληθωρισμός πέφτει κάτω από το μηδέν. Δεν μπορούν ούτε να "αποζημιώσουν" τους καπιταλιστές για τις ζημιές που έχουν από τα κεφάλαια που έχουν μετατρέψει πχ ήδη σε πρώτες ύλες. Ούτε μπορούν να "τιμωρήσουν" αυτούς που τα έχουν ακόμα στις τράπεζες, επιβάλλοντας αρνητικά επιτόκια: το μόνο που θα κατάφερναν θα ήταν να τους αναγκάσουν να "αδειάσουν" τους τραπεζικούς τους λογαριασμούς με ανυπολόγιστες συνέπειες για το τραπεζικό σύστημα.

Για αυτό έχει πέσει τέτοιος πανικός στην ΕΚΤ. Για αυτό καταφεύγει ο Ντράγκι στο "μη συμβατικό" μέτρο της ποσοτικής χαλάρωσης.

3. Θα καταφέρει η "ποσοτική χαλάρωση" να αποτρέψει το φάντασμα του αποπληθωρισμού;

Οι πιθανότητες να πετύχει το πρόγραμμα του Ντράγκι τους στόχους του κυμαίνονται ανάμεσα στο ελάχιστο και το μηδέν. Από τα 60 δισεκατομμύρια που θα "τυπώνει" κάθε μήνα και για τους επόμενους 19 μήνες η ΕΚΤ, ελάχιστα μόνο θα φτάσουν στην πραγματική οικονομία.

Η ποσοτική χαλάρωση δεν είναι το πρώτο "μη συμβατικό" μέτρο στο οποίο καταφεύγει μέσα στη σημερινή κρίση ο Ντράγκι. Προηγήθηκαν δυο προγράμματα "Συναλλαγών Μακροχρόνιας Αναχρηματοδότησης" (LTRO1 και LTRO2) στα τέλη του 2011 και τις αρχές του 2012 μέσω των οποίων η ΕΚΤ προσέφερε πάνω από ένα τρις ευρώ στις τράπεζες της Ευρωζώνης σε χαμηλότοκα, τριετή δάνεια. Το αποτέλεσμα των LTRO ήταν μια τρύπα στο νερό: από τα 1000 περί-

Πανικός στα Χρηματιστήρια μετά την ανακοίνωση του Ντράγκι.

που δισεκατομμύρια που μοίρασε ο Ντράγκι σχεδόν ούτε μια δεκάρα δεν έφτασε στην πραγματική οικονομία. Τα περισσότερα κατέληξαν είτε στις μαύρες τρύπες των ίδιων των τραπεζών, είτε στην κερδοσκοπία -σε φούσκες στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Η μοίρα της "ποσοτικής χαλάρωσης" δεν θα είναι, όπως όλα δείχνουν και πολύ διαφορετική.

Ούτε είναι η ΕΚΤ η πρώτη που δοκιμάζει να αντιμετωπίσει το φάντασμα του αποπληθωρισμού μέσα από την "ποσοτική χαλάρωση". Ο εφευρέτης της "ποσοτικής χαλάρωσης" ήταν η Κεντρική Τράπεζα της Ιαπωνίας. Η Ιαπωνία βρέθηκε στο ίδιο ακριβώς σημείο που βρίσκεται σήμερα η Ευρωζώνη στα τέλη της δεκαετίας του 1990: η οικονομία βρισκόταν σε ύφεση, οι τιμές των προϊόντων έπεφταν, οι τράπεζες βρίσκονταν στα πρόθυρα της χρεοκοπίας και η Κεντρική Τράπεζα είχε ήδη εξαντλήσει τα συμβατικά της "όπλα" ρίχνοντας τα επιτόκια πρακτικά στο μηδέν. Η "ποσοτική χαλάρωση" ήταν μια απελπισμένη προσπάθεια της Κεντρικής Τράπεζας να διοχετεύσει νέο χρήμα στις τράπεζες (με την ελπίδα ότι κάποια από αυτά θα έφταναν στην αγορά) ανταλλάσσοντας τους απαξιωμένους τίτλους που είχαν στα θησαυροφυλάκια τους με φρέσκο χρήμα. Το πρόγραμμα τέθηκε σε εφαρμογή το 2001 και εγκαταλείφθηκε πέντε χρόνια αργότερα χωρίς να έχει να επιδείξει την παραμικρή επιτυχία. Το 2013 η Κεντρική Τράπεζα της Ιαπωνίας εγκαινίασε ένα ακόμα πιο φιλόδοξο πρόγραμμα "ποσοτικής χαλάρωσης" που συνεχίζεται μέχρι σήμερα, χωρίς και πάλι κάποιο εμφανές αποτέλεσμα. Τον περασμένο μήνα η ιαπωνική οικονομία άρχισε και πάλι να "φλερτάρει" με τον αποπληθωρισμό.

Τα μόνα "επιτυχημένα" παραδείγματα ποσοτικής χαλάρωσης έρχονται από τις ΗΠΑ και τη Βρετανία: και οι δυο εγκαινίασαν επιθετικά προγράμματα αγοράς τίτλων από τις τράπεζες στα τέλη του 2008 που υποτίθεται ότι συνέβαλλαν σημαντικά στην αντιμετώπιση των κραδασμών από την κατάρρευση της Λήμαν Μπράδερς. Καμιά από τις δυο, όμως, δεν έχει ξεπεράσει μέχρι σήμερα πραγματικά τα προβλήματα που κληροδότησε η κρίση: στις ΗΠΑ ο πληθωρισμός έπεσε τον Γενάρη ξανά σε αρνητικά επίπεδα. Η τελευταία φορά που είχε συμβεί αυτό ήταν τον Οκτώβρη του 2009.

4. Γιατί δεν δουλεύει η ποσοτική χαλάρωση;

Ο λόγος είναι εξαιρετικά απλός: οι "υγιείς" επιχειρήσεις δεν έχουν καμιά διάθεση να πάρουν οποιοδήποτε δάνειο -όσο χαμηλά και να είναι τα επιτόκια και όσο ευνοϊκοί και να είναι οι όροι δανεισμού. Το πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο καπιταλισμός σήμερα είναι η πτώση της κερδοφορίας του κεφαλαίου, που καταστρέφει κάθε "επενδυτική ευκαιρία". Γιατί να επενδύσει πχ μια αυτοκινητοβιομηχανία σε μια νέα γραμμή παραγωγής, όταν τα αναμενόμενα ποσοστά κέρδους από τη νέα επένδυση βρίσκονται σχεδόν στο μηδέν; Καλύτερα να αφήσει τα κέρδη της να κάθονται στους τραπεζικούς της λογαριασμούς, περιμένοντας τις "καλύτερες μέρες". Ή να τα "επενδύσει" σε κάποια κερδοσκοπική φούσκα στις "εξωτικές" αγορές των πρώτων υλών, του συναλλάγματος ή των αναδυόμενων οικονομιών. Οι "υγιείς" επιχειρήσεις, με άλλα λόγια, κάθονται ήδη πάνω σε ένα βουνό από λεφτά -από συσσωρευμένα παλιά κέρδη τα οποία δεν ξέρουν τι να τα κάνουν. Και φυσικά δεν έχουν καμιά διάθεση να μεγαλώσουν αυτό το βουνό με τα δανεικά του Ντράγκι.

Όσο για τις άλλες επιχειρήσεις, τις "προβληματικές", αυτές έχουν τεράστια ανάγκη από δανεικά: είναι κατά κανόνα υπερχρεωμένες, τα ταμεία τους είναι άδεια, δυσκολεύονται ακόμα και να βρουν λεφτά να αγοράσουν τις απαραίτητες πρώτες ύλες ή να πληρώσουν στην ώρα τους τους εργαζόμενους τους. Αλλά καμιά τράπεζα δεν είναι διατεθειμένη να πάρει το ρίσκο να δανείσει και άλλο επιχειρήσεις που είναι ήδη στο "κόκκινο".

Το ίδιο το πρόγραμμα του Ντράγκι εί-

ναι σαφές ότι δεν απευθύνεται στις "προβληματικές" επιχειρήσεις, ούτε στα "προβληματικά" κράτη: τα ομόλογα που θα μπορεί να αγοράζει η ΕΚΤ στα πλαίσια της "ποσοτικής χαλάρωσης" θα πρέπει να είναι "αξιόχρεα" -δηλαδή οι εκδότες να έχουν αξιολογηθεί θετικά από τους οίκους αξιολόγησης. Και σαν να μην έφτανε αυτό, το κόστος, σε περίπτωση χρεοκοπίας (όπου όταν έρθει η ώρα της ωρίμανσης το κράτος ή η εταιρία που είχε εκδόσει το ομόλογο δεν είναι σε θέση να το εξοφλήσει), επιμερίζεται κατά 80% στην κεντρική Τράπεζα του Κράτους μέλους στην οποία ανήκει ο εκδότης και κατά 20% μόνο στην ΕΚΤ. Με απλά λόγια, η "εγγύηση" αυτών των τίτλων, παρόλο που έχουν αγοραστεί από την ΕΚΤ, θα εξακολουθεί να βαραίνει τα κράτη μέλη.

5. Μπορεί η Ελλάδα να επωφεληθεί από τα φτηνά επιτόκια της ποσοτικής χαλάρωσης για να ελαφρύνει το βάρος του δημόσιου χρέους;

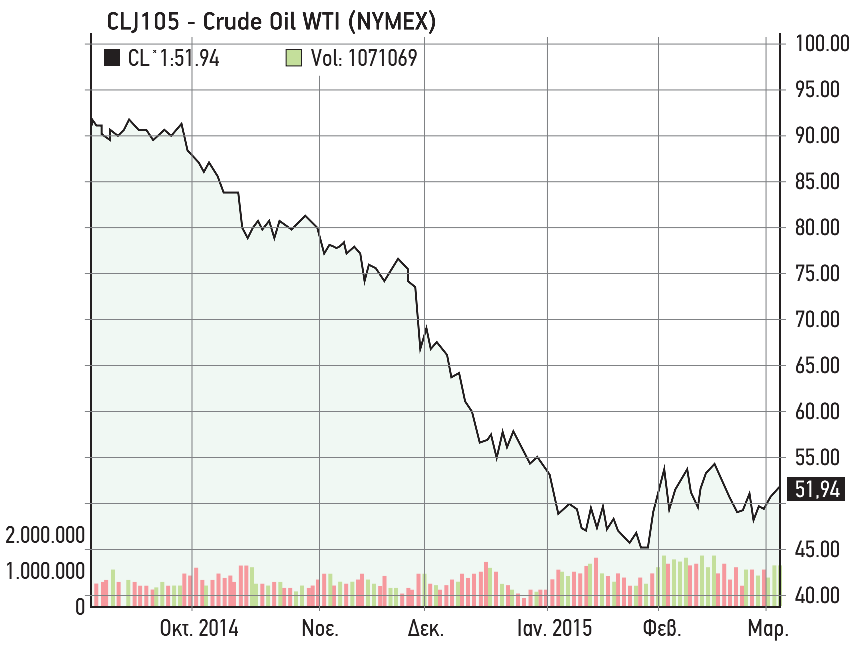
Ακριβώς το αντίθετο συμβαίνει. Κατ' αρχήν ο αποπληθωρισμός από μόνος του κάνει το χρέος ολοένα και πιο δυσβάστακτο: με αποπληθωρισμό πχ 1% και στάσιμη παραγωγή, το ονομαστικό ΑΕΠ (σε ευρώ) θα είναι στο τέλος της χρονιάς 1% μικρότερο από ότι ήταν την προηγούμενη. Το ύψος του χρέους, όμως, παραμένει ακριβώς το ίδιο.

Δεύτερον, ο Ντράγκι φρόντισε να ξεκαθαρίσει ότι τα ομόλογα των χωρών του ευρωπαϊκού νότου μπορούν να επιλεγούν για αγορά από την ΕΚΤ μόνο εφόσον οι χώρες βρίσκονται σε "πρόγραμμα", σε κάποιο μνημόνιο δηλαδή. Και σαν να μην έφταναν όλα αυτά, έχει επιβάλλει και πρόσθετους περιορισμούς: πχ η ΕΚΤ δεν μπορεί να διακρατεί πάνω από το 1/3 των ομολόγων που βρίσκονται σε κυκλοφορία για τον κάθε "εκδότη". Η ΕΚΤ έχει ήδη στα χέρια της το 1/3 σχεδόν των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου. Δηλαδή, δεν μπορεί να αγοράσει ούτε ένα σεντς πρόσθετου χρέους από την Ελλάδα -εκτός βέβαια αν η Ελλάδα εξοφλήσει στο μεταξύ κάποια από τα παλιά της ομόλογα (πχ αυτά που λήγουν τον ερχόμενο Ιούλη).

Τρίτον, ποτέ μέχρι σήμερα η "ποσοτική χαλάρωση" δεν έχει οδηγήσει σε κάποια μείωση της υπερχρέωσης. Πρόσφατα η McKinsey, μια από τις πιο "έγκυρες" εταιρίες συμβούλων στον κόσμο έδωσε στην δημοσιότητα μια μελέτη για το χρέος -δημόσιο και ιδιωτικό. Τα συμπεράσματα της έκθεσης είναι ανατριχιαστικά: η αύξηση του χρέους, γράφει η McKinsey, προχωράει με γρηγορότερους ρυθμούς από ότι η αύξηση του ΑΕΠ. Με απλά λόγια, ο πλανήτης ολόκληρος βυθίζεται ολοένα και περισσότερο στην υπερχρέωση.

Οι χώρες όπου εφαρμόστηκε η "ποσοτική χαλάρωση" δεν αποτελούν εξαίρεση: στην κορυφή της λίστας της McKinsey βρίσκεται η Ιαπωνία. με ένα χρέος (ιδιωτικό και δημόσιο) που φτάνει σήμερα στο 400% του ΑΕΠ. Η Βρετανία είναι στην 13 θέση, (χρέος 252%), οι ΗΠΑ στην 16η (χρέος 233%). Και οι τρεις αύξησαν τα χρέη τους μέσα στην επταετία 2007-14 που καλύπτει η έκθεση: κατά 64% του ΑΕΠ η Ιαπωνία, 30% η Βρετανία και 16% οι ΗΠΑ.

Δείκτης της τιμής του πετρέλαιου, ραγδαία πτώση μέσα σε πέντε μήνες

6. Μήπως η αποτυχία αναγκάσει τώρα τον Ντράγκι και τους ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εγκαταλείψουν την πολιτική του ακραιφνούς νεοφιλελευθερισμού και της σκληρής λιτότητας;

Πρόκειται για καταστροφική αυταπάτη. Ο νεοφιλελευθερισμός έχει πράγματι χρεοκοπήσει -αυτό γίνεται καθημερινά όλο και πιο φανερό. Αλλά οι άρχουσες τάξεις δεν έχουν με τι να τον αντικαταστήσουν. Η οικονομία, επτά σχεδόν χρόνια μετά την κατάρρευση της Λήμαν Μπράδερς εξακολουθεί να παραπαίει, χωρίς κανένα σημάδι πραγματικής βελτίωσης στον ορίζοντα. Αλλά κανένας δεν έχει να προτείνει κάποιο "φάρμακο" που να μπορεί να γιατρέψει τις πληγές του. Και όσο δεν βρίσκουν φάρμακο τα αφεντικά θα παραμένουν προσκολλημένα σε αυτά που ξέρουν -ακόμα και αν τους οδηγούν σιγά-σιγά στην καταστροφή.

Οι εργάτες και οι φτωχοί δεν έχουν να περιμένουν τίποτα από την άλλη πλευρά. Αυτό που χρειάζεται είναι να οργανώσουν τη σύγκρουσή τους και με την ίδια την άρχουσα τάξη και με τους "θεσμούς" της, όπως είναι η ΕΚΤ, η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Ο καπιταλισμός δεν πρόκειται να πέσει από μόνος του. Τα αφεντικά είναι κυριολεκτικά αδίστακτα, όταν πρόκειται για τα συμφέροντά τους. Την προηγούμενη φορά, την περίοδο της Μεγάλης Ύφεσης προτίμησαν να σπρώξουν την ανθρωπότητα στον Παγκόσμιο Πόλεμο αντί να παραιτηθούν από τα προνόμιά τους.

Τα εγγόνια τους που κυβερνάνε σήμερα τον κόσμο δεν είναι ούτε κατά ένα χιλιοστό καλύτερα. Είναι ικανά να κάνουν τα ίδια -και ακόμα χειρότερα. Δεν πρέπει να τους αφήσουμε. ■

Αντιφασιστική διαδήλωση στη Λειψία, Γερμανία

Είμαστε όλοι Charlie Hebdo;

Η απαντηση στην ισλαμοφοβία έχει γίνει επιτακτική ανάγκη υποστηρίζει ο Λέανδρος Μπόλαρης.

Η επίθεση στο περιοδικό Charlie Hebdo και η δολοφονία των δημοσιογράφων του στις 7 Γενάρη έγινε η αφορμή για να ξετυλιχτεί με ακόμα μεγαλύτερη ένταση η εκστρατεία της ισλαμοφοβίας που έχουν εξαπολύσει οι άρχουσες τάξεις. Είναι μια εκστρατεία συστηματική, επίμονη και βρόμικη.

Στις 11 Γενάρη, 56 αρχηγοί κρατών ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα του Γάλλου προέδρου Ολάντ να συμμετέχουν στη πορεία που έγινε στη μνήμη των θυμάτων: και μόνο το γεγονός ότι δίπλα του βρέθηκε ο Νιετανιάχου, με το αίμα της Γάζας ακόμα φρέσκο στα χέρια του, δείχνει το μέγεθος του θράσους και της υποκρισίας. Το σκίτσο του Ιωάννου στο Έθνος je suis charlatan (Είμαστε όλοι τσαρλατάνοι) αποτυπώνει πολύ πετυχημένα τι σκέφτηκε πολύς κόσμος βλέποντας όλον αυτόν τον θίασο δολοφόνων και υποκριτών.

Ένα μήνα μετά την επίθεση στο Παρίσι τα διεθνή ΜΜΕ γέμισαν με νέες ιστορίες πανικού για την επίθεση ενός ενόπλου σε εκδήλωση για την «ελευθερία του λόγου και τον ισλαμισμό» στην Κοπεγχάγη. Στόχος μάλλον ήταν ο σκιτσογράφος Λαρς Βιλκς. Το 2005 η δεξιά εφημερίδα Jyllands-Posten, είχε δημοσιεύσει τα σκίτσα του που απεικόνιζαν με τον πιο προσβλητικό τρόπο τον Μωάμεθ.

Τότε ένα κύμα οργισμένων διαδηλώσεων είχε σαρώσει τις μουσουλμανικές χώρες για μήνες. Ο Μπους, αυτός ο υπερασπιστής της «ελευθερίας του λόγου», είχε σπεύσει να εκφράσει την συμπαράστασή του στην δανέζικη κυβέρνηση. Το Charlie Hebdo είχε σπεύσει να αναδημοσιεύσει τα σκίτσα. Δέκα χρόνια μετά, ο Γάλλος πρεσβευτής συμμετείχε στην εν λόγω εκδήλωση στην Κοπεγχάγη, την ίδια στιγμή που η γαλλική αστυνομία συλλαμβάνει 16χρονους για «υπεράσπιση της τρομοκρατίας» (ειρωνικά σχόλια στο ίντερνετ για το Charlie Hebdo,[1]).

Οι ιμπεριαλιστές που έχουν αιματοκυλήσει τη Μέση Ανατολή τη δεκαετία που πέρασε, έχουν ξεκινήσει ένα νέο πόλεμο για να επανακτήσουν τον έλεγχο της περιοχής. Είναι η απάντησή τους στην τρομάρα που τους έδωσαν οι Αραβικές Επαναστάσεις τα προηγούμενα χρόνια. Προσπαθούν να καλυφθούν κά-

τω από τις σημαίες της ελευθερίας του λόγου και των ανθρώπινων δικαιωμάτων, αλλά στην πραγματικότητα αυτό που παράγουν είναι το δηλητήριο της σύγχρονης μορφής του ρατσισμού, της ισλαμοφοβίας.

Ιμπεριαλισμός και ισλαμοφοβία: από τον Μπους στον Ομπάμα

Από τη δεκαετία του '80 κιόλας, οι ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις στη Μέση Ανατολή γίνονταν με το μανδύα της καταπολέμησης του «ισλαμιστικού κινδύνου». Στον απόηχο της επανάστασης στο Ιράν που ανέτρεψε τον Σάχη το 1979 η εικόνα που ζωγράφιζαν τα ΜΜΕ ήταν των «τρελών μουλάδων» που απειλούν το δυτικό πολιτισμό.

Ένδεκα χρόνια πριν την επίθεση στους Δίδυμους Πύργους το 2001, ο Μπέρναρντ Λιούις, ένας από τους διάσημους –και πιο μακρόβιους- «πολιτικούς διανοούμενους» του δυτικού ιμπεριαλισμού, έγραφε ένα δοκίμιο με τίτλο «Η πηγή της μουσουλμανικής οργής». Ούτε ο ιμπεριαλισμός ούτε η αποικιοκρατία, είναι ικανοποιητικές εξηγήσεις της, έγραφε. Το πρόβλημα είναι στο ίδιο το Ισλάμ το οποίο *«ποτέ, ούτε στη θεωρία ούτε στην πράξη, δεν ήταν έτοιμο να δώσει πλήρη ισότητα σε όσους είχαν διαφορετικές πεποιθήσεις και διαφορετικές λατρευτικές συνήθειες»*. Η «Δύση» πέρασε στην κοσμικότητα και στην ανεκτικότητα από τον 17ο και 18ο αιώνα, το Ισλάμ όχι.[2] Ένας άλλος, ο Σάμιουελ Χάντιγκτον έγραψε το 1996 τη «Σύγκρουση των Πολιτισμών» όπου τη θέση του «κακού» μιας και είχε καταρρεύσει το ανατολικό μπλοκ την έπαιρνε το Ισλάμ.

Η κυβέρνηση του Μπους υιού έφερε σε νέα ύψη αυτού του τύπου την ισλαμοφοβία. Η «σύγκρουση των πολιτισμών» έγινε η ιδεολογική βάση για τη διεξαγωγή των πολέμων στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ, και γενικότερα του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας».

Προϊόν αυτού του πολέμου ήταν και η στοχοποίηση των μουσουλμανικών κοινοτήτων. Αρκεί να θυμηθούμε την υπόθεση της απαγωγής των Πακιστανών από τα Γιάννενα το καλοκαίρι του 2005, από τη βρετανική ΜΙ6 σε συνεργασία με την ΕΥΠ και την εκδικητική δίωξη του Τζιαβέντ Ασλάμ που την ακολούθησε.[3] Οι διαδηλώσεις για τα «σκίτσα του Μωάμεθ» ξέσπασαν την ίδια περίοδο. Ο μουσουλμάνοι μετανάστες που διαδήλωναν στα τζαμιά τους στην Αθήνα, βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή των κινητοποιήσεων ενάντια στον ρατσισμό το επόμενο διάστημα, και ενάντια στον πόλεμο του Ισραήλ στην Γάζα.

Η εκλογή του Ομπάμα στην προεδρία των ΗΠΑ το 2009, έφερε αλλαγές στο επίπεδο της ιδεολογικής κάλυψης των ιμπεριαλιστικών επεμβάσεων. Τον Ιούνη του 2009 πήγε στο Κάιρο και έβγαλε ένα λόγο στον οποίο ζητούσε «Ένα νέο ξεκίνημα»[4] στις σχέσεις των ΗΠΑ με τον *«μουσουλμανικό κόσμο»*. Πλέον η «σύγκρουση των πολιτισμών» είχε μπει επισήμως στο ντουλάπι· εχθρός δεν είναι οι «μουσουλμάνοι» αλλά οι «κακοί μουσουλμάνοι» -οι «τρομοκράτες» και οι «τζιχαντιστές».

Όμως, στην πραγματικότητα ο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» συνέχιζε να δίνει κάλυψη στις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις, από τα σύνορα του Πακιστάν με το Αφγανιστάν, μέχρι τη Μ. Ανατολή και την Αφρική. Για εκατομμύρια ανθρώπους που βίωναν και βιώνουν τις συνέπειες αυτών των πολέμων, οι βόμβες του Ομπάμα δεν είχαν και μεγάλη διαφορά από τις βόμβες του Μπους.

Η διάκριση ανάμεσα στους «καλούς» μουσουλμάνους και τους «κακούς» ή τον «μουσουλμανικό εξτρεμισμό», που έκανε και συνεχίζει να κάνει η προεδρία Ομπάμα, από μια άποψη αντανακλούσε τις πιέσεις που έβαζε η κρίση της αμερικάνικης ηγεμονίας μετά την αποτυχία των πολέμων στο Ιράκ και το Αφγανιστάν. Ήταν μια πραγματιστική προσαρμογή στην ανάγκη να αποκατασταθούν γέφυρες και να χτιστούν συμμαχίες που είχε διαταράξει η «νεοσυντηρητική» προεδρία Μπους. Όμως, δεν αποτελεί ρήξη με την ισλαμοφοβία.

Καταρχήν, γιατί και ο Μπους, κατάφευγε συχνά στα ίδια ρητορικά τεχνάσματα. Έλεγε πχ το 2005 σε μια ομιλία του ότι οι οργανώσεις και ομάδες που *«κάποιοι ονομάζουν ριζοσπαστικό Ισλάμ, κάποιοι ισλαμοφασισμό»* στην πραγματικότητα *«διαστρεβλώνουν τη θρησκεία του Ισλάμ»*.[5]

Όπως έχει επισημάνει ο Stephen Seehi: *«Τα φιλελεύθερα ακροατήρια μπορούν να καταπιούν τις πιο προσβλητικές και σκανδαλώδεις ισλαμοφοβικές αναπαραστάσεις αν αυτές παρουσιάζονται σε ένα πλαίσιο διαφοροποίησης ανάμεσα στους 'καλούς' και τους 'κακούς' μουσουλμάνους. Από αυτή την άποψη, προκλητικές δηλώσεις... πρόσφεραν στον Μπους, στον Τσένι και στην Ράης το λεκτικό χώρο να πάρουν την πιο 'λογική' και ανεκτική θέση απέναντι στους 'μουσουλμάνους φίλους μας'»*.

Ο Ομπάμα συνέχισε στο ίδιο μοτίβο με τη διαφορά ότι: *«η γλώσσα του μεταμορφώνει τους Αμερικάνους από εκπολιτιστικούς ιεραποστόλους και μισθοφόρους του Μπους σε ακούσιους και αλτρουιστές υπερασπιστές»*. Εντωμεταξύ: *«Συνεχίζει να απομονώνει μουσουλμάνους σε ειδικές πτέρυγες φυλακών που ονομάζονται Communication Management Units, στερώντας τους ανθρώπινα και πολιτικά δικαιώματα που απολαμβάνουν άλλοι κρατούμενοι... Στα αεροδρόμια και στα σύνορα Μουσουλμάνοι. Άραβες και γενικά 'σκουρόχρωμοι', συνεχίζουν να φακελώνονται, να κρατούνται και να παρενοχλούνται»*.[6]

Γαλλικός ιμπεριαλισμός: παρελθόν και «επιστροφή»

Το 2003, όταν ο Μπους και η «συμμαχία των προθύμων» ξεκινούσε την εισβολή στο Ιράκ, η Γαλλία δεν συμμετείχε, καλλιεργώντας την εικόνα της «ειρηνικής» ΕΕ. Αυτή την στιγμή είναι ο νο2 σύμμαχος του Ομπάμα στο νέο «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας».

Κι η εμπλοκή της μεγαλώνει συνεχώς: στις 12 Γενάρη, το γαλλικό κοινοβούλιο ψήφισε σχεδόν ομόφωνα (μόνο μια ψήφος κατά) την αποστολή περισσότερων στρατευμάτων στο Ιράκ. Το πυρηνοκίνητο αεροπλανοφόρο Σαρλ Ντε Γκολ, η ναυαρχίδα του γαλλικού στόλου, απέπλευσε για να συνδράμει τις επιχειρήσεις.

Από το Ιράκ μέχρι τη Σαχάρα ο γαλλικός ιμπεριαλισμός διεκδικεί τη συμμετοχή του στις επεμβάσεις για την «σταθεροποίηση» της περιοχής. Ταυτόχρονα, διεκδικεί τα δικά του συμφέροντα πχ στους οικονομικούς και «γεωστρατηγικούς» ανταγωνισμούς στην Αφρική.

Και πάλι, αυτή η επέμβαση γίνεται στο όνομα της καταπολέμησης των «τζιχαντιστών». Το 2013 χιλιάδες Γάλλοι στρατιώτες έφτασαν στο Μαλί για αυτό τον σκοπό.[7] Δυο χρόνια μετά, η γαλλική στρατιωτική παρουσία στην ευρύτερη περιοχή εξαπλώνεται. Όπως σημειώνει ο Pape Samba Kane, δημοσιογράφος και πολιτικός αναλυτής από τη Σενεγάλη:

«Η 'απειλή της τρομοκρατίας' είναι μια μεγάλη ευκαιρία για την Γαλλία να απλώσει ξανά τα χέρια της στη Δυτική Αφρική, στρατιωτικά, πολιτικά ακόμα και οικονομικά. Φυσικά οι ΗΠΑ είναι με τους Γάλλους, μέχρι που τους πρόσφερε και μια φιλική επιχείρηση με μηεπανδρωμένα αεροσκάφη από την πρω-

τεύουσα του Νίγηρα... Με την Γαλλία να επεκτείνει τον στρατιωτικό έλεγχό της στην περιοχή, υπάρχουν κάποιοι που κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου, προειδοποιώντας ότι ο αποικιακός 'αφέντης' έχει επιστρέψει».[8]

Οι αντι-μουσουλμανικές προκαταλήψεις ήταν πάντοτε κομμάτι της ρατσιστικής ιδεολογίας των ιμπεριαλιστών. Ο γαλλικός ιμπεριαλισμός έντυνε από πολύ παλιά αυτές τις προκαταλήψεις και την πολιτική διακρίσεων που τη συνόδευε με ένα μανδύα κοσμικότητας και προόδου. Είναι χαρακτηριστικός ο τρόπος με τον οποίο παρουσίαζε τον πόλεμό του στην Αλγερία ανάμεσα στο 1954 και το 1962.

Το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο της Αλγερίας (FLN) δεν ήταν μόνο «κρυπτο-κομμουνιστικό» αλλά και «ισλαμιστικό εξτρεμιστικό». Απέναντι σ' αυτή την απειλή η Γαλλία ήταν αυτή που εκσυγχρόνιζε την Αλγερία και την απελευθέρωνε από τα δεσμά της φεουδαρχικής καθυστέρησης και του θρησκευτικού σκοταδισμού. Το «Σχέδιο της Κωνσταντίνης» το 1958 προέβλεπε σαρωτικές επενδύσεις αλλά και μέτρα για την «απελευθέρωση» των αλγερινών γυναικών. Την ίδια χρονιά το ντοκιμαντέρ The Falling Veil (Το Βέλο Πέφτει) άρχισε να προβάλλεται στα αμερικάνικα σινεμά –ήταν μια παραγωγή της γαλλικής κυβέρνησης.

«Θρέψε το νου και η μαντήλα θα πέσει» δήλωνε το 1958 η σύζυγος του στρατηγού Μασού, -του επικεφαλής των αλεξιπτωτιστών που «ξεκαθάριζαν» το Αλγέρι από τους «τρομοκράτες» με βασανιστήρια, μπλόκα, και συνοπτικές εκτελέσεις. Στις 16 Μάη του 1958 οι «γαλλίδες κυρίες» με επικεφαλής τη Μασού οργάνωσαν και μια απελευθερωτική τελετή στο Αλγέρι: βοήθησαν τελετουργικά, τις «Αλγερινές αδελφές» τους να βγάλουν την παραδοσιακή μαντήλα.[9]

Η υπεράσπιση των «κοσμικών αξιών» απέναντι στον αραβικό και μουσουλμανικό «φανατισμό» ήταν η συγκολλητική ιδεολογική ουσία των πιο διαφορετικών κατά τ' άλλα οπαδών της «Γαλλικής Αλγερίας». Το 1960 στην «Επιτροπή της Βενσέν» δίπλα σε σοσιαλιστές πρώην υπουργούς συμμετείχαν τα ανερχόμενα αστέρια της γαλλικής ακροδεξιάς, ανάμεσά τους και ένας νεαρός βουλευτής με θητεία στην Αλγερία ονόματι Ζαν Μαρί Λεπέν.[10]

Το δηλητηριώδες μείγμα ισλαμοφοβικού ρατσισμού με τις υποτιθέμενες αξίες της Γαλλικής Δημοκρατίας δεν ήταν προϊόν κάποιων περιθωριακών στοιχείων. Το 1959, ο πρόεδρος πλέον Ντε Γκολ, δήλωνε σε μια συνέντευξή του:

«Είμαστε πάνω απ' όλα ένας ευρωπαϊκός λαός με ελληνορωμαϊκή κουλτούρα και χριστιανική θρησκεία... Έχετε δει τους μουσουλμάνους με τα τουρμπάνια και τις κελεμπίες τους; Πιστεύετε ότι η γαλλική κοινωνία μπορεί να απορροφήσει 10 εκατομμύρια Άραβες που μεθαύριο θα γίνουν 20 και 40;... Τότε το χωριό μου δεν θα ονομάζεται Colombey les Deux Églises αλλά Colombey les Deux Mosquées»[11] (Κολομπέ Δυο Εκκλησιές-Κολομπέ Δυο Τζαμιά).

Το σημερινό πολιτικό προσωπικό της γαλλικής άρχουσας τάξης σε όλες τις εκδοχές του αναπαράγει, σχεδόν αυτολεξεί πολλές φορές, το ρατσιστικό ισλαμοφοβικό λόγο του «εθνάρχη» Ντε Γκολ.

Θρησκεία και Ισλαμισμός

Για ένα μεγάλο τμήμα της Αριστεράς, όταν η συζήτηση έρχεται στη Μέση Ανατολή ή επιθέσεις όπως στο Charlie Hebdo ο ιμπεριαλισμός και τα εγκλήματά του υποβαθμίζονται ή εξαφανίζονται μπροστά στην αντιδραστική απειλή του «ισλαμισμού» γενικά ή του Ισλαμικού Κράτους (πρώην ISIS). Αυτές οι τοποθετήσεις έχουν μια σειρά προβλήματα.

Το πρώτο είναι η απουσία αίσθησης των αναλογιών. Ο Μπους παλιότερα ή ο Ομπάμα σήμερα διαχειρίζονται την ισχυρότερη πολεμική μηχανή του πλανήτη. Το ίδιο ισχύει για τον γαλλικό ιμπεριαλισμό. Ακόμα και το κράτος του χρεοκοπημένου ελληνικού καπιταλισμού διαθέτει καταστροφική ισχύ πολλές φορές μεγαλύτερη από εκείνη της πιο δολοφονικής ομάδας τζιχαντιστών.

Αυτή η υπενθύμιση έχει σημασία, γιατί και στο πρόσφατο παρελθόν κομμάτια της Αριστεράς που δεν την έπαιρναν υπόψη στάθηκαν αμήχανα ή υποχώρησαν απέναντι στις ιδεολογικές εκστρατείες που συνόδευαν ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις και πολέμους. Το 2002, η εισβολή και κατοχή του Αφγανιστάν ενδύθηκε το μανδύα της απελευθέρωσης, ιδιαίτερα των γυναικών, από το «μεσαιωνικό τρόμο» των Ταλιμπάν. Χρειάστηκε να δοθεί μια έντονη πολιτική μάχη τότε στο αντιπολεμικό κίνημα της Ευρώπης και της Αμερικής για να πάρει θέση «όχι στον πόλεμο χωρίς ναι μεν, αλλά...».

Όμως, το πρόβλημα είναι βαθύτερο. Είναι η αντίληψη που αντιμετωπίζει τις θρησκείες σαν αυθύπαρκτες δυνάμεις. Δηλαδή έξω από την υλική πραγματικότητα της κάθε κοινωνίας, τις σχέσεις των τάξεων που την αποτελούν και τη συγκυρία στην οποία διαμορφώνονται πολιτικά κινήματα που τη χρησιμοποιούν ως σημαία τους.

Όπως έγραφε ο Κρις Χάρμαν:

«Οι θρησκευτικοί θεσμοί, και μαζί τους τα στρώματα των κληρικών και των κατηχητών της διδασκαλίας τους, αναπτύσσονται σε συγκεκριμένες κοινωνίες και αλληλεπιδρούν με αυτές. Καθώς οι κοινωνίες αλλάζουν, είναι αναγκασμένοι να αλλάξουν κι αυτοί τη βάση της επιρροής τους για να διατηρηθούν. Έτσι για παράδειγμα, ένας από τους ισχυρότερους θρησκευτικούς θεσμούς, η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, έχει τις ρίζες της στην ύστερη αρχαιότητα και επέζησε προσαρμοζόμενη για χίλια στη φεουδαρχία και ύστερα, με πολύ κόπο, στην καπιταλιστική κοινωνία που αντικατέστησε τη φεουδαρχία, αλλάζοντας στην πορεία ένα μεγάλο του περιεχομένου των δοξασιών της. Οι άνθρωποι είχαν πάντα την ικανότητα να δίνουν διαφορετικό περιεχόμενο στις θρησκευτικές τους ιδέες, ανάλογα με την υλική τους κατάσταση, τις σχέσεις τους με άλλους ανθρώπους και τις συγκρούσεις στις οποίες συμμετείχαν».

Ο ισλαμισμός –ένα πολιτικό κίνημαδεν είναι ενσάρκωση κάποιων θρησκευτικών δοξασιών που υπάρχουν έξω από τον τόπο και το χρόνο. Όπως έχει επισημάνει ο Κρις Χάρμαν: *«Ο ισλαμισμός αναπτύχθηκε σε κοινωνίες τραυματισμένες από τις συνέπειες του καπιταλισμού, πρώτα με τη μορφή της κατάκτησης από τον ιμπεριαλισμό και ύστερα όλο και περισσότερο με την εσωτερική μεταμόρφωση των κοινωνικών σχέσεων που συνόδευαν την άνοδο μιας τάξης ντόπιων καπιταλιστών και τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου καπιταλιστικού κράτους».*

Ραχοκοκαλιά των περισσότερων ριζοσπαστικών ισλαμιστικών οργανώσεων είναι τμήματα της «νέας μεσαίας τάξης» που νιώθουν παραμερισμένα και προσβεβλημένα. Ο ριζοσπαστισμός τους, τους δίνει τη δυνατότητα να επικοινωνούν με τμήματα των φτωχών, της νεολαίας, των αγροτών. Όμως: *«ο ισλαμισμός κινητοποιεί τη λαϊκή δυσαρέσκεια και ταυτόχρονα την παραλύει. Δίνει σάρκα και οστά στην αίσθηση του κόσμου ότι κάτι πρέπει να γίνει και ταυτόχρονα την οδηγεί σε αδιέξοδα μονοπάτια. Αποσταθεροποιεί το κράτος και βάζει όρια στον πραγματικό αγώνα ενά-*

Διαδήλωση στην μνήμη του Μοχάμεντ Καμαρά στην πλ. Αμερικής στις 28 Φλεβάρη.

ντια στο κράτος. Ο αντιφατικός χαρακτήρας του ισλαμισμού πηγάζει από τη ταξική φύση της ραχοκοκαλιάς του».[12]

Αυτή η αφετηρία είναι πολύτιμη στην ανάλυση των εξελίξεων σήμερα. Ο κυρίαρχος λόγος για το τι συμβαίνει στο Ιράκ για παράδειγμα, αναπαράγει το ιδεολόγημα του «προαιώνιου μίσους» ανάμεσα σε Σουνίτες και Σιίτες. Το Ισλαμικό Κράτος, σύμφωνα με αυτή την οπτική, δεν είναι τίποτα περισσότερο από την συνέχεια του Βαχαμπιστικού Ισλάμ που έχει τις ρίζες του στη Σ. Αραβία του 18ου αιώνα. Κι όμως, δεν μπορούμε να εξηγήσουμε την άνοδο πρώτα της Αλ-Κάιντα του Ιράκ και κατόπιν του Ισλαμικού Κράτους/ISIS, αν δεν πάρουμε ως αφετηρία την κοινωνική καταστροφή που προκάλεσε η αμερικάνικη κατοχή, και τη θεσμοθέτηση της «συνεταιρικής δημοκρατίας» όπου τα πόστα της εξουσίας μοιράζονταν ανάλογα με την θρησκευτική/εθνοτική ένταξη των διάφορων κομματιών της άρχουσας τάξης.

Δηλαδή ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός ήταν αυτός που δημιούργησε τις συνθήκες για να εμφανιστεί το «τέρας» το οποίο πασχίζει να αντιμετωπίσει σήμερα.

Για τους περισσότερους φιλελεύθερους και αντικληρικαλιστές διανοούμενους η κριτική της θρησκείας, των θεσμών της και των σκοταδιστικών ιδεών της, είναι από μόνη της ο δρόμος για την ανθρώπινη απελευθέρωση. Γιατί οι άνθρωποι πιστεύουν σε τέτοιες αποδεδειγμένα λάθος ιδέες και δοξασίες; Γιατί τους τις βάζουν στο κεφάλι οι παπάδες. Πέρα από την ανεπάρκεια αυτής της εξήγησης, υπάρχει και η ταξική της διάσταση: οι «αμαθείς και εξαθλιωμένες μάζες» είναι, υποτίθεται, το εύπλαστο υλικό για τέτοιου τύπου χειραγώγηση και το αντικείμενο φόβου και λοιδορίας απ' τους «ανοιχτόμυαλους» αστούς και μεσοαστούς.

Είναι πολύ εύκολο και γίνεται, αυτές οι «μάζες» να αποκτήσουν «χρώμα» και θρησκεία στο λόγο πολιτικών, ακαδημαϊκών και ΜΜΕ: είναι τα εκατομμύρια των εργατών και φτωχών σε μουσουλμανικές χώρες, οι φτωχοί και εργάτες μουσουλμάνοι μετανάστες στην Δύση. Έτσι έχουμε φτάσει στο παράδοξο, τα κόμματα της ευρωπαϊκής άκρας δεξιάς να παρουσιάζονται ως υπερασπιστές των κοσμικών αξιών του Διαφωτισμού.

Πίσω στο Διαφωτισμό;

Ο πανεπιστημιακός Δ. Χριστόπουλος υποστήριξε σε ένα άρθρο του μετά την επίθεση στο Charlie Hebdo ότι:

«Τίποτε... δεν είναι συμψηφίσιμο με το προχθεσινό. Και αυτό το λέω όσο πιο εμφατικά γίνεται. Η μαζική δολοφονία στο Charlie Hebdo είναι ένας κόλαφος στη νεωτερικότητα, η δολοφονία της νεωτερικότητας. Ότι έχουμε δικαίωμα να μιλάμε, ακόμη και βλασφημώντας. Αυτό όμως είναι μέρος του Διαφωτισμού, σε τελευταία ανάλυση».[13] Η Αριστερά δεν μπορεί να αφήσει τον Διαφωτισμό να διασύρεται από τέτοιους «φίλους». Πρέπει να τον υπερασπίζει. Όμως δεν μπορεί να σταματάει εκεί.

Πρέπει να θυμηθούμε ότι ο Μαρξ δεν ήταν μόνο συνεχιστής του Διαφωτισμού αλλά και ο πιο οξυδερκής κριτικός του. Ο Διαφωτισμός ήταν το πνευματικό κίνημα του 17ου και 18ου αιώνα που βοήθησε μια νέα, ανερχόμενη κοινωνική τάξη, την αστική, να ανατρέψει το παλιό καθεστώς της φεουδαρχίας και να αρχίζει να πλάθει την κοινωνία κατ' εικόνα και ομοίωσή της.

Στη «καρδιά» αυτού του κινήματος (που δεν ήταν ομοιογενές) βρισκόταν η πεποίθηση ότι μπορούμε να ερμηνεύσουμε τη φύση και την κοινωνία χωρίς την ανάγκη μυστικιστικών δοξασιών. Η σύγκρουση με τα δόγματα της θρησκείας και την εξουσία της Εκκλησίας ήταν η συνέπεια αυτής της πεποίθησης.

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να σημειώσουμε, ότι ιδιαίτερα το πιο ριζοσπαστι-

Η υποκρισία στο μεγαλείο της! Οι ηγέτες της ΕΕ και άλλων κρατών «διαδηλώνουν» για την «ελευθερία του λόγου» μετά το Charlie Hebdo.

κό ρεύμα Διαφωτισμού, αντιμετώπιζε με πολύ μεγαλύτερη ανεκτικότητα το Ισλάμ απ' ότι τον Χριστιανισμό. Σύμφωνα με τον Jonathan Israel, από ένα σημείο και μετά στα κείμενα των ριζοσπαστών Διαφωτιστών, το Ισλάμ αντιμετωπιζόταν: *«ως ένας καθαρός μονοθεϊσμός υψηλού ηθικού διαμετρήματος, ο οποίος ήταν επίσης μια επαναστατική δύναμη αλλαγής που από την αρχή ήταν πιο ορθολογικός και λιγότερο βασισμένος στα θαύματα απ' ότι ο Χριστιανισμός ή ο Ιουδαϊσμός».*[14]

Οι άλλες βασικές ιδέες του Διαφωτισμού ήταν εξίσου επαναστατικές: η πρώτη ήταν η ιστορική πρόοδος, οι κοινωνίες αλλάζουν και κινούνται προς τα μπρος. Η δεύτερη, ότι όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ίσοι, ότι υπάρχουν βασικά ανθρώπινα δικαιώματα ανεξάρτητα από την κοινωνική καταγωγή ή θρησκεία του καθενός.

Όμως, όσο επαναστατικές συνέπειες και αν είχαν αυτές οι ιδέες, διατρέχονταν από μια αντίφαση. Οι Διαφωτιστές ήταν διανοούμενοι που προέρχονταν είτε από τη νέα τάξη των αστών είτε από τα τμήματα της αριστοκρατίας που συμμαχούσαν με αυτήν. Και γι' αυτό αντιμετώπιζαν πάντα με δυσπιστία ακόμα και με φόβο τις «κατώτερες τάξεις». Αυτός ο φόβος έβαζε όρια στην «οικουμενικότητα» των αξιών τους.

Τα σκοτάδια της θρησκευτικής προκατάληψης έπρεπε να παραμεριστούν από το φως του ορθολογισμού και της επιστήμης. Όμως, ήταν όλοι κατάλληλοι δέκτες γι' αυτό; Ο Paul Siegel επισημαίνει ότι: *«Φοβόνταν, με ένα πνεύμα ελιτισμού, τι θα συμβεί αν την ιδέα του Θεού της Χριστιανοσύνης την απέρριπταν όχι μόνο οι σπουδαγμένοι αλλά και οι μάζες. Αυτό ήταν το νόημα του ευφυολογήματός του Βολταίρου: 'Αν δεν υπάρχει Θεός θα έπρεπε να τον εφεύρουμε'».*[15]

Η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας που υιοθέτησε η Αμερικάνικη Επανάσταση το 1776 θεωρείται θρίαμβος των ιδεών του Διαφωτισμού. Στο προοίμιό της αναφέρει ότι: *«όλοι οι άνθρωποι δημιουργούνται ίσοι, και προικίζονται από τον Δημιουργό τους με συγκεκριμένα απαραβίαστα Δικαιώματα, μεταξύ των οποίων είναι το δικαίωμα στη Ζωή, το δικαίωμα στην Ελευθερία, και το δικαίωμα στην επιδίωξη της Ευτυχίας».*

Κι όμως, από τότε κιόλας μια σειρά Διαφωτιστές[16] επεσήμαναν το χάσμα ανάμεσα στις διακηρύξεις και στην πραγματικότητα: «δικαίωμα στην ελευθερία» δεν είχαν οι μαύροι σκλάβοι και για πολλούς δεν γεννιόνταν «ίσοι» με τους άλλους ανθρώπους. Τι σήμαινε «επιδίωξη της ευτυχίας»; Μήπως οδηγούσε στη διαμόρφωση μιας νέας «ανεπίσημης αριστοκρατίας» των προνομίων και του χρήματος;

Το 1880 ο Φ. Ένγκελς μπορούσε να απαντήσει με ασφάλεια σε αυτά τα ερωτήματα: *«Σήμερα ξέρουμε πως το βασίλειο αυτό του ορθού λόγου δεν ήταν τίποτα άλλο από την εξιδανικευμένη βασιλεία της αστικής τάξης... Με λίγα λόγια, σε σύγκριση με τις πανηγυρικές επαγγελίες των φιλοσόφων [του Διαφωτισμού] οι κοινωνικοί και πολιτικοί θεσμοί που είχε γεννήσει ο 'θρίαμβος του ορθού λόγου' αποδείχτηκαν καρικατούρες που απογοήτευαν πικρά».*[17]

Γι' αυτό είναι προβληματική η άποψη ότι πρέπει να αντιμετωπίσουμε τις δολοφονίες στο Charlie Hebdo ως επίθεση στη «νεωτερικότητα» και στις αξίες του Διαφωτισμού. Όταν το περιοδικό δημοσίευε γελοιογραφίες που πρόσβαλαν βάναυσα τους μουσουλμάνους –κι όχι μόνο τη θρησκεία τους- δεν βάδιζε στα χνάρια της προτροπής του Βολταίρου Écrasez l' infàme (Συντρίψτε το αίσχος – δηλαδή τις θεσμοθετημένες θρησκευτικές προκαταλήψεις) γιατί η εποχή που ο Βολταίρος και οι Διαφωτιστές κήρυτταν τον πόλεμο στο Παλιό Καθεστώς έχει περάσει ανεπιστρεπτί.

Το περιοδικό αντίθετα, τασσόταν στο στρατόπεδο των «ισχυρών» και της ισλαμοφοβικής εκστρατείας τους, παρόλη την αύρα του '68 που το συνόδευε. Ο Μ. Τρίκκας σε ένα άρθρο στην Αυγή που δεν μπορεί να του προσάψει κανείς συμπάθειες για τους *«μισαλλόδοξους φονιάδες.. που οραματίζονται την επιστροφή της ανθρωπότητας στην πιο σκοτεινή εκδοχή του Μεσαίωνα»* επισημαίνει ότι παρόλα αυτά *«το περιοδικό γύρισε και το ίδιο την πλάτη σε πολλές από τις αξίες του Διαφωτισμού, τον οποίο όλοι επικαλούνται αυτές τις ημέρες. Δεν ήταν μόνο η απάρνηση -αν όχι ο ανελέητος χλευασμός- των ανίσχυρων, που η σάτιρα υποτίθεται ότι υπερασπίζεται απέναντι στην εξουσία, και η ταύτιση του περιοδικού με μια δημοκρατία που εκπολιτίζει με βομβαρδισμούς. Ήταν κυρίως η ίδια η απόρριψη του ορθού λόγου που πάνω από όλα πρέσβευε ο Διαφωτισμός».*[18]

Διμέτωπος;

Αυτό φυσικά δεν σημαίνει ότι οι αδελφοί Κουασί, που πραγματοποίησαν την επίθεση στο Charlie Hebdo, ήταν αντιιμπεριαλιστές μαχητές. Δεν ήταν, όμως, και εκπρόσωποι μιας «ισλαμικής άκρας δεξιάς» που διαμορφώνεται στην Ευρώπη. Ήταν προϊόν του συνδυασμού οργής και απόγνωσης που βιώνουν πλατιά στρώματα της δεύτερης και τρίτης

γενιάς των μεταναστών στην Γαλλία, τόσο από την καταπίεση του γαλλικού κράτους στο εσωτερικό όσο και από τα εγκλήματα του ιμπεριαλισμού στο «εξωτερικό».

Αυτά τα αδιέξοδα της απελπισίας θα εντείνονται αν η Αριστερά, και ιδιαίτερα η επαναστατική, υποστέλλει την σημαία της πάλης ενάντια στις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις και στο ρατσισμό της ισλαμοφοβίας, στο όνομα ενός «διμέτωπου» ενάντια στον «ισλαμοφασισμό». Το δυστύχημα στη Γαλλία για παράδειγμα, είναι ότι η Αριστερά έχει αποτύχει σε αυτό το τεστ. Στις 11 Γενάρη η Αριστερά (με την εξαίρεση του NPA) στοιχήθηκε πίσω από τον Ολάντ και τους φίλους του στη *«ρεπουμπλικανική διαδήλωση»*, η οποία, όπως επισήμανε ο Αλεξ Καλλίνικος *«από πολλές απόψεις θυμίζει την 'ιερά ένωση' των αφεντικών και των εργατών υπέρ του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου που προσπάθησε να επιβάλλει η γαλλική άρχουσα τάξη».*[19]

Ο ίδιος ο όρος «ισλαμοφασισμός» είναι δάνειο από το προπαγανδιστικό οπλοστάσιο των ιμπεριαλιστών και των ιδεολογικών τους εκπροσώπων ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90 και παλιότερα. Ο Μπους είχε βαφτίσει τον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» πόλεμο ενάντια στον «ισλαμοφασισμό», το κράτος του Ισραήλ δεν χάνει ευκαιρία να προβάλλεται σαν προμαχώνας της ελευθερίας απέναντι στους «ισλαμοφασίστες» της Χαμάς και της Χεζμπολάχ, η δικτατορία του στρατηγού Σίσι στην Αίγυπτο υποτίθεται ότι απάλλαξε τη χώρα από την «ισλαμοφασιστική» Μουσουλμανική Αδελφότητα με μαζικές εκτελέσεις και υπό τις επευφημίες ενός μεγάλου τμήματος της Αριστεράς...

Επιπροσθέτως, η ανακήρυξη του ΙΚ στο νέο πρόσωπο του «ισλαμοφασισμού» αποτυγχάνει πλήρως στην ερμηνεία του πλαισίου που οδήγησε στην άνοδο της επιρροής αυτής της οργάνωσης και στην εκτίμηση της δυναμικής της. Όπως εξηγεί η Anne Alexander: *«Το τελικό πλαίσιο της ανόδου του ISIS είναι η κρίση του μεταρρυθμιστικού ισλαμισμού μετά τις επαναστάσεις του 2011 και η αντεπανάσταση που τις ακολούθησε».*[20]

Κατανοώ δεν σημαίνει συμπαθώ. Οργανώσεις όπως η Αλ-Κάιντα ή το ΙΚ παίζουν ένα άμεσα αντεπαναστατικό ρόλο. Στη Συρία έστρεψαν τα όπλα τους ενάντια στις μαζικές δημοκρατικές οργανώσεις που γέννησε η επανάσταση ενάντια στο καθεστώς του Άσαντ, κυνήγησαν και δολοφόνησαν οργανώσεις και αγωνιστές της επαναστατικής αριστεράς που συμμετείχαν στην επανάσταση. Όταν το κίνημα στη Μ. Ανατολή αναλάβει από τις ήττες και τα πισωγυρίσματά του θα έχει να αναμετρηθεί και με αυτούς τους εχθρούς.

Εντωμεταξύ, η Αριστερά στη Δύση έχει να δώσει μάχες για να διευκολύνει αυτή τη διαδικασία, αλλά και για να θωρακίσει την εργατική τάξη από το δηλητήριο του ισλαμοφοβικού ρατσισμού. Όπως αναφέρει η Διακήρυξη της Διεθνούς Σοσιαλιστικής Τάσης:

«Σε αυτές τις συνθήκες, το πιο επείγον καθήκον για τους επαναστάτες σοσιαλιστές είναι να χτίσουν το πιο πλατύ κίνημα ενάντια στον ρατσισμό και την Ισλαμοφοβία. Το τι απαιτεί αυτή η προσπάθεια μπορεί να είναι διαφορετικό ανάλογα με τις περιστάσεις από χώρα σε χώρα. Εκεί όπου οι ρατσιστές και οι φασίστες κινητοποιούνται στους δρόμους, είναι αναγκαίο να πάρουν απάντηση με μαζικές αντι-διαδηλώσεις. Η ρατσιστική δημαγωγία πρέπει επίσης να βρίσκει απέναντί της μαζικές διαμαρτυρίες. Η Διεθνής Μέρα Δράσης κατά του Ρατσισμού στις 21 Μάρτη δίνει μια ευκαιρία σε όλους όσοι θέλουν να αντισταθούν στο ρατσισμό και την Ισλαμοφοβία να βγουν στους δρόμους...

Ταυτόχρονα, πρέπει να συνεχίσουμε την καμπάνια ενάντια στις ιμπεριαλιστικές στρατιωτικές επεμβάσεις σε όλο τον παγκόσμιο Νότο, τον άλλοτε λεγόμενο Τρίτο Κόσμο. ... Πρέπει να αντισταθούμε σε αυτές τις στρατιωτικές εκστρατείες και σε όλες τις απόπειρες ενίσχυσης των ιμπεριαλιστικών μηχανισμών επιτήρησης και καταστολής στο όνομα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας

Οι επιθέσεις στο Παρίσι και οι επιπτώσεις τους αποτελούν μια μεγάλη πρόκληση για τη ριζοσπαστική και την επαναστατική αριστερά. Στην Ευρώπη, η υποστήριξη που έχουν προσφέρει σημαντικά τμήματα της ριζοσπαστικής αριστεράς στο Charlie Hebdo ισοδυναμεί με εγκατάλειψη της Μουσουλμανικής μειονότητας. Οι επαναστάτες σοσιαλιστές, όμως, πρέπει να είναι υπερασπιστές των καταπιεσμένων. Όλες μας οι δραστηριότητες πρέπει να λογοδοτούν στο στόχο της ενότητας της εργατικής τάξης ανεξάρτητα από φύλο, θρησκεία, χρώμα και έθνος, στην πάλη για να απαλλάξουμε τον κόσμο από την καπιταλιστική εκμετάλλευση και καταπίεση».[21] ■

Σημειώσεις

1. "France begins jailing people for ironic comments" http://electronicintifada.net/blogs/ali-abunimah/france-begins-jailing-people-ironic-comments
2. Bernard Lewis, 'The Roots of Muslim Rage' The Atlantic, September 1990, http://www.theatlantic.com/magazine/archive/1990/09/the-roots-of-muslim-rage/304643/4/
3. Για τις απαγωγές και για την εμπλοκή της τότε κυβέρνησης Καραμανλή στο «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» βλέπε για παράδειγμα, Λ. Μπόλαρης, «Οι δημοκρατικές ελευθερίες στο στόχαστρο», Σοσιαλισμός από τα Κάτω τ. 58 (Μάης-Ιούνης 2006) http://socialismfrombelow.gr/article.php?id=88
4. The President's Speech in Cairo: A New Beginning, http://www.whitehouse.gov/issues/foreign-policy/presidents-speech-cairo-a-new-beginning
5. President Discusses War on Terror at National Endowment for Democracy, October 6, 2005, http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2005/10/20051006-3.html
6. Stephen Seehi, Islamophobia The Ideological Campaign Against Muslims, Clarity Press 2011, Kindle Locations, 4318, 4537, 4776.
7. Για την γαλλική επέμβαση στο Μαλί, βλέπε Νίκος Λούντος , «Επέμβαση στο Μαλί. Πόλεμος στην "πίσω αυλή" της Γαλλίας», Σοσιαλισμός από τα Κάτω τ. 97 (Μάρτης-Απρίλης 2013) http://socialismfrombelow.gr/article.php?id=206
8. Pape Samba Kane, 'Mali: The forgotten war', 6 Σεπτέμβρη 2014, http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/09/mali-forgotten-war-20149691511333443.html
9. Joan Wallach Scott, The Politics of the Veil, Princeton 2007, σελ. 63
10. Για το ντοκιμαντέρ «Το Βέλο Πέφτει» βλέπε Martin Evans, Algeria: France's Undeclared War, Oxford 2012, Kindle Location 4617 και για την Επιτροπή της Βενσέν στο ίδιο, Kindle Location 5222.
11. Joan Wallach Scott, σελ. 62.
12. Τα αποσπάσματα από Κρις Χάρμαν, Ριζοσπαστικό Ισλάμ, Ιμπεριαλισμός και Αριστερά, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 2003, σ.σ. 15, 22 και 41.
13. Δ. Χριστόπουλος «Charlie Hebdo. Η δολοφονία της νεωτερικότητας», 11 Ιανουαρίου 2015, https://enthemata.wordpress.com/2015/01/11/charlie-hebdo/ Jonathan I. Israel, Enlightenment Contested Philosophy Modernity and the Emancipation of Man 1670-1752, Oxford 2006, σελ. 616.
14. Jonathan I. Israel, Enlightenment Contested Philosophy Modernity and the Emancipation of Man 1670-1752, Oxford 2006, σελ. 616.
15. Paul N. Siegel, The Meek and the Militant Religion and Power Across the World, Zed 1986, σελ. 22.
16. Όπως εξηγεί λεπτομερώς ο Jonathan I. Israel στο A Revolution of the Mind: Radical Enlightenment and the Intellectual Origins of Modern Democracy, Princeton 2010, σ.σ. 40-45.
17. Φ. Ένγκελς, Ουτοπικός Σοσιαλισμός και Επιστημονικός Σοσιαλισμός, Θεμέλιο, σ.σ. 57, 61
18. Μ. Τρίκκα, «Charlie Hebdo: Χιούμορ που σκοτώνει», Αυγή 11 Γενάρη 2015, http://www.avgi.gr/article/5203306/charlie-hebdo-xioumor-pou-skotonei
19. Alex Callinicos, "Paris attacks are a legacy of imperialism", http://socialistworker.co.uk/art/39717/Paris+attacks+are+a+legacy+of+imperialism
20. Anne Alexander, «ISIS and counter-revolution: towards a Marxist analysis», International Socialism Journal 2:145 (winter 2015), http://isj.org.uk/index.php4?id=1037&issue=145
21. Διακήρυξη της Διεθνιστικής Σοσιαλιστικής Τάσης: Μετά το Charlie Hebdo http://internationalsocialists.org/wordpress/2015/02/διακήρυξη-της-διεθνιστικής-σοσιαλισ/

Η δίκη της Χρυσής Αυγής

Ο Θανάσης Καμπαγιάννης εξηγεί τη σημασία που έχει αυτή η μάχη.

18 Σεπτέμβρη 2014: Ένας χρόνος από τη δολο

Ποιά είναι η πιο συνηθισμένη αντίδραση για τα αποτελέσματα της Χρυσής Αυγής μετά τις εκλογές; Αφενός απογοήτευση γιατί, παρά τις αποκαλύψεις για τη δολοφονική δράση της οργάνωσης, τα ποσοστά της κράτησαν, έστω και μειωμένα· αφετέρου προσδοκία ότι, με κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ, οι υλικές συνθήκες που έθρεψαν τους φασίστες θα εκλείψουν, οπότε η απειλή που αυτοί θέτουν είναι πλέον υπό έλεγχο. Αυτό το δεύτερο συναίσθημα, που είναι κυρίαρχο καθώς ο ΣΥΡΙΖΑ εξακολουθεί να γεννά ελπίδες στη μεγάλη πλειοψηφία, δημιουργεί τον πειρασμό να προσπεράσουμε το 6,3% της Χρυσής Αυγής ως έναν ενοχλητικό μαύρο λεκέ στα γενικότερα θετικά και αριστερόστροφα αποτελέσματα.

Κι όμως, αυτό που χρειάζεται να κάνουμε είναι να σκύψουμε με προσοχή πάνω στα αποτελέσματα της Χρυσής Αυγής για να καταλάβουμε τις αλλαγές που έχουν συμβεί τα δύο τελευταία χρόνια, αλλαγές που δεν είναι ορατές με την πρώτη ματιά. Και ταυτόχρονα να επιμείνουμε, σήμερα περισσότερο από ποτέ, στην ανάγκη της αυτοτελούς αντιφασιστικής και αντιρατσιστικής δράσης. Όχι μονάχα γιατί τα αιτήματα του κινήματος μπορούν σήμερα να κερδηθούν. Αλλά και γιατί οι γενικότερες πολιτικές εξελίξεις θα κριθούν από το αν η αντιπολίτευση που θα αντιμετωπίσει η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ θα είναι βασικά από τα αριστερά ή από τα δεξιά της.

Υπό το φως αυτό, η δυνατότητα της Χρυσής Αυγής να ξεπεράσει τον σκόπελο της επικείμενης δίκης και να ξαναποκτήσει ρόλο στα πολιτικά πράγματα δεν αποτελεί ενδιαφέρον κάποιας "θεματικής" δικαιωμάτων ή κάποιας ξεκομμένης αντιφασιστικής καμπάνιας, αλλά αποκτά κεντρική πολιτική σημασία.

Τα αποτελέσματα και η ερμηνεία τους

Η Χρυση Αυγή πήρε 388.447 ψήφους και ποσοστό 6,28%, εκλέγοντας 17 βουλευτές (έναν λιγότερο από όσους είχε). Οι 13 βουλευτές είναι ίδιοι με προηγουμένως (αποδεικνύοντας έτσι ότι ο ηγετικός πυρήνας της Χρυσής Αυγής είναι ουσιαστικά η κοινοβουλευτική της ομάδα). Αν και η εκλογική χρηματοδότηση του "κόμματος" έχει ανασταλεί, οι βουλευτές εξακολουθούν να δικαιούνται αποζημιώσεις, προνόμια, μετακλητούς υπαλλήλους και επιστημονικούς συνεργάτες, με αποτέλεσμα ο πυρήνας της ναζιστικής οργάνωσης να μισθοδοτείται εκ νέου από τον προϋπολογισμό της Βουλής.

Όπως φαίνεται και στον πίνακα, η πτώση της Χρυσής Αυγής σε ψήφους είναι μεγάλη σε σύγκριση με τις ευρωεκλογές του Μάη, περίπου 150.000. Επίσης, το ίδιο συμβαίνει σε σχέση με τις περιφερειακές/δημοτικές εκλογές, πράγμα βέβαια που οφείλεται και στα ψηλά αποτελέσματα που είχε κατορθώσει να κερδίσει η Χρυσή Αυγή, ιδίως στην Περιφέρεια Αττικής και στο Δήμο Αθήνας με υποψήφιους τον Παναγιώταρο και τον Κασιδιάρη. Έτσι, στην Περιφέρεια Αττικής ο Παναγιώταρος είχε πάρει 180.908 ψήφους (ποσοστό 11,13%), ενώ τώρα η Χρυσή Αυγή στην ίδια Περιφέρεια πήρε 130.017 ψήφους (ποσοστό 6,68%). Επίσης, στον Δήμο της Αθήνας ο Κασιδιάρης είχε πάρει 35.949 ψήφους (ποσοστό 16,12%), ενώ τώρα η Χρυσή Αυγή πήρε 20.030 ψηφους (ποσοστό 7,05%).

Ωστόσο, πιο αντιπροσωπευτική, και γι' αυτό σημαντική, είναι η πτώση της Χρυσής Αυγής συγκρινόμενη με τα αποτελέσματα των βουλευτικών εκλογών του Ιούνη του 2012. Κι αυτό γιατί, αν και μοιάζει μικρή (κάτι λιγότερο από 40.000 ψήφους), η πτώση αυτή είναι πιο ενδεικτική των αλλαγών που έχουν συμβεί.

Η πτώση ειναι συγκεντρωμένη στα μεγάλα αστικά κέντρα και ιδιαίτερα στα εργατικά προάστια που αποτελούσαν και το βασικό προπαγανδιστικό όπλο για την "αντισυστημικότητα" της Χρυσής Αυγής. Έτσι, η συνολική ποσοστιαία πτώση στην Περιφέρεια της Αττικής είναι -0,90% (μεγαλύτερη δηλαδή από το πανελλαδικό -0,64%).[1] Η πτώση όμως στην Δυτική Αττική φτάνει το -1,27% (από 7,87% στο 6,60%).[2] Και, παραπέρα, η πτώση στην Β' Πειραιά φτάνει στο -1,48% (από 9,28% στο 7,80%), με το ΚΚΕ να επανακτά πλέον την τρίτη θέση.[3] Πρόκειται για εντυπωσιακή συγκέντρωση της υποχώρησης της Χρυσής Αυγής στις εργατογειτονιές, που δείχνει ότι οι μετακινήσεις είναι κατά πολύ συνθετότερες από τη συνήθη περιγραφή στα ΜΜΕ για τα αποτελέσματα της ΧΑ:

...φονία του Παύλου Φύσσα στο Κερατσίνι.

"μικρή μείωση με συγκράτηση δυνάμεων".

Πως όμως κατόρθωσε η Χρυσή Αυγή να αναπληρώσει, έστω και μερικά, αυτό το κομμάτι των χαμένων ψήφων; Η απάντηση βρίσκεται στη δεξαμενή των απογοητευμένων δεξιών ψηφοφόρων που αποδεσμεύτηκαν από την κομματική επιλογή που είχαν κάνει τον Ιούνη του 2012: οι πρώην ψηφοφόροι του ΛΑΟΣ, των ΑΝΕΛ και της ΝΔ που μετέβαλαν την ψήφο τους τον Γενάρη του 2015 αποτελούσαν μια αρκετά μεγάλη δεξαμενή από την οποία η Χρυσή Αυγή άντλησε, έστω και αν τελικά άντλησε λίγο.

Η εκτίμηση αυτή αποδεικνύεται τόσο από την εκλογική γεωγραφία όσο και από τα δημοσκοπικά στοιχεία. Η συγκράτηση δυνάμεων ή η όποια μικρή άνοδος της Χρυσής Αυγής καταγράφεται κατά κύριο λόγο στην επαρχία (βασικά έξω από τα αστικά κέντρα, αν εξαιρέσει κανείς το πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης) και σε παραδοσιακά προπύργια της Δεξιάς (ιδίως στη Μακεδονία, με αποτέλεσμα, για παράδειγμα, την άνοδο σε ψήφους και την εκπροσώπηση στο Κιλκίς). Μέσα από τα στοιχεία των exit polls, προκύπτει μάλιστα και η ηλικιακή μετάλλαξη των ψηφοφόρων της: η ψήφος στη Χρυσή Αυγή εξακολουθεί να είναι συγκεντρωμένη στις ηλικίες κάτω των 60, αλλά η μεγαλύτερη πτώση της παρατηρείται στις νεαρές ηλικίες: -2,7% στις ηλικίες 18-24 και -3,4% στις ηλικίες 25-34.[4] Αντίθετα η συγκράτηση ή η όποια μικρή αύξηση παρατηρείται στις μεγαλύτερες ηλικίες και, κοινωνικά, στους αγρότες, τους συνταξιούχους και τις νοικοκυρές (ακροατήρια δηλαδή που είναι συνήθως συντηρητικότερα).

Το γενικό συμπέρασμα είναι πως, ενώ η πτώση σε σχέση με τις βουλευτικές εκλογές του Ιούνη του 2012 μοιάζει μικρή, είναι δυσανάλογα συγκεντρωμένη στα αστικά κέντρα και ειδικά στις εργατογειτονιές και στις νεαρότερες ηλικίες.

Από τις στήλες αυτού του περιοδικού, είχαμε γράψει τον Μάη του 2012 ότι η προέλευση της ψήφου στη Χρυσή Αυγή χωριζόταν σε τρεις ομόκεντρους κύκλους: *"Ο πρώτος κύκλος – που είναι και ο ευρύτερος – είναι αυτός της πλατιάς αντιμνημονιακής-αντισυστημικής ψήφου από όπου κατόρθωσε να ψαρέψει η Χρυσή Αυγή... Ο δεύτερος ομόκεντρος κύκλος είναι στενότερος και αφορά την «δεξιά πολυκατοικία». Ο πολιτικός χώρος για την Χρυσή Αυγή διευρύνθηκε απότομα μέσα από την φιλομνημονιακή κωλοτούμπα της Νέας Δημοκρατίας και την κατάρρευση του ΛΑΟΣ... Ο τρίτος ομόκεντρος κύκλος είναι ο στενός ναζιστικός πυρήνας που συγκροτεί η Χρυσή Αυγή και οι επιρροές της".*[5] Αυτό που μπορούμε να πούμε σήμερα είναι ότι η Χρυσή Αυγή έχασε δυσανάλογα από τον πρώτο ευρύτερο κύκλο, ενώ κατόρθωσε να διατηρήσει και να κερδίσει κάποιες παραπάνω προσβάσεις στον δεύτερο, στενότερο, κύκλο της επιρροής της.

Το γεγονός αυτό σήμανε ότι, σε αντίθεση με τον Μάη του 2012, η Χρυσή Αυγή του Γενάρη του 2015 είναι λιγότερο "αντισυστημική" και περισσότερο "δεξιά": έπαψε έτσι να αποτελεί ανερχόμενη δύναμη, εξαναγκαζόμενη πλέον να δίνει μάχη οπισθοφυλακών, μάχη συντήρησης των δυνάμεών της. Η 3η θέση που κατέλαβε αποτελεί περισσότερο αποτέλεσμα της αδυναμίας των κεντρώων/κεντροαριστερών ψηφοδελτίων να την ξεπεράσουν (Ποτάμι και ΠΑΣΟΚ), παρά οποιασδήποτε δικής της δυναμικής. Ο Ηλίας Νικολακόπουλος και ο Παναγιώτης Κουστένης έκαναν, με τον δικό τους τρόπο, μια παρόμοια εκτίμηση για την μεταλλαγή που έχει υποστεί η ψήφος στη Χρυσή Αυγή:

"... το εκλογικό ακροατήριο της ΧΑ εν μέρει έχει διαφοροποιηθεί τα δύο τελευταία χρόνια. Η θεαματική της εκτίναξη το 2012 είχε διαμορφωθεί από δύο διακριτά ρεύματα, την ακροδεξιά πολι-

Χρυσή Αυγή – Εκλογικά αποτελέσματα

	Βουλευτικές Μάης '12	Βουλευτικές Ιούνης '12	Περιφερειακές Μάης '14	Ευρωεκλογές Μάης '14	Βουλευτικές Γενάρης '15
Ψήφοι	440.966	426.025	457.893	536.910	388.447
Ποσοστό	6,97%	6,92%	8,10%	9,39%	6,28%
Θέση	6η	5η	5η	3η	3η

19 Φλεβάρη, διαδήλωση στην Αθήνα για να κλείσουν τα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

τική παράδοση και την τιμωρητική ψήφο απογοητευμένων και οικονομικά εξουθενωμένων λαϊκών στρωμάτων. Το πρώτο ρεύμα εκπροσωπούσαν πρώην ψηφοφόροι της ΝΔ και του ΛΑΟΣ (το 2009), που ποσοτικά αντιπροσώπευαν περίπου το 5% του συνολικού εκλογικού σώματος και το δεύτερο πρώην ψηφοφόροι του ΠΑΣΟΚ (το 2009) - περίπου 2% του συνολικού εκλογικού σώματος -ρεύμα που αποτυπώθηκε ιδιαίτερα σε περιοχές όπως η Β' Πειραιώς καθώς και η δυτική ζώνη της Β' Αθηνών. Οι μεταλλαγές που καταγράφονται στο εκλογικό σώμα της ΧΑ, με βάση τα αποτελέσματα της 25ης Ιανουαρίου, οδηγούν στην υπόθεση ότι το δεύτερο ρεύμα που αρχικά την τροφοδότησε έχει αποδυναμωθεί πλέον, γεγονός που αποτυπώθηκε και στις διαρροές που καταγράφηκαν απευθείας προς τον ΣΥΡΙΖΑ (περίπου 1% του συνολικού εκλογικού σώματος, με σημείο αναφοράς για τη ΧΑ την ψήφο της στις ευρωεκλογές). Αντίθετα, το πρώτο ρεύμα μιας μακράς ακροδεξιάς παράδοσης συχνά με σημαντικό ιστορικό βάθος, φαίνεται να αποτελεί πλέον το κυριότερο στοιχείο που προσδιορίζει την ψήφο προς την ΧΑ".[6]

Η Χρυσή Αυγή έχασε, συνολικά, την πολιτική ευκαιρία που της ανοιγόταν με την κατάρρευση της κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας, αντίθετα με τον ΣΥΡΙΖΑ που αξιοποίησε το 2012 την πτώση της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ. Η βασική αιτία αυτής της ήττας της Χρυσής Αυγής σ' αυτή τη φάση ήταν τα γεγονότα του Σεπτέμβρη του 2013, δηλαδή η αντιφασιστική έκρηξη μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα, η άρση της ασυλίας που απολάμβανε η οργάνωση από την κυβέρνηση και το κράτος και η έναρξη της ποινικής δίωξης σε βάρος της Χρυσής Αυγής ως εγκληματικής οργάνωσης. Η πολιτική εξέλιξη των πραγμάτων στην Ελλάδα θα μπορούσε να είναι δραματικά διαφορετική, αν η Χρυσή Αυγή κατόρθωνε να ξεμπερδέψει με τον Ρουπακιά παρουσιάζοντάς τον ως έναν ακόμα "Περίανδρο", έναν "θερμόαιμο" οπαδό που έδρασε αυτοβούλως.

Βέβαια, η πολιτική στροφή που αναγκάστηκε να κάνει η Χρυσή Αυγή την τελευταία χρονιά, αποσύροντας τα τάγματα εφόδου και αγκαλιάζοντας το προφίλ μιας λεπενικής ακροδεξιάς, είχε ως αποτέλεσμα να αναπληρώσει κάποιες από τις χαμένες της ψήφους με αυτές δεξιών απογοητευμένων ψηφοφόρων. Όμως οι νέες ψήφοι που κερδήθηκαν με προφίλ ακροδεξιάς "υπευθυνότητας" απέχουν μακράν από τον οργανωμένο φασιστικό στρατό που επιθυμεί διακαώς να χτίσει η ηγεσία της Χρυσής Αυγής. Η στροφή από τα τάγματα εφόδου στους ακροδεξιούς στρατηγούς ταρακούνησε ήδη την οργάνωση και θα ήταν λάθος να υποτιμήσουμε τις δυσκολίες που θα αντιμετώπιζε η Χρυσή Αυγή αν ξαναεπέστρεφε συνολικά στη στρατηγική του δρόμου, πέραν από μεμονωμενες επιθέσεις. Εξακολουθεί δηλαδή να ισχύει αυτό που γράφαμε μετά τις εκλογές του Μάη του 2014: *"η ναζιστική συμμορία αντιμετωπίζει μια αυξανόμενη ένταση ανάμεσα στο στρατηγικό πολιτικό της σχέδιο (την οικοδόμηση ταγμάτων εφόδου) και στον τακτικό ελιγμό της κοινοβουλευτικής της παρουσίας και του "ανοίγματος" στην παραδοσιακή δεξιά για να αντιμετωπίσει την ποινική δίωξη σε βάρος της. Το εκλογικό αποτέλεσμα μπορεί να νομιμοποιεί εκ νέου τη συμμορία ως "πολιτικό κόμμα", αλλά δεν θεραπεύει αυτή την (όχι πλέον τόσο) υποβόσκουσα ένταση".*[7]

Στην πραγματικότητα, ο μόνος τρόπος να επανακτήσει η Χρυσή Αυγή κεντρικό πολιτικό ρόλο και να επιστρέψει στο στρατηγικό πολιτικό της σχέδιο, δηλαδή στα τάγματα εφόδου στο δρόμο, είναι να κερδίσει την επικείμενη δίκη, πετυχαίνοντας μια πανηγυρική αθώωση των ηγετών της ή μια βελούδινη ("στα μαλακά") καταδίκη. Αυτός είναι και ο λόγος που καμία πτέρυγα του αντιφασιστικού κινήματος δεν μπορεί να υποτιμήσει τα καθήκοντα που συνεπάγεται η δίκη και τη σημασία που θα έχει η έκβασή της.

Οι φασίστες στο εδώλιο

Μέσα στην Αριστερά και στον αντιεξουσιαστικό χώρο, η κυρίαρχη αντίληψη ήθελε την ποινική δίωξη κατά της Χρυσής Αυγής να είναι κομμάτι ενός οργανωμένου κρατικού σχεδίου εξάρθρωσης "των δύο άκρων". Η άποψη αυτή έπαιρνε την υπαρκτή επιθυμία του αστικού κράτους να κινηθεί ποινικά σε βάρος της Αριστεράς και τη βάφτιζε τετελεσμένο γεγονός, παραβλέποντας το μαζικό αντιφασιστικό κίνημα που αναγκασε την κυβέρνηση Σαμαρά να κινηθεί εναντίον των "δικών της παιδιών". Τελικά, βέβαια, οι διώξεις κατά του... ΣΥΡΙΖΑ έμειναν μονάχα στις ονειρώξεις του Λαζαρίδη της Νέας Δημοκρατίας ή του Κασιμάτη της Καθημερινής. Ωστόσο, οι λάθος απόψεις δεν σβήνουν τόσο εύκολα.

Μία άποψη που έχει βρει και δημόσια έκφραση αντιμετωπίζει τη δίκη της Χρυσής Αυγής με βασικό άξονα τη χρήση του άρθρου 187 του Ποινικού Κώδι-

Συγκριτικά αποτελέσματα Δυτικού τομέα Αθηνών

	ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΓΕΝΑΡΗΣ 2015		ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΙΟΥΝΗ 2012	
	Ψήφοι	%	Ψήφοι	%
ΚΚΕ	21.609	8.53	16.772	6.91
ΣΥΡΙΖΑ	107.274	42.34	89.201	36.76
ΝΔ	49.532	19.55	46.930	19.32
ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ	14.370	5.67	-	-
ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ	16.714	6.60	19.125	7.87
ΠΑΣΟΚ	7.822	3.09	20.219	8.32
ΑΝΕΛ	13.119	5.18	19.881	8.19
ΚΙΔΗΣΟ	5.316	2.10	-	-
ΑΝΤΑΡΣΥΑ	2.452	0.97	1.224	0.50
ΠΡ - ΔΗΜΑΡ	1.240	0.49	15.368	6.33
ΛΟΙΠΑ	13.291	5.49	14.026	5.77

Συγκριτικά αποτελέσματα Β Πειραιά

	ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΓΕΝΑΡΗΣ 2015		ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΙΟΥΝΗ 2012		Διαφορά	
	Ψήφοι	%	Ψήφοι	%	Ψήφοι	%
ΚΚΕ	14.614	8.19	11.451	6.57	3.163	1.62
ΣΥΡΙΖΑ	75.110	42.07	63.311	36.31	11.799	5.76
ΝΔ	33.811	18.94	32.476	18.63	1.335	0.31
ΠΑΣΟΚ	5.595	3.13	13.841	7.94	-8.246	-4.81
ΑΝΕΞ. ΕΛΛ.	9.917	5.55	16.294	9.35	-6.377	-3.80
ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ	13.917	7.80	16.172	9.28	-2.255	-1.48
ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ	9.870	5.53	-	-	-	-
ΚΙΔΗΣΟ	2.647	1.48	-	-	-	-
ΠΡΑΣ.-ΔΗΜΑΡ	817	0.46	9.986	5.73	-9.169	-5.27
ΔΗΜ. ΣΥΜΜ.	-	-	1.825	1.05	-1.825	-1.05
ΟΙΚ.ΟΙ	2.044	1.14	3.473	1.99	-1.429	-0.85
ΣΚ. ΠΡΑΣ.	-	-	1.865	1.07	-	-
ΑΝΤΑΡΣΥΑ	1.192	0.67	501	0.29	691	0.38

κα περί εγκληματικής οργάνωσης, του άρθρου δηλαδή που χρησιμοποιήθηκε ως αντιτρομοκρατική νομοθεσία για την εξάρθρωση της 17 Νοέμβρη. Η αντίθεση των προοδευτικών νομικών στο άρθρο 187 είναι αυτή που πρέπει να καθορίσει τη στάση του κινήματος απέναντι στη δίκη της Χρυσής Αυγής, λέει αυτή η άποψη, προτείνοντας την αποχή από κάθε ενασχόληση μαζί της. Πρόκειται για μια κοντόθωρη αντιμετώπιση, με ελάχιστο ιστορικό βάθος.

Αν η δίκη της Χρυσής Αυγής ανήκει σε κάποια ιστορική συνάφεια, δεν είναι με τις αντιτρομοκρατικές δίκες της τελευταίας δεκαπενταετίας, αλλά με εκείνες τις δικαστικές υποθέσεις στις οποίες το αστικό κράτος αναγκάστηκε να δικάσει τις παρακρατικές του αποφύσεις και τις συνεργαζόμενες μαζί του φασιστικές οργανώσεις. Μιλώντας για τον ελληνικό 20ό αιώνα, αυτό σημαίνει βασικά τις δίκες των δοσιλόγων και των ταγματασφαλιτών μετά την Κατοχή, τη δίκη των δολοφόνων του Λαμπράκη τη δεκαετία του '60 ή τις δίκες των συνταγματαρχών και των βασανιστών της Χούντας στη Μεταπολίτευση. Μονάχα θέτοντας τη δίκη της Χρυσής Αυγής σε μία τέτοια συνάφεια, μπορούμε να την κατανοήσουμε και να ορίσουμε σωστά τα καθήκοντα που μπαίνουν στο αντιφασιστικό κίνημα.

Πρόσφατα εκδόθηκε το νέο βιβλίο του ιστορικού Δημήτρη Κουσουρή (παρολίγον δολοφονημένου από τη Χρυσή Αυγή το 1998) για τις δίκες των δοσιλόγων της Κατοχής.[8] Για το βιβλίο αυτό θα γράψουμε σε επόμενο τεύχος του περιοδικού μας. Αυτό που χρειάζεται να κρατήσουμε είναι το βασικό του συμπέρασμα: οι δίκες των δοσιλόγων κατέληξαν σε λιγοστές καταδίκες (σε σχέση όχι μόνο με τους συνεργάτες των Γερμανών αλλά με τους ίδιους τους ποινικά διωχθέντες), τα περισσότερα "μεγάλα ψάρια" κατάφεραν να τη γλιτώσουν, οι κρατικοί υπάλληλοι κατά βάση απαλλάχτηκαν. Οι δίκες λειτούργησαν τελικά περισσότερο ως βάση νομιμοποίησης της νέας αστικής εξουσίας και του αντικομμουνιστικού κράτους της, αποκαθάροντας το στίγμα της συνεργασίας με τους κατακτητές. Η ήττα της Αριστεράς τον Δεκέμβρη του 1944 στη μάχη της Αθήνας ήταν καθοριστική για την εξέλιξη των ποινικών διώξεων μέσα στις δικαστικές αίθουσες.

Αυτά είναι σημαντικά κρατούμενα για το τι περιμένουμε και επιδιώκουμε σαν αντιφασιστικό κίνημα στην επικείμενη δίκη. Δίνουμε τη μάχη για την καταδίκη των νεοναζιστών χωρίς καμία εμπιστοσύνη ότι "η δικαιοσύνη θα προχωρήσει απερίσπαστη στο έργο της", όπως είχε δηλώσει μετά τις συλλήψεις ο Αλέξης Τσίπρας. Επιδιώκουμε την καταδίκη όλων των φυσικών αυτουργών της φασιστικής βίας. Ταυτόχρονα θέλουμε να τιμωρηθούν οι ηθικοί αυτουργοί, οι οργανωτές και εκπαιδευτές αυτής της βίας: αυτό περνάει σήμερα μέσα από την αναγνώριση της Χρυσής Αυγής ως "εγκληματικής οργάνωσης" και την καταδίκη των ηγετών της. Θέλουμε ακόμα να αναδείξουμε την συνενοχή του κράτους και των μηχανισμών του, που ήδη η Εισαγγελία του Αρείου Πάγου φρόντισε – πλην μίας αστυνομικού! – να απαλλάξει πριν καν γίνει το δικαστήριο. Στο τέλος αυτής της διαδικασίας, θέλουμε να έχουμε πλήξει τον ναζιστικό πυρήνα και να έχουμε ξηλώσει όσες περισσότερες από τις χρυσαυγίτικες διασυνδέσεις με το κράτος, κερδίζοντας τους εργαζόμενους και τη νεολαία σε μια καλύτερη κατανόηση του τι ειναι ο φασισμός και ποιά είναι η σχέση του με το κράτος και το κεφάλαιο.

Η καμπάνια αυτή πρέπει να έχει το υλικό της αποτύπωμα μέσα και έξω από τη δικαστική αίθουσα. Αυτο σημαίνει: διαρκής κινητοποίηση και παρουσία αντιφασιστών στο χώρο της δίκης, με σταθμό την πρώτη μέρα και αδιάκοπη συνέχιση τους επόμενους μήνες, στήριξη των μαρτύρων και των θυμάτων που θα κληθούν να καταθέσουν, στήριξη της πολιτικής αγωγής του αντιφασιστικού κινήματος, εξασφάλιση πλατιάς δημοσιότητας με συνεχείς εκδηλώσεις και παρεμβάσεις στα ΜΜΕ, μαζική προπαγάνδιση του στόχου της καταδίκης των νεοναζί στις γειτονιές και στους χώρους των εργαζόμενων και της νεολαίας. Μόνο με μια τέτοια καμπάνια η δικαστική και ευρύτερα η κρατική εξουσία θα αναγκαστούν, ακόμα και αν δεν το επιθυμούν, να άρουν τελειωτικά την ασυλία που απολάμβαναν επί χρόνια οι χρυσαυγίτες και να κλείσουν τους ηγέτες τους για πολλά χρόνια στη φυλακή.

Το κίνημα στο δρόμο και η παγίδα της ισλαμοφοβίας

Η μάχη της απονομιμοποίησης της Χρυσής Αυγής δεν θα κριθεί μόνο στο πεδίο της δίκης, αλλά σε όλα τα πεδία. Αυτό που πάντως γίνεται όλο και πιο καθαρό είναι ότι στη μάχη αυτή η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ βρίσκεται στην απέναντι όχθη. Τα περιστατικά είναι πολλά για να είναι μεμονωμένα: η Δούρου που έδωσε γραφεία στους Χρυσαυγίτες στην Περιφέρεια, ο Βούτσης και ο Φίλης που έχουν επανειλημμένα αμφισβητήσει το κατηγορητήριο, τελευταία η Κωνσταντοπούλου που επιδίωξε την αναβολή της συνεδρίασης της Βουλής αν δεν μεταχθούν οι προσωρινά προφυλακισμένοι χρυσαυγίτες.

Η στάση αυτή συνδυάζει τα χειρότερα στοιχεία της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας τη δεκαετία του '20 και του '30 απέναντι στη ναζιστική απειλή: μια θεσμολαγνική προσήλωση στην αστική νομιμότητα ("αφού τους ψήφισε ο κόσμος, είναι νόμιμο κόμμα", λες και τον Χίτλερ δεν τον ψήφισε "ο κόσμος") μαζί με μια άρρητη στρατηγική διάσπασης της Δεξιάς σε πολλά μικρά κόμματα, με τους ΑΝΕΛ στην κυβέρνηση και τη Χρυσή Αυγή στην αντιπολίτευση, προκειμένου να μην ορθοποδήσει ποτέ η Νέα Δημοκρατία. Πρόκειται για στρατηγική που μπορεί να αποβεί ολέθρια και είναι περαιτέρω δείγμα της ανευθυνότητας της ρεφορμιστικής Αριστεράς απέναντι στα συγκεκριμένα ζητήματα της συγκυρίας. Η επαναστατική Αριστερά που πρωτοστατεί στην απονομιμοποίηση της Χρυσής Αυγής αποδεικνύεται ακόμα μια φορά ως η κατεξοχήν υπεύθυνη Αριστερά, με την πραγματική σημασία της λέξης.

22 Μάρτη 2014: Συναυλία της ΚΕΕΡΦΑ στο Σύνταγμα

Στις 21 Μάρτη, διεθνή μέρα δράσης κατά του ρατσισμού και του φασισμού, το κίνημα θα έχει την ευκαιρία να προβάλλει μαζικά και εκ νέου τα αιτήματά του: να σταματήσει η πολιτική καταστολής της μετανάστευσης σε όλες τις της εκφάνσεις (φράχτης στον Έβρο, πνιγμοί στο Αιγαίο, Ξένιος Δίας, στρατόπεδα συγκέντρωσης και φυλακές), να νομιμοποιηθούν οι μετανάστες, να πάρουν ιθαγένεια τα παιδιά τους, να δοθεί άσυλο στους πρόσφυγες. Η πτώση της κυβέρνησης Σαμαρά-Βενιζέλου και η άνοδος του ΣΥΡΙΖΑ σημαίνουν ότι τα αιτήματα αυτά είναι σήμερα πιο ρεαλιστικά από ποτέ. Ωστόσο, η πραγματοποίησή τους δεν εξαρτάται από τα αντιρατσιστικά παράσημα της νέας Υπουργού Μετανάστευσης και του επιτελείου της, αλλά από τη δύναμη του κινήματος και την ικανότητά του να εξαναγκάζει την κυβέρνηση και να καθορίζει αυτό τις προτεραιότητές της.

Ένα κρίσιμο ζήτημα που έχει να αντιμετωπίσει το αντιρατσιστικό και αντιφασιστικό κίνημα είναι αυτό της ισλαμοφοβίας.[10] Αυτό που κάνει τα πράγματα πιο επικίνδυνα είναι όχι μόνο η διεθνής συγκυρία, μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο Παρίσι και στην Κοπεγχάγη, αλλά το γεγονός ότι το ελληνικό κράτος αγκαλιάζει πλέον όλο και πιο ανοιχτά τον αντι-μουσουλμανικό ρατσισμό. Η Αθήνα, όπως είναι γνωστό, είναι η μόνη δυτική πρωτεύουσα στην οποία δεν λειτουργεί νόμιμα μουσουλμανικό τέμενος. Και, παρόλες τις υποσχέσεις, αντί για τζαμί για τις μουσουλμανικές κοινότητες, η Αττική απέκτησε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Η Αμυγδαλέζα και τα υπόλοιπα "προαναχωρησιακά κέντρα" (όπως τα βάφτισε η προηγούμενη κυβέρνηση) αφορούν κατά 90% μουσουλμάνους μετανάστες, από το Πακιστάν, το Αφγανιστάν, το Μπαγκλαντές και αλλού, που προορίζονται για απέλαση. Στο μεταξύ, ολοένα και περισσότερο το προσφυγικό και μεταναστευτικό ρεύμα προς την Ευρωπαϊκή Ένωση περιγράφεται από τα πιο επίσημα χείλη ως "απόπειρα εισβολής εκατοντάδων χιλιάδων τζιχαντιστών", που πρέπει να καταπολεμηθεί ακόμα και με στρατιωτικά μέσα.

Τα πρώτα δείγματα της νέας κυβέρνησης του ΣΥΡΙΖΑ δείχνουν μάλλον προς την εθνικοποίηση της ισλαμοφοβίας, παρά προς την αμφισβήτησή της. Χαρακτηριστικές είναι οι κινήσεις του νέου Υπουργού Εξωτερικών, Νίκου Κοτζιά που θέλει να μετατρέψει την Ελλάδα σε προκεχωρημένο φυλάκιο του "αντι-τζιχαντιστικού αγώνα". Το ελληνικό ΥΠΕΞ διεκδικεί πανελλήνιο (αν όχι παγκόσμιο) ρεκόρ έκδοσης ανακοινώσεων κατά των τζιχαντιστών: επίθεση σε στρατιώτες στο Σινά (30/01), δολοφονία ιάπωνα δημοσιογράφου (01/02), δολοφονία ιορδανού πιλότου (04/02), επίθεση στην Κοπεγχάγη (14/02), δολοφονίες 21 χριστιανών στη Λιβύη (16/02). Στην τελευταία ανακοίνωση, μάλιστα, αναφέρεται η ανάγκη για την *"...υλοποίηση της ελληνικής πρωτοβουλίας για την προστασία των χριστιανικών κοινοτήτων στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής, η οποία παρουσιάστηκε κατά το πρόσφατο Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων της ΕΕ στις Βρυξέλλες (09.02.2015) από τον Υπουργό Εξωτερικών, Ν. Κοτζιά, και υποστηρίζεται και από την Κυπριακή Δημοκρατία"*.[10] Ο Κοτζιάς επιχειρεί έτσι να δώσει στον άξονα Ελλάδας-Κύπρου-Αιγύπτου-Ισραήλ καθαρά αντιισλαμικό χαρακτήρα, με προφανή σκοπό την αναβάθμιση της Ελλάδας στη σύγκρουσή της με την Τουρκία.

Αυτή η νομιμοποίηση της ισλαμοφοβίας, και μάλιστα από μια κυβέρνηση με κορμό την Αριστερά είναι βούτυρο στο ψωμί της Χρυσής Αυγής και τη διευκολύνει να πάρει πρωτοβουλίες που θα τη βγάλουν από την πολιτική της απομόνωση. Γι' αυτό και πρέπει να αναδείξουμε την ισλαμοφοβία ως βασικό μέτωπο του αντιρατσισμού και αντιφασισμού: ειδάλλως κινδυνεύουμε να δούμε και τα αιτήματα του αντιρατσιστικού κινήματος να μένουν στα χαρτιά με πρόσχημα "τον κίνδυνο του θρησκευτικού φονταμενταλισμού", και τη Χρυσή Αυγή να επανακτά την πρωτοβουλία των κινήσεων.

Η άνοδος της ακροδεξιάς είναι μια πανευρωπαϊκή εξέλιξη. Το γεγονός ότι στην Ελλάδα, μέσα από τις στροφές και τα γυρίσματα της κρίσης, μια ναζιστική συμμορία κατόρθωσε να καταλάβει τον πολιτικό αυτό χώρο αποτελεί μια ξεχωριστή όντως περίπτωση, σε ένα διεθνές όμως ψηφιδωτό. Το πώς θα εξελιχθούν τα πράγματα στην Ελλάδα θα εξαρτηθεί από την πορεία της κυβέρνησης του ΣΥΡΙΖΑ και την ικανότητα του εργατικού κινήματος να προβάλλει ανεξάρτητα τη δική του εναλλακτική απέναντι στα αδιέξοδα του "συμβιβασμού με τους δανειστές". Το αντιφασιστικό κίνημα έχει ένα εξαιρετικά σημαντικό καθήκον: να εξασφαλίσει ότι οι φασίστες δεν θα κατορθώσουν να παρέμβουν στις νέες φάσεις της οικονομικής και πολιτικής κρίσης, αφήνοντας έτσι ελεύθερο το πεδίο στην αντικαπιταλιστική Αριστερά. ■

Σημειώσεις

1. Όλα τα στοιχεία προέρχονται από τον ιστότοπο του Υπουργείου Εσωτερικών, εκτός του ποσοστού των περιφερειακών εκλογών (8,10%) που αποτελεί υπολογισμό της Public Issue.
2. Ο πίνακας για τη Δυτική Αττική (Αγία Βαρβάρα, Άγιοι Ανάργυροι-Καματερό, Αιγάλεω, Ίλιον, Περιστέρι, Πετρούπολη, Χαϊδάρι) δημοσιεύτηκε στον Ριζοσπάστη, 27/01/2015.
3. Ο πίνακας για τον Β΄ Πειραιά (Κερατσίνι-Δραπετσώνα, Κορυδαλλός, Νίκαια-Αγ. Ιωάννης Ρέντη, Πέραμα, Σαλαμίνα) δημοσιεύτηκε στον Ριζοσπάστη, 28/01/2015.
4. Τα στοιχεία δημοσιεύτηκαν στον Ελεύθερο Τύπο, 01/02/2015.
5. Θανάσης Καμπαγιάννης, "Κοινός αγώνας ενάντια στους νεοναζί", ΣΑΚ, τχ.92, Μάης-Ιούνης 2012.
6. Ηλίας Νικολακόπουλος, Παναγιώτης Κουστένης,"Χρυσή Αυγή: Τρίτο κόμμα, αλλά με πορεία φθίνουσα (πλέον)", Τα Νέα, 07/02/2015.
7. Θανάσης Καμπαγιάννης, "Φασισμός και αντιφασισμός μετά τις εκλογές", ΣΑΚ, τχ.105, Ιούλης-Αύγουστος 2014.
8. Δημήτρης Κουσουρής, Δίκες των δοσιλόγων 1944-1949, Δικαιοσύνη, συνέχεια του κράτους και εθνική μνήμη, εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2014.
9. Στην ισλαμοφοβία έχουμε αναφερθεί αρκετά σ' αυτό το περιοδικό: Νίκος Λούντος, "Ο ρατσισμός δεν είναι "ελευθερία του λόγου"", ΣΑΚ, τχ. 95, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2012· Θανάσης Καμπαγιάννης, "Ισλαμοφοβία και ρατσισμός", ΣΑΚ, τχ. 81, Ιούλης-Αύγουστος 2010.
10. "Ανακοίνωση Υπουργείου Εξωτερικών για τη δολοφονία 21 Χριστιανών στη Λιβύη", 16/02/2015, στο www.mfa.gr

Κομμούνα, Παρίσι 1871.

Γιατί ο Μαρξισμός;

Ο Κώστας Βλασόπουλος παρουσιάζει τους θεμελιώδεις λόγους που κάνουν το Μαρξισμό επίκαιρο.

Έχουμε ανάγκη το μαρξισμό εν έτει 2015; Κάθε φορά που ανοίγει αυτή η συζήτηση εμφανίζονται μια σειρά από αρνητικά επιχειρήματα. Αφενός υπάρχουν αυτοί που επιχειρηματολογούν ότι ο μαρξισμός δεν είναι επίκαιρος: οι καιροί έχουν αλλάξει από την εποχή του Μαρξ, και η «ξύλινη γλώσσα» του μαρξισμού δεν μπορεί να ερμηνεύσει το σύγχρονο κόσμο.

Για άλλους, η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης αποδεικνύει ότι η μαρξιστική θεωρία ήταν λάθος εξαρχής και οδηγεί στον Στάλιν και τα γκούλαγκ. Αν αυτά τα επιχειρήματα προβάλλονται κυρίως από τους αντίπαλους του κινήματος, μια τρίτη αντίληψη, που συμμερίζονται πολλοί αγωνιστές, είναι ότι δεν χρειαζόμαστε θεωρίες: το ζήτημα είναι να παλέψουμε ενάντια στην καταπίεση και την εκμετάλλευση, και οι θεωρίες το μόνο που καταφέρνουν είναι να μας διασπούν. Ο ίδιος ο Μαρξ δεν έλεγε «οι φιλόσοφοι προσπάθησαν να ερμηνεύσουν τον κόσμο: το ζήτημα είναι να τον αλλάξουμε;»

Απέναντι σ'αυτά τα επιχειρήματα, ο μαρξισμός παραμένει επίκαιρος και αναγκαίος όσο ποτέ για τέσσερεις θεμελιώδεις λόγους. Ο πρώτος είναι ότι μας προσφέρει μια συνολική εξήγηση για το πως λειτουργεί ο κόσμος γύρω μας. Ο δεύτερος είναι ότι έχει μια ερμηνεία για το πως αλλάζει ο κόσμος. Ο τρίτος είναι ότι ο μαρξισμός μας επιτρέπει να καταλάβουμε ότι ο σοσιαλισμός δεν είναι ένα αφηρημένο ιδανικό, αλλά μια προοπτική που ανοίγει μέσα από την ίδια την ιστορική εξέλιξη, τη λειτουργία του καπιταλισμού και την πάλη ενάντια στο σύστημα. Τέλος, ο μαρξισμός προσφέρει μια κρίσιμη απάντηση στο ποια είναι η δύναμη που μπορεί να αλλάξει τον κόσμο: η εργατική τάξη.

Μια συνολική εξήγηση του κόσμου

Ο Μαρξ έλεγε ότι σε όλες τις ταξικές κοινωνίες οι κυρίαρχες ιδέες είναι οι ιδέες της κυρίαρχης τάξης. Αυτές οι κυρίαρχες ιδέες, όπως προβάλλονται καθημερινά από τα σχολεία, τα κανάλια και τις εφημερίδες, έχουν ένα διπλό χαρακτήρα. Αφενός προσπαθούν να δικαιολογήσουν την καταπίεση και την εκμετάλλευση παρουσιάζοντας τις ως φυσικά φαινόμενα: η ανθρώπινη φύση ήταν πάντα άπληστη, τα έθνη και οι φυλετικές διακρίσεις υπήρχαν από τις απαρ-

Η απεργία που έμεινε στην ιστορία σαν “Ψωμί και τριαντάφυλλα”, Μασαχουσέτη 1912.

χές της ιστορίας, η ομοφυλοφιλία είναι μια αφύσικη ανωμαλία. Αφετέρου ισχυρίζονται ότι δεν υπάρχει συνολική εξήγηση για το πως λειτουργεί ο κόσμος γύρω μας, αλλά μόνο μια σειρά από επιμέρους φαινόμενα που μόνο λίγοι ειδικοί μπορούν να κατανοήσουν σε βάθος: η οικονομική κρίση είναι θέμα των οικονομολόγων, ο ρατσισμός των κοινωνιολόγων, ο κινηματογράφος των ιστορικών της τέχνης.

Το κλειδί για να κατανοήσουμε πως λειτουργεί ο κόσμος γύρω μας, και πως συνδέονται τα πιο διαφορετικά φαινόμενα μεταξύ τους, είναι η σύνδεση μεταξύ αυτών που ο Μαρξ ονόμαζε παραγωγικές δυνάμεις και παραγωγικές σχέσεις. Παραγωγικές δυνάμεις είναι οι διάφοροι τρόποι με τους οποίους οι άνθρωποι χρησιμοποιούν το φυσικό περιβάλλον για να παράξουν αυτά που χρειάζονται: τους τρόπους που καλλιεργούν τη γη για να παράξουν την τροφή τους, χρησιμοποιούν την ενέργεια για να παράξουν θερμότητα, και αναπτύσσουν την τεχνολογία για να παράγουν προϊόντα όπως οι υπολογιστές. Παραγωγικές σχέσεις είναι οι τρόποι με τους οποίους οι άνθρωποι οργανώνουν την παραγωγή. Στις ταξικές κοινωνίες που ζουν οι άνθρωποι τις τελευταίες χιλιετίες υπάρχει πάντα μια άρχουσα τάξη που έχει τον έλεγχο του πλούτου αποσπώντας τον από τη μεγάλη πλειοψηφία του πληθυσμού που τον παράγει.

Οι παραγωγικές σχέσεις έχουν πάρει πολύ διαφορετικές μορφές στην εξέλιξη της ιστορίας. Στις περισσότερες προκαπιταλιστικές κοινωνίες, τα μέσα παραγωγής βρίσκονταν στα χέρια των παραγωγών και η άρχουσα τάξη αποσπούσε το πλεόνασμα με εξωοικονομικούς όρους. Η γη βρισκόταν στα χέρια των αγροτών, που αποφάσιζαν τι θα σπείρουν, πότε θα πάνε στα χωράφια και πότε θα γυρίσουν, ποιές μέρες θα εργαστούν. Η άρχουσα τάξη των γαιοκτημόνων δεν παρενέβαινε άμεσα στην παραγωγή, αλλά αποσπούσε τον πλούτο μέσα από δοσίματα και φόρους. Αντίθετα, στον καπιταλισμό, τα παραγωγικά μέσα βρίσκονται στα χέρια των καπιταλιστών που ελέγχουν την ίδια την παραγωγή. Οι καπιταλιστές επιλέγουν τι επιχείρηση θα ανοίξουν και τι θα παράγει, πόσους εργαζόμενους και τι ωράριο θα έχει: σε αντίθεση με τους αγρότες, οι εργαζόμενοι δεν έχουν τον έλεγχο ούτε των μέσων παραγωγής ούτε των προϊόντων που παράγουν, αλλά αυτά ανήκουν εξαρχής στους καπιταλιστές, που δίνουν απλά ένα μισθό στους εργαζόμενους για την εργατική τους δύναμη.

Αυτή η ανάλυση μας επιτρέπει να κατανοήσουμε πως λειτουργεί ο κόσμος μας και πως συνδέονται μεταξύ τους τα πιο διαφορετικά φαινόμενα. ΄Ενα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό της γυναικείας και ευρύτερα της σεξουαλικής καταπίεσης. Στις προκαπιταλιστικές κοινωνίες η παραγωγή και η αναπαραγωγή, η εργασία και η οικογένεια, ήταν άμεσα συνδεδεμένες. Για να γίνει κανείς παραγωγός έπρεπε να κληρονομήσει τα χωράφια του πατέρα του· σε κοινωνίες με χαμηλό επίπεδο τεχνολογίας, μια γυναίκα με μικρά παιδιά ήταν κλεισμένη στο σπίτι, γιατί χωρίς ηλεκτρικά πλυντήρια και πάνες της μίας χρήσης πέρναγε τη μισή μέρα πλένοντας ρούχα· σε ένα κόσμο χωρίς κράτος πρόνοιας, νοσοκομεία και συντάξεις, η αντιμετώπιση των ασθενειών και η επιβίωση στα γηρατειά εξαρτιόταν αποκλειστικά από το αν είχε κανείς οικογένεια. Το αποτέλεσμα είναι ότι στις προκαπιταλιστικές κοινωνίες οι σεξουαλικές επιλογές των ανθρώπων υποτάσσονται στις πιέσεις της παραγωγής και της αναπαραγωγής. Ο καπιταλισμός, επειδή αποσυνδέει την εργασία από την οικογένεια, αλλάζει αυτή τη δυναμική δραματικά. Οι περισσότεροι εργαζόμενοι δεν δουλεύουν στα χωράφια των γονιών τους ή στην οικογενειακή επιχείρηση, η δουλειά που κάνουν δεν εξαρτατάται από το αν είναι παντρεμένοι και ποιόν έχουν παντρευτεί, και τα γηρατειά τους εξαρτώνται από τις συντάξεις τους. Αυτή η αποσύνδεση της εργασίας από την οικογένεια στον καπιταλισμό έκανε δυνατή την απελευθέρωση των σεξουαλικών επιλογών των ανθρώπων: φυσικά ούτε το κράτος πρόνοιας ούτε η σεξουαλική απελευθέρωση κατακτήθηκαν χωρίς αγώνες, αλλά οι νέες παραγωγικές δυνάμεις και σχέσεις στον καπιταλισμό έκαναν εφικτές αυτές τις αλλαγές.

Η ίδια ανάλυση όμως μας εξηγεί γιατί, παρά την κατάκτηση της νομικής ισότητας, η γυναικεία καταπίεση εξακολουθεί να υπάρχει σήμερα. Ο καπιταλισμός μπορεί να κοινωνικοποιεί την παραγωγή, με το μισθό που παίρνουν οι εργαζόμενοι για την εργασία τους, αλλά η αναπαραγωγή (το μαγείρεμα, η καθαριότητα, η ανατροφή των παιδιών) παραμένει απλήρωτη και πέφτει στις πλάτες της οικογένειας. Και αν οι πλούσιοι μπορούν να πληρώνουν τη μαγείρισσα ή τη ντα-

ντά, οι εργατικές οικογένεις αντιμετωπίζουν τους παιδικούς σταθμούς και τους παιδότοπους που κλείνουν, ή το θράσος των εργοδοτών, που για να αποφύγουν την άδεια μητρότητας, εκβιάζουν τις εργαζόμενες να κάνουν έκτρωση ή να απολυθούν. Απέναντι στους μύθους ότι η γυναικεία καταπίεση αποτελεί παρελθόν, ή ότι για την καταπίεση φταίνε γενικά οι άντρες, η μαρξιστική ανάλυση μας επιτρέπει να εξηγήσουμε πως συνδέεται η οικονομία με τη γυναικεία καταπίεση και τη σεξουαλική απελευθέρωση.

Ο μαρξισμός εξηγεί επίσης το πως τα κράτη, οι θεσμοί και οι ιδεολογίες δεν πέφτουν από τον ουρανό, ούτε είναι απλά δημιούργημα των μεγάλων ανδρών, αλλά εμφανίζονται για να προασπίσουν συγκεκριμένα συμφέροντα και σχέσεις εκμετάλλευσης. Ο ρατσισμός δεν είναι αποτέλεσμα κάποιων προαιώνιων φυλετικών διαφορών, ή της έλλειψης μόρφωσης, αλλά είναι άμεσα συνδεδεμένος με την εμφάνιση του καπιταλισμού. Στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία μπορεί να υπήρχαν εκατομμύρια δούλοι, αλλά δεν υπήρχε ρατσισμός: ο αυτοκράτορας Φίλιππος ήταν Άραβας και ο Σεπτίμιος Σεβήρος είχε φοινικική καταγωγή. Στον αμερικάνικο Νότο η δουλεία ήταν στενά συνδεδεμένη με τον καπιταλισμό, καθώς οι φυτείες παρήγαγαν φτηνό βαμβάκι για τα εργοστάσια κλωστουφαντουργίας της Αγγλίας. Όταν οι αστικές επαναστάσεις, όπως η Αμερικάνικη του 1776, διακήρυξαν τη δημιουργία ένος νέου τύπου κοινωνίας όπου όλοι οι άνθρωποι ήταν ίσοι, η δουλεία αποτέλεσε ένα εμφανές ιδεολογικό και πολιτικό πρόβλημα. Ο ρατσισμός ήρθε να δικαιολογήσει τη διατήρηση της ανισότητας εξαιτίας της υποτιθέμενης φυλετικής κατωτερότητας των μαύρων δούλων. Ταυτόχρονα, ο ρατσισμός επέτρεπε το διαχωρισμό ανάμεσα στους μαύρους και τους φτωχούς λευκούς, που δεν είχαν δούλους και άρα συμφέρον από τη διατήρηση της δουλείας. Ο μαρξισμός μας επιτρέπει να καταλάβουμε ότι ο ρατσισμός είναι αποτέλεσμα της προσπάθειας των καπιταλιστών να εκμεταλλεύονται ασύδοτα το πιο αδύναμο κομμάτι των εργατών και να διασπούν την ενότητα των καταπιεσμένων.[1]

Πως αλλάζει ο κόσμος;

Πέρα από το να εξηγεί πως λειτουργεί ο κόσμος, ο μαρξισμός επιτρέπει επίσης να καταλάβουμε πως αλλάζει. Στα σχολεία, στα κανάλια και στις εφημερίδες, υπάρχει μια αφήγηση που επαναλαμβάνεται διαρκώς: η ιστορία αλλάζει από τα πάνω, από τους μεγάλους άνδρες, τα μεγάλα πνεύματα, τις κυβερνήσεις. Αυτοί συλλαμβάνουν τις μεγάλες ιδέες και παίρνουν τις μεγάλες αποφάσεις, ενώ οι μάζες απλά εκτελούν εντολές και γίνονται τροφή για τα κανόνια. Ο μαρξισμός έδειξε το πως η ιστορία αλλάζει από τα κάτω, μέσα από την ταξική πάλη και την προσπάθεια των απλών ανθρώπων να αντισταθούν στην καταπίεση και την εκμετάλλευση ακόμα και κάτω από τις πιο δύσκολες συνθήκες.

Η εξέγερση των δούλων στην Αϊτή το 1791 επέβαλε ότι τα ιδανικά της ισότητας που είχε διακηρύξει η Γαλλική Επανάσταση το 1789 θα εφαρμόζονταν πέρα από ρατσιστικούς διαχωρισμούς και δημιούργησε το πρώτο ανεξάρτητο κράτος μαύρων της σύγχρονης ιστορίας.[2] Στον Αμερικάνικο Νότο οι δούλοι δεν έκαναν μεγάλες εξεγέρσεις: το μέγεθος της καταστολής και της βίας έκανε κάτι τέτοιο απλά αδύνατο. Αυτό που έκαναν όμως οι δούλοι ήταν να το σκάνε στο Βορρά, όπου η δουλεία είχε καταργηθεί. Τα αφεντικά τους καταδίωκαν, και, εφόσον το δικαίωμα στην ιδιοκτησία ήταν ιερό, απαιτούσαν από την αστυνομία και τα δικαστήρια του Βορρά να συλλαμβάνουν και να επιστρέφουν τους φυγάδες. Αυτό έβαζε σε κρίση το πολιτικό σύστημα του Βορρά, που υποτίθεται ότι είχε καταργήσει το βάρβαρο θεσμό της δουλείας, αλλά χρησιμοποιούσε τους κρατικούς θεσμούς για να υποδουλώνει ανθρώπους: το αποτέλεσμα ήταν να τιναχτεί στον αέρα η εύθραυστη ισορροπία ανάμεσα στην άρχουσα τάξη του Βορρά και του Νότου και ο εμφύλιος πόλεμος που απελευθέρωσε τους μαύρους δούλους. Ακόμα και στις πιο αντίξοες συνθήκες, η δράση των απλών ανθρώπων μπορεί να αλλάζει την ιστορία.[3]

Η πάλη ενάντια στην καταπίεση και την εκμετάλλευση είναι η αιτία που κάνει τους ανθρώπους να αμφισβητούν τις κυρίαρχες ιδέες, να οργανώνονται και να προσπαθούν να αλλάξουν τον κόσμο. Στο Μεσαίωνα η Εκκλησία δίδασκε ότι η κοινωνία ήταν διαιρεμένη σε τρεις τάξεις: τους ιερείς, που προσεύχονταν για το κοινό καλό, τους ευγενείς, που πολεμούσαν για την κοινή προστασία, και τους αγρότες που δούλευαν για να παράξουν τροφή για όλους. Αυτή η διαίρεση ήταν προϊόν της θείας βούλησης, και οι αγρότες έπρεπε να είναι ικανοποιημένοι που υπήρχαν άνθρωποι που προσεύχονταν και πολεμούσαν για χάρη τους. Η εμπειρία όμως δίδασκε τους αγρότες πολύ διαφορετικά μαθήματα: όταν ερχόταν η ώρα της συγκομιδής, ο αγρότης που δούλευε σκληρά όλο το χρόνο έμενε με ψίχουλα, ενώ ο παπάς και ο ευγενής αποκόμιζαν το μεγαλύτερο κομμάτι της σοδειάς. Ήταν αυτή η εμπειρία της εκμετάλλευσης και η πάλη ενάντια της που έκανε τους αγρότες να αμφισβητούν τις κυρίαρχες ιδέες: όπως έλεγε το σύνθημα των άγγλων χωρικών στην εξέγερση του 1381, «όταν ο Αδάμ όργωνε και η Εύα ύφαινε, που ήταν τότε ο ευγενής;»[4] Και αυτές οι ιδέες οδήγησαν σε μια σειρά εξεγέρσεων στο Μεσαίωνα που κατήργησαν τη δουλοπαροικία και δημιούργησαν καλύτερες συνθήκς ζωής για τους αγρότες.

Ο Μαρξ έλεγε ότι *«είναι οι άνθρωποι που φτιάχνουν την ιστορία τους, αλλά σε συνθήκες που δεν τις επιλέγουν»*. Οι δούλοι στην αρχαιότητα έκαναν πολλές εξεγέρσεις, με πιο γνωστή αυτή του Σπάρτακου. Όλες όμως αυτές οι ηρωικές εξεγέρσεις είχαν ως στόχο την απελευθέρωση των συγκεκριμένων δούλων, και όχι την κατάργηση της δουλείας συνολικά. Σε κοινωνίες με χαμηλό επίπεδο τεχνολογίας όπως αυτές της αρχαιότητας, βασικές καθημερινές εργασίες, όπως το άλεσμα του σιταριού για να γί-

Ο Καρλ Μαρξ και η κόρη του Τζένη.

νει το ψωμί, γίνονταν χειρωνακτικά: οι δούλοι δαπανούσαν καθημερινά εκατομμύρια εργατοώρες μόνο και μόνο για να αλέσουν με τον χειρόμυλο. Σ'αυτές τις συνθήκες, μια κοινωνία χωρίς δούλους ήταν αδιανόητη. Όταν το μεσαίωνα επεκτάθηκαν οι νερόμυλοι και οι ανεμόμυλοι, ο μυλωνάς που επέβλεπε τις μυλόπετρες αντιστοιχούσε σε εκατομμύρια εργατοώρες δούλων. Φυσικά, οι ανεμόμυλοι δεν οδήγησαν στην κατάργηση της δουλείας· αλλά η ιστορία δεν αλλάζει γενικά και αόριστα, αλλά μόνο όταν δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες.

Γιατί είναι εφικτός ο σοσιαλισμός;

Για πολύ κόσμο ο σοσιαλισμός είναι το ιδανικό της ισότητας και της ελευθερίας: θα ήταν πολύ όμορφα αν ο κόσμος μας ήταν οργανωμένος με βάση αυτές τις αξίες, αλλά δυστυχώς, με δεδομένη την ανθρώπινη φύση, κάτι τέτοιο είναι αδύνατο. Η μαρξιστική θεωρία δείχνει όμως ότι ο σοσιαλισμός δεν είναι απλά ένα ιδανικό, αλλά μια προοπτική που ανοίγει από την ίδια την ιστορική εξέλιξη, την ανάπτυξη του καπιταλισμού και της πάλης εναντίον του.

Ο καπιταλισμός είναι ένα σύστημα που έχει αναπτύξει δραματικά τις παραγωγικές δυνάμεις σε σχέση με όλα τα προηγούμενα συστήματα. Ο παγκόσμιος πληθυσμός είναι σήμερα επτά δισεκατομμύρια, όταν το 1800 ήταν λιγότερο από ένα. Παρά τη δραματική αυτή αύξηση, η ακόμα πιο ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας σημαίνει ότι υπάρχει υπεραρκετή τροφή για όλους. Πως πετυχαίνει αυτή τη ραγδαία ανάπτυξη ο καπιταλισμός; Στις προκαπιταλιστικές κοινωνίες κάθε γαιοκτήμονας εκμεταλλευόταν τους δικούς του αγρότες, και λίγο τον ένοιαζε τι έκανε ο διπλανός γαιοκτήμονας, εκτός και αν ήταν άπληστος. Η διαφορά με τον καπιταλισμό είναι ότι η απληστία δεν είναι ατομικό χαρακτηριστικό του κάθε καπιταλιστή, αλλά συστατικό στοιχείο του συστήματος. Επειδή οι καπιταλιστές παράγουν για την αγορά, προσπαθούν να δημιουργήσουν προϊόντα που είναι όσο πιο φτηνά γίνεται. Αυτό τους οδηγεί αφενός να εκμεταλλεύονται τους εργάτες τους όσο περισσότερο μπορούν, και αφετέρου να αναπτύσσουν την τεχνολογία για να μειώσουν το κόστος των προϊόντων. Η απληστία της παραγωγής για την αγορά έχει σαν αποτέλεσμα την τεράστια ανάπτυξη της τεχνολογίας και του υλικού πλούτου. Για πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία, υπάρχει αρκετός πλούτος για να μπορούν να καλυφτούν όλες οι βασικές ανάγκες των ανθρώπων σε τροφή, στέγη και υγειονομική περίθαλψη.[5]

Αν αυτό ισχύει, γιατί να μην περιμένει κανείς ότι η ανάπτυξη του καπιταλισμού θα καταφέρει σταδιακά να εξαφανίσει τη φτώχεια και την καταπίεση; Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991, κυριαρχούσαν αναλύσεις σαν αυτές του Φουκουγιάμα, που διατείνονταν ότι η ιστορία έχει τελειώσει με τον οριστικό θρίαμβο του καπιταλισμού. Οι εργάτες τον 20ο αιώνα δεν ήταν όπως την εποχή του Μαρξ: όχι μόνο δεν πεθαίνουν από ασιτία, αλλά έχουν αποκτήσει σπίτια, αμάξια και κινητά· και αν υπάρχει πείνα σε υπανάπτυκτες περιοχές, όπως η Αφρική, η ανάπτυξη του καπιταλισμού θα την εξαλείψει σταδιακά και εκεί. Η παγκόσμια οικονομική κρίση που συνεχίζεται από το 2007, που καταστρέφει κατακτήσεις χρόνων και επιστρέφει το βιοτικό επίπεδο σε συνθήκες που ίσχυαν δεκαετίες πριν, έδειξε πόσο παραπλανητικές ήταν αυτές οι θεωρίες και ανέδειξε εκ νέου την επικαιρότητα της μαρξιστικής θεωρίας.

Αν ο καπιταλισμός γεννάει τεράστιο πλούτο, παρόλ'αυτά είναι ένα σύστημα που δεν μπορεί να εξαλείψει την φτώχεια και την εκμετάλλευση: αντίθετα, έχει την τάση να τις βαθαίνει και να τις κάνει ακόμα χειρότερες. Γιατί συμβαίνει αυτό; Ο ένας λόγος είναι ότι κινητήρας του καπιταλισμού είναι τα κέρδη των λίγων και όχι οι ανάγκες των πολλών. Μπορεί η τεχνολογία να αναπτύσσεται και να μας επιτρέπει να εκτελούμε την ίδια εργασία σε πολύ λιγότερο χρόνο, αλλά τα κέρδη των καπιταλιστών απαιτούν οι ώρες εργασίας να αυξάνονται αντί να μειώνονται. Όταν υπάρχουν ενάμισι εκατομμύριο άνεργοι, η λογική θα απαιτούσε να μειωθούν οι ώρες εργασίας για να έχουν όλοι δουλειά: τα συμφέροντα των καπιταλιστών όμως οδηγούν στην αντίστροφη εξέλιξη.

Η άλλη πλευρά είναι ότι οι φούσκες και οι κρίσεις είναι συστατικό στοιχείο του καπιταλισμού. Οι πρώτες κρίσεις είχαν εμφανιστεί ήδη την εποχή του Μαρξ, και έχουν σημαδέψει τον 20ο αιώνα: το κραχ του 1929, η πετρελαϊκή κρίση της δεκαετίας του 1970, η τωρινή κρίση που μπήκε ήδη στον όγδοο χρόνο. Ο άναρχος τρόπος που δουλεύει η αγορά, η πτώση του ποσοστού κέρδους και οι διαρκείς φούσκες με τις μετοχές ή τα ακίνητα οδηγούν το σύστημα σε περιοδικές κρίσεις από τις οποίες είναι όλο και πιο δύσκολο να βγει. Η απάντηση των καπιταλιστών στην κρίση είναι η δραματική επίθεση στο βιοτικό επίπεδο και τις κατακτήσεις της εργατικής τάξης, που με τη σειρά της το μόνο που καταφέρνει είναι να κάνει την κρίση ακόμα βαθύτερη.[6]

Ποιός μπορεί να αλλάξει τον κόσμο;

Αν ο καπιταλισμός δημιουργεί τεράστιο πλούτο, αλλά δεν μπορεί να εξαλείψει την φτώχεια και την καταπίεση, υπάρχει κάποια δύναμη που μπορεί να το πετύχει; Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα ήταν η πιο θεμελιακή καινοτομία του μαρξισμού: η εργατική τάξη αποτελεί τον ιστορικό νεκροθάφτη του καπιταλισμού. Υπάρχουν απόψεις ότι η εργατική τάξη της εποχής του Μαρξ δεν υπάρχει πια, και αυτό κάνει το μαρξισμό ξεπερασμένο· αλλά αυτά τα επιχειρήματα είναι αστεία. Την εποχή του Μαρξ, η εργατική τάξη αποτελούνταν από 2-3 εκατομμύρια στη Βρετανία και άλλα τόσα στη Γαλλία, το Βέλγιο και τη Γερμανία· οι μεγάλες πόλεις της Κίνας σήμερα έχουν η κάθε μια περισσότερους εργάτες από ότι όλος ο πλανήτης την εποχή του Μαρξ. Και αν η παραδοσιακή βιομηχανική εργατική τάξη βρίσκεται σήμερα κυρίως στις χώρες του τρίτου κόσμου, η ανάπτυξη του καπιταλισμού γεννάει νέα κομμάτια της εργατικής τάξης, όπως οι εργαζόμενοι στην παιδεία, τις επικοινωνίες και τις υπηρεσίες. Αν πριν 100 χρόνια οι γιατροί δούλευαν ατομικά στα ιατρεία τους, η δημιουργία μεγάλων νοσοκομείων τους έχει μετατρέψει σε εργαζόμενους που ανήκουν στα συνδικάτα και παλεύουν συλλογικά για να καλυτερεύσουν τη θέση τους.[7]

Ο λόγος που ο Μαρξ είδε στην εργατική τάξη τον ιστορικό νεκροθάφτη του καπιταλισμού σχετίζεται με το συλλογικό τρόπο εργασίας και πάλης που τη χαρακτηρίζει. Στις προκαπιταλιστικές κοινωνίες οι αγρότες είχαν τα μέσα παραγωγής στα χέρια τους, αλλά δούλευαν εξατομικοποιημένα ο καθένας στο δικό του χωράφι. Όταν οι αγρότες εξεγείρονταν, διεκδικούσαν να πάρουν τη γη των ευγενών, και να τη μοιράσουν ατομικά σε κάθε αγρότη. Ακόμα και σήμερα, όταν οι αγρότες κινητοποιούνται, μπορούν μόνο να κλείσουν τους δρόμους, και όχι να σταματήσουν την παραγωγή, καθώς δουλεύουν ατομικά. Αντίθετα, η κοινωνικοποίηση της παραγωγής που επιφέρει ο καπιταλισμός δημιουργεί τον συλλογικό

εργάτη: ένα εργοστάσιο, νοσοκομείο ή αεροδρόμιο δουλεύουν μόνο με ένα συλλογικό καταμερισμό εργασίας. Επειδή δουλεύουν συλλογικά, μπορούν να παλέψουν συλλογικά σταματώντας την παραγωγή, που είναι το νευραλγικό σημείο του συστήματος. Σε αντίθεση με τον αγρότη που μπορεί να καλυτερέψει τη ζωή του αν αυξήσει την παραγωγή του, οι εργάτες δεν έχουν έλεγχο στο προϊόν που παράγουν, και χρειάζεται να απαιτήσουν αυξήσεις μόνο μέσω της συλλογικής σύμβασης και της απεργίας. Αυτό σημαίνει ότι η συλλογική πάλη είναι όχι μόνο δυνατή, αλλά και το μόνο μέσο που έχουν οι εργάτες για να βελτιώσουν τη ζωή τους. Η εικόνα της Αθήνας σε κάθε γενική απεργία που νεκρώνουν τα πάντα είναι η καλύτερη αντανάκλαση της δύναμης των εργατών.

Αυτή η συλλογικότητα έχει μια τελική και θεμελιακή συνέπεια: σε αντίθεση με προηγούμενες τάξεις στην ιστορία, η εργατική τάξη μπορεί να πάρει την εξουσία μόνο συλλογικά. Οι εργάτες που παίρνουν τον έλεγχο ενός νοσοκομείου δεν μπορούν να το μοιράσουν στα επιμέρους τμήματα και ο καθένας να δουλεύει χωριστά: είναι υποχρεωμένοι να συνεργαστούν, και αυτό προϋποθέτει τη συζήτηση, τη δημοκρατία και τη συλλογική απόφαση. Αυτός είναι ο λόγος που ο Μαρξ και ο Ένγκελς περιέγραφαν ότι *«όλα τα προηγούμενα κινήματα ήταν κινήματα της μειοψηφίας ή προς όφελος μιας μειοψηφίας. Το προλεταριακό κίνημα είναι το αυτοτελές κίνημα της τεράστιας πλειοψηφίας προς όφελος της τεράστιας πλειοψηφίας».*[8] Αυτή η διαπίστωση δεν είναι μια αφηρημένη μαρξιστική φόρμουλα, αλλά μια εμπειρία που η εργατική τάξη ανακαλύπτει επανειλημμένα μέσα από τους αγώνες της. Από το μικρό παράδειγμα της αυτοδιαχείρισης των συνελεύσεων στην ΕΡΤ μέχρι το μεγαλείο των σοβιέτ στην επανάσταση του 1917 στη Ρωσία, ο εργατικός έλεγχος και τα εργατικά συμβούλια έχουν ξεφυτρώσει κάθε φορά που οι εργάτες αναζητούν ένα εναλλακτικό μοντέλο από τη δικτατορία του αφεντικού και το αστικό κράτος.

Για όποιον πιστεύει ότι ο κόσμος αλλάζει από τα κάτω, μέσα από τη εμπειρία και τη μαζική δράση των απλών ανθρώπων, δεν υπάρχει μόνο ένα δρόμος για την αλήθεια, αλλά πολλαπλοί. Ένα από τα πιο συγκλονιστικά παραδείγματα περιγράφεται από τον μεγάλο Αφροαμερικανό επαναστάτη Malcolm X στην αυτοβιογραφία του. Ο Malcolm X ανήκε στο Έθνος του Ισλάμ, που πίστευε ότι για το ρατσισμό έφταιγαν όλοι οι λευκοί συνολικά. Κάποτε περιγράφει μια σκηνή στην οποία μια λευκή φοιτήτρια τον πλησιάζει και τον ρωτάει «*πως μπορώ να παλέψω ενάντια στο ρατσισμό*» και αυτός της απαντάει «*πήγαινε σπίτι σου*». Η αντίληψη του άλλαξε, όταν, πηγαίνοντας στη Μέκκα για προσκύνημα, βρέθηκε ανάμεσα σε λευκούς και μαύρους και κανένας δεν του συμπεριφερόταν ρατσιστικά. Έτσι κατάλαβε ότι για το ρατσισμό δεν φταίνε γενικά οι λευκοί, και επιστρέφοντας στην Αμερική δήλωσε ότι λευκοί και μαύροι πρέπει να παλαίψουν μαζί ενάντια στο ρατσισμό.[9] Δεν ήταν η μαρξιστική θεωρία, αλλά μια θρησκευτική εμπειρία που οδήγησε τον Malcolm X στο σωστό συμπέρασμα. Αλλά αν υπάρχουν πολλοί δρόμοι για την αλήθεια, δεν είναι όλοι το ίδιο καλοί, και πολλοί σταματάνε στα μισά. Δεν φτάνει να καταλάβει κανείς ότι για το ρατσισμό δεν φταίνε γενικά οι λευκοί· χρειάζεται και να καταλάβει ότι είναι ο καπιταλισμός που γεννάει το ρατσισμό, και το γιατί η ενότητα της εργατικής τάξης είναι η μόνη δύναμη που μπορεί να τον τσακίσει. Και γι'αυτά δεν φτάνει η εμπειρία, αλλά χρειάζεται και η μαρξιστική θεωρία.

Ο μαρξισμός δεν είναι τα θέσφατα και το τι έγραψε ο Μαρξ πριν από 150 χρόνια. Είναι μια κόκκινη κλωστή που συνδέει την εμπειρία εκατομμυριών ανθρώπων που παλεύουν ενάντια στην καταπίεση και την εκμετάλλευση, με την αποκρυστάλλωση αυτής της εμπειρίας σε μια θεωρία που μας επιτρέπει να καταλάβουμε τον κόσμο αλλά και πως να τον αλλάξουμε. Για όσο θα υπάρχουν ταξικές κοινωνίες, ο μαρξισμός θα είναι και επίκαιρος και αναγκαίος. ■

Μάης '68. Συνέλευση στην κατάληψη της Ρενό

Σημειώσεις

1. Α. Καλλίνικος, Ρατσισμός: τι είναι και πως παλεύεται, Αθήνα, 1999.
2. C.L.R James, The Black Jacobins, Λονδίνο, 2001.
3. J. Oakes, Slavery and Freedom: An Interpretation of the Old South, Λονδίνο, 1990, 169-74.
4. R. Hilton, Bond Men Made Free: Medieval Peasant Movements and the English Rising of 1381, Λονδίνο, 1973, 211.
5. C. Harman, Καπιταλισμός ζόμπι: η παγκόσμια καπιταλιστική κρίση και η επικαιρότητα του Μαρξ, Αθήνα, 2011, 75-116.
6. Κ. Χάρμαν, Η οικονομία του τρελοκομείου, Αθήνα, 2002.
7. Λ. Μπόλαρης, Η εργατική τάξη σήμερα, Αθήνα, 2011.
8. Το Κομμουνιστικό Μανιφέστο, Αθήνα,
9. The Autobiography of Malcolm X, Λονδίνο, 1966.

Βιβλιοκριτική

Τάξεις και συμμαχίες

Σπύρος Σακελλαρόπουλος

Κρίση και κοινωνική διαστρωμάτωση στην Ελλάδα του 21ου αιώνα

Τιμή 20,90 €, 349 σελίδες

Εκδόσεις Τόπος, 2014

Το σημαντικότερο προσόν του βιβλίου είναι ότι ανοίγει την συζήτηση για την εργατική τάξη σήμερα και εντάσσει αυτή τη συζήτηση στο συνολικότερο προβληματισμό για την πορεία του ελληνικού καπιταλισμού στην περίοδο της κρίσης και των μνημονίων.

Το βιβλίο χωρίζεται σε δυο μέρη· από μια άποψη πρόκειται για δυο μικρά βιβλία σε ένα. Το πρώτο μέρος (και το μεγαλύτερο) καταπιάνεται με την «οικονομική και πολιτική κρίση του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού (2009-2014)» και το δεύτερο με τη «θεωρία των τάξεων και [την] εξέλιξη της διαστρωμάτωσης στην ελληνική κοινωνία (1981-2014)».

Σε αυτό το δεύτερο μέρος, ο Σ. Σακελλαρόπουλος (Σ.Σ) αποτυπώνει, με λεπτομερή παράθεση στοιχείων από τις έρευνες εργατικού δυναμικού και τις απογραφές πληθυσμού της ΕΛΣΤΑΤ, την ανάπτυξη της εργατικής τάξης στην Ελλάδα. Το 1981 αποτελούσε το 43,2% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Το 2014 έχει φτάσει στο 55,3%. Ο Σ.Σ επισημαίνει μάλιστα ότι, για μια σειρά λόγους, αυτό το ποσοστό: «είναι μια πολύ μετριοπαθής εκτίμηση, το πιο πιθανό είναι να πλησιάζει τα 3/5 του εργατικού δυναμικού» (σελ. 320).

Ο Σ.Σ. χρησιμοποιεί μια σειρά βασικά μαρξιστικά κριτήρια για τον ορισμό της κοινωνικής τάξης, με βασικό τη σχέση με τα μέσα παραγωγής. Πολύ σωστά δεν περιορίζει την εργατική τάξη στα όρια των βιομηχανικών ή «παραγωγικών» εργατών, κάτι που έχουν κάνει στο παρελθόν μαρξιστές διανοούμενοι όπως ο Πουλαντζάς. Επίσης, με αυτή την προσπάθεια αντιμετωπίζει, επιτυχημένα, μια σειρά θεωρίες και αναλύσεις που κοινή συνισταμένη έχουν τη θέση περί εξαφάνισης ή παρακμής της εργατικής τάξης στη σύγχρονη κοινωνία: απ' τις παλιότερες περί «τέλους της εργασίας» μέχρι τις πιο πρόσφατες περί «πλήθους». Η καπιταλιστική κρίση δεν έχει διαλύσει την εργατική τάξη, αντίθετα την έχει μεγαλώσει –κι αυτό είναι ένα στοιχείο πολύτιμο για την Αριστερά.

Παραδόξως, αν πρέπει να γίνει μια κριτική σε αυτό το επίπεδο είναι ότι ο Σ.Σ. διαστέλλει υπερβολικά τα όρια της εργατικής τάξης. Η «προλεταριοποίηση» παλιών και νέων μεσοστρωμάτων (ή τμημάτων της μικροαστικής τάξης, σύμφωνα με την ορολογία που προτιμά ο Σ.Σ) δεν είναι το ίδιο με την ένταξη στην εργατική τάξη, ούτε η κατηγοριοποίησή τους σε «οιονεί προλετάριους». Είναι σωστό ότι όπως έχει επισημάνει ο Λένιν και θυμίζει ο Σ.Σ. το προλεταριάτο δε χωρίζεται με σινικά τείχη από τις άλλες κοινωνικές τάξεις και στρώματα, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι την εποχή της κρίσης τα όρια εξαφανίζονται.

Θα ήταν πιο γόνιμο αν ο Σ.Σ εξέταζε κάποιες άλλες αλλαγές στη σύνθεση της σύγχρονης εργατικής τάξης στην Ελλάδα. Για πρώτη φορά στην ιστορία της οι γυναίκες αποτελούν ένα τόσο μεγάλο ποσοστό, σχεδόν το μισό. Μια άλλη αλλαγή είναι η μαζική ένταξη μεταναστών στις γραμμές της –κάτι που αποσπά μόνο κάποια σκόρπια σχό-

λια στο βιβλίο. Μια ακόμα αλλαγή των τελευταίων δεκαετιών είναι η διαμόρφωση μαζικών τμημάτων της εργατικής τάξης που απασχολούνται συλλογικά στην αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης όλης της τάξης (εκπαίδευση, υγεία-πρόνοια για παράδειγμα).

Αυτή η παρατήρηση έχει σημασία και όχι μόνο «ακαδημαϊκή». Η εργατική τάξη δεν είναι μια αφηρημένη σχέση. Γεννιέται και αναπλάθεται κάθε στιγμή, ως τάξη «ενάντια στον καπιταλισμό» για να χρησιμοποιήσουμε την έκφραση του Μαρξ. Και γίνεται «τάξη για τον εαυτό της» όταν οργανώνεται και παλεύει συνειδητά για τα συμφέροντά της. Αυτοί οι αγώνες, η ταξική πάλη, καθορίζουν την πορεία της ιστορίας. Όχι γενικά, αλλά στην Ελλάδα των Μνημονίων: αγώνες της «παλιάς» εργατικής τάξης (συγκοινωνίες, βιομηχανία –μην ξεχνάμε τη Χαλυβουργική) της «νέας» (μετανάστες εργάτες γης στη Μανωλάδα ή την Γενική Ανακύκλωση πρόσφατα), της οργανωμένης (δημόσιο, πρώην ΔΕΚΟ όπως η ΕΡΤ) και της ανοργάνωτης που οργανώνεται (COSCO).

Αν εξετάσουμε το πρώτο μέρος του βιβλίου υπό αυτή την οπτική, τότε η απουσία της εργατικής τάξης είναι εντυπωσιακή. Στις δέκα σελίδες που αφιερώνονται στην «αντίδραση των κυριαρχούμενων τάξεων» υπάρχει «λαός» και «λαϊκά στρώματα» που συγκροτήθηκαν, όσο συγκροτήθηκαν, σε υποκείμενα με τις μεγάλες διαδηλώσεις, τις «πλατείες» και τις «πρακτικές κοινωνικής αλληλεγγύης», αλλά δεν υπάρχει εργατικό κίνημα πέρα από κάποιες τηλεγραφικές αναφορές.

Έτσι όμως χάνεται η σοβαρότητα της πολιτικής κρίσης που αντιμετωπίζει η άρχουσα τάξη. Ο Σ.Σ είχε γράψει μερικά χρόνια πριν ένα πολύ ενδιαφέρον βιβλίο για την «Ελλάδα στη Μεταπολίτευση» όπου εξέταζε το φαινόμενο της ανάδυσης του ΠΑΣΟΚ. Σήμερα αυτό το κόμμα που, όπως εξηγούσε ο Σ.Σ., στηριζόταν στις σχέσεις του με τα οργανωμένα τμήματα της εργατικής τάξης, είναι συντρίμμια (το άλλο κόμμα που διαχειριζόταν τις τύχες του ελληνικού καπιταλισμού, η ΝΔ, δείχνει να βαδίζει στα χνάρια του).

Το κεφάλαιο για την «κρίση του κομματικού συστήματος», περιλαμβάνει μια λεπτομερή παρουσίαση της αποσάθρωσης των δυο μεγάλων κομμάτων. Συνοψίζει, τα ευρήματα των ερευνών για την ταξική γεωγραφία της εκλογικής ανόδου της Αριστεράς. Οι αγώνες παλιών και νεότερων κομματιών της εργατικής τάξης όλα αυτά τα χρόνια μαζί με τις πολιτικές και οργανωτικές εμπειρίες που είχαν συσσωρεύσει πριν ακόμα την επιβολή των Μνημονίων, είναι ένα μεγάλο μέρος της εξήγησης για το γιατί η κατάρρευση της σοσιαλδημοκρατίας τροφοδότησε την Αριστερά.

Όμως, με τον παράγοντα αυτό ουσιαστικά να απουσιάζει από το βιβλίο, αντί για στοιχείο της κρίσης, αυτή η εικόνα μετατρέπεται, σε απόδειξη μιας νέας στρατηγικής της άρχουσας τάξης, μιας μεταμόρφωσης του αστικού κράτους που ο συγγραφέας ονομάζει «αυταρχικό κρατισμό». Μια κατάσταση δηλαδή όπου: *«Το κράτος παρεμβαίνει αδιαμεσολάβητα υπέρ των στενών συμφερόντων των πιο ισχυρών μονοπωλιακών μερίδων»* (σελ. 111)

Χωρίς να είναι κατά πιθανότητα στις προθέσεις του συγγραφέα αυτή η διατύπωση θυμίζει τον παλιό ορισμό του φασισμού από τον Δημητρόφ στο 7ο Συνέδριο της Κομιντέρν το 1935 ως την: *«πιο ανοικτή τρομοκρατική δικτατορία των πιο αντιδραστικών, των πιο ιμπεριαλιστικών στοιχείων του χρηματιστικού κεφαλαίου»*. Αυτή η εκτίμηση τότε ήταν η δικαιολογία για την στρατηγική της συμμαχίας με τα «μη-αντιδραστικά» τμήματα της αστικής τάξης και για την σύμπηξη των περίφημων Λαϊκών Μετώπων που παρουσιάζονταν από τα Κομμουνιστικά Κόμματα ως μια φυσιολογική επέκταση του ενιαίου εργατικού μετώπου στα «μεσοστρώματα».

Σήμερα, αντιλήψεις για την *«αντιδραστική μετάλλαξη του κράτους»* μπορούν να γίνουν η δικαιολογία για παρόμοιες στρατηγικές: σύγχρονα λαϊκά μέτωπα που θα αποσπάσουν το κράτος από τα χέρια *«μονοπωλιακών μερίδων»*. Ιδιαίτερα αν συνδυαστούν με αντιλήψεις που βλέπουν τον ελληνικό καπιταλισμό ως «οιονεί προτεκτοράτο» (σ.σ. 129-134) όπου η άρχουσα τάξη παραχωρεί *«εθνική κυριαρχία»* σε ένα αμοιβαία επωφελή συμβιβασμό με τις *«κυρίαρχες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις»*.

Στα «γενικά συμπεράσματά» του ο Σ.Σ όταν προσπαθεί να ερμηνεύσει *«γιατί αναγκαστικά περιορίζεται με ριζικό τρόπο η λειτουργία των ενσωματωτικών μηχανισμών και ενισχύονται οι διαδικασίες αυταρχικοποίησης του κράτους»* (σελ. 324) δίνει όλη του την έμφαση στα χτυπήματα της κρίσης στη *«μικροαστική τάξη»* κάτι που οδήγησε στην διάρρηξη της *«σταθερής κοινωνικής συμμαχίας»* με την αστική τάξη.

Είναι μια στενή αντίληψη. Η εργατική τάξη οι αγώνες της και οι αλλαγές στις ιδέες της ήταν και παραμένει το κλειδί για να κατανοούμε τις αλλαγές. Μια ανάλυση που επικεντρώνει στα μικροαστικά στρώματα ανοίγει δρόμο για τις νέες εκδοχές της στρατηγικής των «λαϊκών μετώπων».

Η συζήτηση για την στρατηγική και την τακτική ανοίγει σε όλη την Αριστερά, στην Ελλάδα και διεθνώς. Οι ιστορικές αναφορές είναι απαραίτητες σε αυτή την προσπάθεια, αλλά δεν αρκούν· ιδιαίτερα όταν γίνονται εκτός πλαισίου. Χρειάζεται και η θεωρία και τα εμπειρικά στοιχεία. Το βιβλίο τροφοδοτεί αυτή τη συζήτηση, με σοβαρό και συστηματικό τρόπο και αυτό είναι το δεύτερο προσόν του, όποιες διαφωνίες και αν έχουμε με τις απαντήσεις που δίνει.

Λέανδρος Μπόλαρης

Βαθιές ρίζες

Η ακροδεξιά στο φως της Ιστορίας

Περιοδικό «Αρχειοτάξιο» τ.16

Τιμή 16 €, 240 σελίδες

Εκδόσεις Θεμέλιο, Νοέμβρης 2014

Το αντιφασιστικό κίνημα στην Ελλάδα βρίσκεται σε μια κρίσιμη καμπή. Μπορεί η, έστω και μικρή, πτώση της Χρυσής Αυγής στις τελευταίες εκλογές να ήταν μια ευχάριστη εξέλιξη, ο κίνδυνος του ναζισμού όμως κάθε άλλο παρά έχει κατατροπωθεί. Στις νέες συνθήκες, με το ΣΥΡΙΖΑ στην κυβέρνηση και τη δίκη της Χρυσής Αυγής να έχει επιτέλους δρομολογηθεί, η αντιφασιστική κινητοποίηση πρέπει να ενταθεί. Σ' αυτήν την προσπάθεια έρχεται να συμβάλει το περιοδικό «Αρχειοτάξιο» που θέτει «την ακροδεξιά στο φως της Ιστορίας» με άρθρα που δίνουν απαντήσεις σε πολυσυζητημένα ερωτήματα και προσφέρουν αφορμές για μια πιο προωθημένη συζήτηση. Με τα λόγια του Στρατή Μπουρνάζου, το αφιέρωμα *«ιστορικοποιεί τον λόγο και την πολιτική της Ακροδεξιάς, μας οδηγεί στα ευρύτερα σύνολα, τις δεξαμενές από τις οποίες αντλεί»*.

Στις μελέτες της Δέσποινας Παπαδημητρίου, του Κώστα Κατσούδα και του Στράτου Δορδανά ξεδιπλώνεται η ιστορία της ακροδεξιάς από τους επίστρατους του Ά Παγκοσμίου Πολέμου (οι οποίοι όμως, όπως σωστά παρατηρεί η Δ. Παπαδημητρίου, δεν συγκρότησαν αυτόνομο κίνημα σε σχέση με την αντιβενιζελική μήτρα τους), την 3Ε,

τα Τάγματα Ασφαλείας και τους Χίτες μέχρι τις αντικομμουνιστικές οργανώσεις μετά τον εμφύλιο και τους χουντικούς. Η ιστορία αυτή δεν αφορά απλά ιδέες αλλά υλικά συμφέροντα. Η άκρα δεξιά πάντα είχε ως «εργοδότη» το «βαθύ κράτος», ιδιαίτερα μετά τα Δεκεμβριανά όταν το μεταπολεμικό κράτος στήθηκε με βάση την αντικομμουνιστική εθνικοφροσύνη. Βέβαια, αυτή η σχέση δοκιμάστηκε στις περιπτώσεις που η άκρα δεξιά προσπάθησε να ξετυλίξει το δικό της πολιτικό σχέδιο. Η συγκρότηση των Χιτών σε κόμμα, όπως την περιγράφει ο Κ. Κατσούδας, είναι χαρακτηριστική: οι χίτες ήταν χρήσιμοι όταν εξαπέλυσαν τη «Λευκή τρομοκρατία» μετά τα Δεκεμβριανά καθώς το επίσημο κράτος δεν είχε στηθεί ακόμα στα πόδια του έξω από την Αθήνα, αλλά η κυρίαρχη τάξη δεν τους πριμοδότησε σε πολιτικό επίπεδο επιλέγοντας να αντιπροσωπευτεί επίσημα από τα παραδοσιακά της κόμματα. Έτσι, ενώ οι φασίστες είχαν την προσδοκία ότι η κυρίαρχη τάξη θα τους αντάμειβε για τις υπηρεσίες τους βάζοντάς τους στα σαλόνια της εξουσίας, εκείνη τους άφησε με την αίσθηση της στυμμένης λεμονόκουπας. Η ιστορία του Κώστα Πλεύρη που αφηγείται με γλαφυρότητα και ζωντάνια ο Δημήτρης Ψαρράς συμπυκνώνει αυτήν την αντιφατική σχέση με μοναδικό τρόπο. Ο Πλεύρης ήταν χαϊδεμένο παιδί του μετεμφυλιακού κράτους και το παρακράτος τον στήριξε στον αγώνα του «να παύση πλέον ο μπολσεβίκος να έχη σαν μόνον αντίπαλον τον αστυφύλακα», αλλά ποτέ δεν του έδωσε το πράσινο φως να προωθήσει τη δική του καθαρόαιμη φασιστική ατζέντα. Ακόμα και στην περίοδο της δικτατορίας, ο Πλεύρης ανέλαβε μεν θέσεις και επηρέασε πολιτικές αποφάσεις του καθεστώτος, δεν έπεισε όμως τους χουντικούς να ακολουθήσουν το πρότυπο του φασιστικού ολοκληρωτικού κράτους και κατέληξε μάλιστα για λίγες μέρες στα κρατητήρια της ΕΑΤ-ΕΣΑ του Ιωαννίδη. Αυτές οι εμπειρίες έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση της γενιάς που ίδρυσε και έχτισε τη Χρυσή Αυγή με δομή παρόμοια με εκείνη του προδικτατορικού «Κόμματος 4ης Αυγούστου» του Πλεύρη.

Το αφιέρωμα δεν περιορίζεται στην ιστορική αναδρομή του φασιστικού φαινομένου, όσο χρήσιμη και αν είναι αυτή. Η άνοδος της Χρυσής Αυγής έχει πίσω της τις προσπάθειες της Εθνικής Παράταξης, της ΕΠΕΝ και του ΛΑΟΣ, αλλά δεν είναι μια απλή συνέχειά τους. Έτσι, ο Τάσος Κωστόπουλος αναλύει την υπόθαλψη των νεοναζί της ΧΑ από το «βαθύ κράτος» από το Δεκέμβρη του 2008 και μετά ως μια προσπάθεια να στηθεί ένας μηχανισμός «αντιεξέγερσης», που να μπορεί να αντιμετωπίσει την Αριστερά και το εργατικό κίνημα στο πεζοδρόμιο. Όπως τονίζει χαρακτηριστικά, *«η πειραματική εφαρμογή του νέου μοντέλου πρωτοβάθμιας καταστολής»* έγινε στον άγιο Παντελεήμονα με τη στήριξη του τότε υπουργού Δημόσιας Τάξης Χ. Μαρκογιαννάκη και της Αστυνομίας. Από την πλευρά του, ο Παναγιώτης Κουστένης αναδεικνύει την εκλογική συγγένεια μεταξύ Χρυσής Αυγής και ΛΑΟΣ σε κοινωνιολογικό και γεωγραφικό επίπεδο αλλά επισημαίνει ταυτόχρονα ότι η πλειοψηφία του εκλογικού κοινού της ΧΑ προήλθε γενικά από τη δεξιά πολυκατοικία, καθώς και το γεγονός ότι οι νεοναζί απέκτησαν ευρύτερες προσβάσεις χάρη στην απελπισία που σκόρπισε η οικονομική κρίση. Με μια άλλη ενδιαφέρουσα πτυχή του φασιστικού φαινομένου ασχολείται η Αγγέλικα Ψαρρά, ερευνώντας τις έμφυλες πτυχές του ελληνικού νεοναζισμού, ο οποίος συνδυάζει την παραδοσιακή επιμονή στη βιολογική καθαρότητα και την κατωτερότητα των γυναικών με τη σύγχρονη συντηρητική ρητορεία χριστιανικών οργανώσεων κατά των εκτρώσεων. Τέλος, η Βασιλική Γεωργιάδου θέτει το φαινόμενο στη διεθνή του διάσταση, η οποία είναι αξεδιάλυτα δεμένη με τις επιμέρους εθνικές ιστορίες, καθώς η άκρα δεξιά έχει μια ιδιαίτερη πολιτική διαδρομή σε κάθε χώρα. Ιδιαίτερα σημαντική σήμερα είναι η πανευρωπαϊκή προσπάθεια της άκρας δεξιάς να μπει σφήνα στην κρίση της Δεξιάς και να εκμεταλλευτεί το ρατσισμό και την οικονομική κρίση. Όπως όμως η Δεξιά του Βορρά δεν είναι ίδια με εκείνη του Νότου, έτσι και οι ακροδεξιές ποικίλουν χωρίς φυσικά αυτό να σημαίνει ότι κάποια είναι καλύτερη ή χειρότερη.

Συνολικά λοιπόν, το αφιέρωμα του «Αρχειοτάξιου» συμβάλλει στην καλύτερη γνώση του φασιστικού φαινομένου και δίνει πλούσια εμπόδια στο κίνημα που παλεύει για να κλείσει οριστικά το δρόμο στους νοσταλγούς του Χίτλερ.

Μπάμπης Κουρουνδής

Επίκαιρο

Andy Durgan, Tony Cliff

Ισπανία 1936

Λαϊκό Μέτωπο και επανάσταση ενάντια στο φασισμό

Τιμή 16 €, 240 σελίδες

Εκδόσεις Θεμέλιο, Νοέμβρης 2014

Το Φλεβάρη του 1936 οι εκλογές στην Ισπανία ανέδειξαν μια αριστερή κυβέρνηση. Η μαζική ριζοσπαστικοποίηση, που είχαν φέρει τα προηγούμενα πέντε χρόνια αγώνων στις πόλεις και στην ύπαιθρο, οδήγησε στην εκλογική νίκη του Λαϊκού Μετώπου. Το πρόγραμμα του Λαϊκού Μετώπου – μιας εκλογικής συμμαχίας του Σοσιαλιστικού και του Κομμουνιστικού Κόμματος με Δημοκρατικά αστικά κόμματα – χαρακτηριζόταν από μετριοπάθεια και είχε πολύ περιορισμένους στόχους για να μην τρομάξει την άρχουσα τάξη, το στρατό και την Κα-

θολική εκκλησία, αλλά και τις «δημοκρατικές» κυβερνήσεις της Ευρώπης – κύρια της Γαλλίας και της Βρετανίας. Όμως, τους μήνες που ακολούθησαν οι εργάτες και οι αγρότες προχώρησαν σε απεργίες και καταλήψεις, διεκδικώντας να γίνουν πράξη οι ελπίδες που έσπειρε η εκλογική νίκη της αριστεράς.

Τον Ιούλη του 1936, η άρχουσα τάξη πέρασε στην αντεπίθεση με ένα στρατιωτικό πραξικόπημα, που είχε επικεφαλής τον στρατηγό Φράνκο. Μπροστά στην παγωμένη αμηχανία της Δημοκρατικής κυβέρνησης, εκατοντάδες χιλιάδες εργάτες και αγρότες πήραν τον αγώνα στα χέρια τους: με πρωτοβουλία των οργανώσεων της επαναστατικής αριστεράς και των αναρχικών – που είχαν τεράστια επιρροή μέσα από τη συνδικαλιστική ομοσπονδία τους, την CNT – έφτιαξαν αντιφασιστικές επιτροπές και πολιτοφυλακές, οπλίστηκαν με ό,τι μπορούσαν και ρίχτηκαν στη μάχη για να σταματήσουν τους φασίστες. Η Ισπανική Επανάσταση είχε αρχίσει.

Και μόνο η παραπάνω σύντομη περιγραφή αυτής της εικόνας αρκεί για να δείξει το πόσο επίκαιρη είναι η νέα έκδοση του Μαρξιστικού Βιβλιοπωλείου με τίτλο «Ισπανία 1936, Λαϊκό Μέτωπο και επανάσταση ενάντια στο φασισμό».

Το βιβλίο, που είναι βασισμένο σε κείμενα των Andy Durgan και Tony Cliff, πετυχαίνει να συνδυάσει δυο πράγματα. Από τη μια να αποδώσει με πολύ ζωντανό τρόπο το επίπεδο της μαζικής πρωτοβουλίας από τα κάτω, του εργατικού και λαϊκού έλεγχου και του κοινωνικού πειραματισμού στην επαναστατημένη Ισπανία. Και από την άλλη, να αναδείξει όλα τα καίρια ζητήματα στα οποία κλήθηκε να απαντήσει η ισπανική επαναστατική αριστερά: Πώς αντιμετωπίζει το εργατικό κίνημα μια εκλεγμένη αριστερή ρεφορμιστική κυβέρνηση; Ποια έπρεπε να είναι η ανταπόκριση στη μανιασμένη αντίδραση της άρχουσας τάξης και των στηριγμάτων της; Η ρήξη και το βάθεμα των αλλαγών ή η μετριοπάθεια και ο αυτοπεριορισμός; Ήταν η επανάσταση εμπόδιο ή αναπόσπαστο μέρος της στρατιωτικής πάλης ενάντια στο φασισμό; Χρειαζόταν το – οργανωμένο σε συμβούλια, επιτροπές, κολεκτίβες – εργατικό κίνημα να προχωρήσει και στην κατάληψη της κεντρικής εξουσίας;

Οι Durgan και Cliff αφιερώνουν τρία από τα κεφάλαια του βιβλίου («Αντίσταση και επανάσταση», «Πλάθοντας το καινούργιο», «Κολεκτιβοποίηση») για να περιγράψουν την τεράστια επαναστατική δυναμική που σάρωνε την Ισπανία:

«Παρ' όλες τις ουσιαστικές διαφορές με τη Ρωσία μετά την επανάσταση του Φλεβάρη 1917, η εικόνα στη Δημοκρατική ζώνη ήταν η εικόνα δυο εν δυνάμει διαφορετικών εξουσιών. Η μια εξουσία, αυτή της κυβέρνησης, αποτελείτο από μια χούφτα φιλελεύθερους αστούς πολιτικούς, αποκομμένους από την ίδια τους την κοινωνική βάση και χωρίς καμιά μαζική επιρροή. Ήταν μια 'σκιώδης αστική τάξη', όπως τη βάφτισε ο Τρότσκι, αφού η τάξη που εκπροσωπούσαν αυτοί οι πολιτικοί είχε περάσει με τη μεριά των φασιστών. Η πολιτική τους επιβίωση εξαρτιόταν αποκλειστικά από την υποστήριξη που τους έδιναν το Σοσιαλιστικό και το Κομμουνιστικό Κόμμα. Η άλλη – εμβρυακή έστω – εξουσία ήταν αυτή του οπλισμένου προλεταριάτου. Η κυβέρνηση ήταν πολύ αδύνατη για να μπορέσει ν' αντικρούσει την δύναμη της εργατικής τάξης. Όμως, από την άλλη πλευρά, ούτε το οπλισμένο προλεταριάτο ήταν αρκετά συνειδητό για να κάνει ένα βήμα παραπέρα και να ξεφορτωθεί και την κυβέρνηση».

Η επιλογή της ηγεσίας του Λαϊκού Μετώπου (πρωτοστατούντος του Κομμουνιστικού Κόμματος) ήταν να συγκρουστεί με αυτή την επαναστατική δυναμική. Πατώντας πάνω στην – πραγματική – ανάγκη κεντρικού πολιτικού και στρατιωτικού συντονισμού για να αποκρουστεί ο στρατός του Φράνκο (που δεχόταν άφθονη βοήθεια από τον Χίτλερ και τον Μουσολίνι), στράφηκε ενάντια στις πολιτοφυλακές και τις εργατικές επιτροπές. Την ίδια ώρα, για να καθησυχάσει τις «δημοκρατικές» κυβερνήσεις της Ευρώπης άρχισε να ξαναδίνει στους βιομήχανους τα απαλλοτριωμένα εργοστάσιά τους και στους γαιοκτήμονες τα κατηλημμένα κτήματά τους. Απόσυρε ακόμα και το στόλο (που είχε μείνει πιστός στη Δημοκρατία) από τη Μεσόγειο για να μην ενοχληθούν τα ιμπεριαλιστικά συμφέροντα Βρετανίας και Γαλλίας στην περιοχή. Όμως, η στήριξη που περίμενε από τις ευρωπαϊκές «δημοκρατικές» κυβερνήσεις δεν ήρθε ποτέ. Είναι τραγικό το γεγονός ότι η Γαλλία, που είχε κι αυτή κυβέρνηση Λαϊκού Μετώπου την ίδια περίοδο, ποτέ δεν έστειλε την πολυπόθητη βοήθεια στην «αδελφή» αριστερή κυβέρνηση της Ισπανίας. Οι συγγραφείς αναλύουν αυτή την καταστροφική πολιτική των ρεφορμιστών στα κεφάλαια «Η αναστύλωση του κράτους», «Ο Λαϊκός Στρατός» και «Η διάλυση της εργατικής εξουσίας».

Το Μάη του 1937, αυτή η πολιτική κατέληξε στην ανοικτή καταστολή του εργατικού κινήματος από την κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου στην καρδιά της επανάστασης στη Βαρκελώνη. Ακολούθησαν οι διώξεις των αναρχικών και του μαρξιστικού POUM – και η δολοφονία του ηγέτη του Αντρές Νιν. Η επανάσταση τσακίστηκε, αλλά αυτό δεν εξασφάλισε ούτε την υποστήριξη των «δημοκρατικών» κυβερνήσεων, ούτε επιτυχίες στη διεξαγωγή του πολέμου. Για να κερδηθεί η σύγκρουση χρειαζόταν η επανάσταση, κι όχι το αντίστροφο, όπως υποστήριζε η ρεφορμιστική αριστερά. Από τη στιγμή που το επαναστατικό κύμα κάμφθηκε, ήταν ζήτημα χρόνου η πλάστιγγα να γύρει στο πλευρό του πιο ισχυρού στρατιωτικά, δηλαδή του Φράνκο.

Ένα από τα μεγάλα πλεονεκτή-

ματα του βιβλίου είναι ο αναλυτικός τρόπος που εξετάζει τις πολιτικές που είχαν οι δυνάμεις που υποστήριζαν την επανάσταση – τις απόψεις που κυριαρχούσαν στις ηγεσίες της CNT-FAI και του POUM. Οι αναρχικοί διακήρυτταν για δεκαετίες την απέχθειά τους για οποιαδήποτε επαφή με την «πολιτική». Απέρριπταν κάθε κράτος – και το εργατικό. Όμως, για να κερδηθεί ο πόλεμος ενάντια στους φασίστες χρειαζόταν οργανωμένη, συγκεντρωτική βία – δηλαδή κράτος. Και μιας που στη θεωρία των αναρχικών δεν υπήρχε καμιά θέση για το κράτος της εργατικής τάξης, παραδόθηκαν πανηγυρικά στο αστικό κράτος βαφτίζοντας το κρέας ψάρι: το κράτος ήταν πλέον «αντιφασιστικό», όχι «δεσποτικό». Η κατάληξη ήταν η είσοδος δυο αναρχικών υπουργών στην κυβέρνηση το Νοέμβρη του 1936. Έτσι, *«το Μάη του 1937 τα καλέσματα των αναρχικών υπουργών Χουάν Γκαρθία Όλιβερ και Φρεντερίκα Μοντσενί για κατάπαυση του πυρός [στη Βαρκελώνη], οδήγησαν στη διάλυση των οδοφραγμάτων».*

Η ηγεσία του POUM από τη μεριά της είχε πολύ συγχυσμένες (και καθόλου ενιαίες) απόψεις για το πώς θα έπρεπε να αντιμετωπίσει την αριστερή κυβέρνηση και πώς να προωθήσει την επανάσταση. Ενώ έβαζε το ζήτημα της ανάγκης για κατάληψη της κεντρικής εξουσίας και τη δημιουργία ενός στρατού στα πρότυπα του Κόκκινου Στρατού στον εμφύλιο πόλεμο στη Ρωσία, περιόριζε την παρέμβασή του στο να πείσει την ηγεσία της CNT να πάρει εκείνη την πρωτοβουλία να το κάνει. Μπροστά στην άρνηση της κατέληξε και το ίδιο να καλεί σε υποχώρηση χωρίς να προβάλλει καμιά εναλλακτική. Ένα από τα ενδιαφέροντα κεφάλαια του βιβλίου αναφέρεται στις προσπάθειες του Τρότσκι να επηρεάσει τις εξελίξεις στην Ισπανία. Από το 1931, αν και κάτω από τις δύσκολες συνθήκες της εξορίας, προσπάθησε με ξεκάθαρο τρόπο να συνδέσει την πάλη ενάντια στο φασισμό με την σοσιαλιστική επανάσταση και την εργατική εξουσία. Τα άρθρα και τα γράμματα που έστελνε στους ισπανούς επαναστάτες, εξηγούσαν με αιχμηρότητα την κατάσταση και πρότειναν διεξόδους. Δυστυχώς η επιρροή του μεγάλου επαναστάτη ήταν πολύ μικρή για ν' αλλάξει την πορεία του Εμφύλιου. Η τελική νίκη του Φράνκο το 1939 επέβαλλε μια από τις πιο στυγνές δικτατορίες για τα επόμενα σαράντα χρόνια.

Σε σχέση με ό,τι κυκλοφορεί στην ελληνική βιβλιογραφία για την Ισπανία, το βιβλίο των Durgan και Cliff, αποτελεί την πιο ολοκληρωμένη ανάλυση. Υπάρχουν ολόκληρα κεφάλαια αφιερωμένα στο παγκόσμιο κίνημα διεθνιστικής αλληλεγγύης και τις Διεθνείς Ταξιαρχίες, στις στρατιωτικές τακτικές που ακολούθησαν οι αντίπαλοι στη διάρκεια του Εμφύλιου, στο ρόλο των ιμπεριαλιστικών αστικών δημοκρατιών της Ευρώπης, στο πώς ο Στάλιν καθόρισε την πολιτική του για την Ισπανία με βάση τις προτεραιότητες της εξωτερική πολιτικής της Σοβιετικής Ένωσης κ.ά. Στα πλεονεκτήματα του βιβλίου θα πρέπει να προστεθούν το πολύ βοηθητικό χρονολόγιο, οι χάρτες που δείχνουν την πορεία του πολέμου, καθώς και το φωτογραφικό υλικό (μεγάλο μέρος του από το «Ίδρυμα Αντρές Νιν») που το συνοδεύει.

Ο πρόλογος της έκδοσης καταλήγει: *«Στην Ισπανία δόθηκε η μεγαλύτερη μάχη της εργατικής τάξης με στόχο τη δική της επαναστατική εναλλακτική διέξοδο από την προηγούμενη μεγάλη κρίση του καπιταλισμού τη δεκαετία του '30. Σχεδόν 80 χρόνια αργότερα είναι σημαντικό να ανατρέξουμε και να αντλήσουμε τα διδάγματα – θετικά και αρνητικά – από την εμπειρία μιας αριστερής κυβέρνησης και ενός ριζοσπαστικού εργατικού κινήματος αντιμέτωπου με διλήμματα που η αντανάκλασή τους φτάνει μέχρι την Ελλάδα του σήμερα».*

Κώστας Πίττας